

**STRATEGIA NAȚIONALĂ DE DEZVOLTARE
AGRICOLĂ ȘI RURALĂ
2022 - 2027**

23 Decembrie 2021

CUPRINS

Abrevieri.....	2
Introducere.....	3
1. Analiza situației.....	4
1.1. Rolul agriculturii în economia națională.....	4
1.2. Tendințe în dezvoltarea agriculturii.....	7
1.2.1. Volumul producției.....	7
1.2.2. Fondul funciar, suprafețele însămânțate și plantații multianuale.....	8
1.2.3. Schimbările climatice.....	13
1.2.4. Infrastructura de irigare și managementul apelor.....	16
1.2.5. Agricultură ecologică.....	17
1.2.6. Investițiile.....	19
1.3. Evoluția sectorului agroalimentar.....	19
1.3.1. Producția vegetală.....	19
1.3.2. Zootehnie.....	23
1.3.3. Industria agroalimentară.....	27
1.4. Cercetare, educație, consultanță în agricultură și extensiune rurală.....	32
1.5. Dezvoltarea rurală.....	33
1.6. Rezultatele implementării SNDAR 2014 – 2020.....	34
1.6.1. Rezultatele specifice ale implementării strategiei.....	35
1.6.2. Alocarea resurselor financiare.....	36
1.7. Constrângeri și oportunități de implementare a politicii de dezvoltare agricolă și rurală.....	38
1.7.1. Contextul global.....	38
1.7.2. Contextul european.....	39
1.7.3. Contextul național.....	39
1.8. PROBLEME ȘI NEVOI DE DEZVOLTARE.....	43
2. Viziune și obiective.....	44
2.1. Viziunea SNDAR 2027.....	44
2.2. Obiective strategice.....	44
3. Domenii de intervenție.....	52
4. Impact.....	55
5. Indicatori de Monitorizare și Evaluare.....	58
6. Riscuri de Implementare.....	59
7. Autorități Responsabile.....	62
8. Proceduri de raportare.....	64
9. Anexe.....	66

ABREVIERI

ACSA	Agenția Națională de Dezvoltare Rurală
ADMA	Agenția pentru Dezvoltarea și Modernizarea Agriculturii
AIPA	Agenția de Intervenții și Plăți în Agricultură
IȘPHTA	Institutul Științifico-Practic de Horticultură și Tehnologii Alimentare
APL	Administrația Publică Locală
BNS	Biroul Național de Statistică
CCME	Cadrul Comun de Monitorizare și Evaluare
CHT	Coeficientul hidrotermal
CLLD	Community-Led Local Development (Programul European LEADER)
CSI	Comunitatea Statelor Independente
DAMEP	Direcția Analiză, Monitorizare și Evaluare a Politicilor
DCFTA	Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător
EUR	Euro
FARM	Federația Agricultorilor din Moldova
FAO	Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentare și Agricultură
FNDAMR	Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural
GEF	Global Environment Facility / Fondul Global de Mediu
Ha	Hectare
IFAD	Fondul Internațional pentru Dezvoltare Agricolă
MAC P	Proiectul Agricultura Competitivă
MADRM	Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Rurale și Mediului
MAIA	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
MDL	Lei Moldovenești
MLN	Milion
MLD	Miliard
ODIMM	Organizația pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii
OG	Obiectiv General
ONVV	Oficiul Național al Viei și Vinului
OMC	Organizația Mondială a Comerțului
ONU	Organizația Națiunilor Unite
OS	Obiectiv specific
p.p.	puncte procentuale
PA	Plan de Acțiuni
PAC	Politica Agricolă Comună a UE
q	Chintale
SND	Strategia Națională de Dezvoltare
SNDAR	Strategia Națională de Dezvoltare Agricolă și Rurală
SUA	Statele Unite ale Americii
UCIMPA	Unitatea Consolidată pentru Implementarea și Monitorizarea Proiectelor în domeniul Agriculturii finanțată de Banca Mondială
UE	Uniunea Europeană
USAID	Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională
USD	Dolar SUA
VAB	Valoarea Agricolă Brută

INTRODUCERE

Strategia Națională de Dezvoltare Agricolă și Rurală 2022-2027 (SNDAR 2027) este al treilea document consecutiv de planificare în domeniul agroalimentar și al doilea în ceea ce privește dezvoltarea rurală. SNDAR-2027 corespunde prevederilor Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030” și ale Politicii Agricole Comune a Uniunii Europene.

Viziunea strategică a acestui document este dezvoltarea unui sector agroalimentar competitiv, centrat pe lanțurile valorice cu un potențial sporit, prietenos cu mediu ambiant și rezilient la schimbările climatice, care consolidează securitatea și siguranța alimentară și oferă bunăstare și condiții de trai mai bune în mediu rural.

Pornind de la nevoile de dezvoltare legate de inputuri, procesele agricole, piețele de desfacere și de implicarea comunității în dezvoltarea rurală, Strategia definește patru obiective strategice generale, care urmăresc consolidarea potențialului sectorului agricol rezilient la schimbările climatice, promovarea practicilor agricole inteligente, eficiente și durabile, dezvoltarea pieței locale și sporirea potențialului de export, precum și susținerea unei dezvoltări socioeconomice rurale sustenabile. Atingerea celor patru obiective generale va fi realizată prin intermediul unui set de obiective specifice din care vor deriva Programele și Planurile sectoriale de măsuri și intervenții concrete.

În procesul de elaborare a SNDAR 2027, s-a ținut cont de prevederile Hotărârii de Guvern nr. 386/2020 referitoare la conținutul și structura strategiilor, documentele de poziție înaintate de societatea civilă prin intermediul Rețelei Naționale de Dezvoltare Rurală și programele de dezvoltare sectoriale.

SNDAR-2027 asigură continuitatea activităților prevăzute de Strategia precedentă în ceea ce privește creșterea competitivității sectorului agroalimentar, adaptarea producătorilor agricoli la schimbările climatice, reducerea nivelului de sărăcie în mediul rural și stimularea creșterii activităților agricole strategice și de afaceri în mediul rural.

Noua Strategie pornește de la scopul general de a contribui decisiv la implementarea pilonilor 1 și 4 ai Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030”, respectând angajamentele privind implementarea Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030.

La elaborarea SNDAR 2027 au fost preluate obiectivele și țintele SND 2030 aferente sectorului agricol și dezvoltării rurale, și, respectiv, măsurile de intervenție ce vor contribui la atingerea obiectivelor SND 2030, și anume: creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice; asigurarea accesului la infrastructura fizică, utilitățile publice și condițiile de locuit; asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mintală; asigurarea dreptului fundamental la un mediu sănătos și sigur.

SNDAR-2027 asigură implementarea prevederilor Titlului IV, Capitolul 12 – Agricultură și Dezvoltare Rurală, din Acordul de Asociere RM-UE, prin alinierea la obiective generale ale Politicii Agricole Comune.

Strategia conferă continuitate inițiativelor în domeniu finanțate de partenerii externi. Programele și proiectele donatorilor internaționali vor avea în continuare un impact important atât în dezvoltarea sectorului agroindustrial, cât și în creșterea capacităților de consolidare instituțională.

Sursa principală de finanțare a SNDAR-2027 este Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural (FNDAMR). Gestionarea resurselor FNDAMR, precum și a resurselor partenerilor de dezvoltare alocate pentru măsurile de intervenție în agricultură, este efectuată prin intermediul Agenției de Intervenții și Plăți în Agricultură (AIPA), iar în cazul unor proiecte finanțate din surse externe - prin intermediul Unităților de Implementare a Proiectelor. La finanțarea Strategiei contribuie de asemenea, Fondul Național de Dezvoltare Regională, Fondul Național de Mediu și Fondul de Eficiență Energetică .

Strategia Națională de Dezvoltare Agricolă și Rurală pentru anii 2022-2027 a fost elaborată de Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, într-un proces participativ larg, cu suportul metodologic și

financiar al Fondului Internațional pentru Dezvoltare Agricolă (IFAD), în cadrul Acordului privind finanțarea Programului Rural de Reziliență Economico-Climatică Incluzivă.

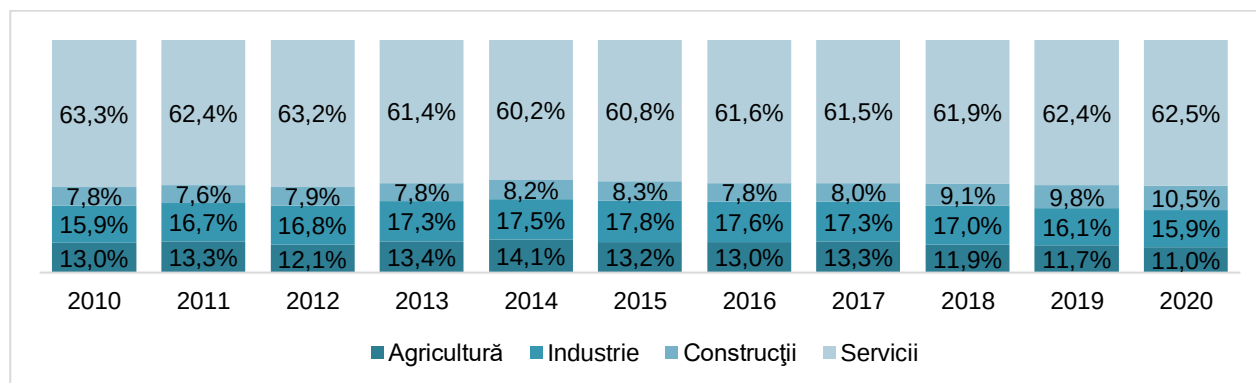
SNDAR 2027 a fost elaborată în baza unui proces exhaustiv de informare, consultare și implicare a reprezentanților instituțiilor publice relevante: Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură, Oficiul Național al Viei și Vinului, Asociațiile de producători în agricultură ((Federația Națională a Fermierilor din Moldova (FNFM), Federația Agricultorilor din Moldova (FARM), Asociația Producătorilor și Exportatorilor de Fructe Moldova Fruct, Patronatul Întreprinderilor Industriei Prelucrătoare de Carne, Asociația Patronală, Asociația Națională a Producătorilor de Lapte și Produse Lactate „Lapte”, Asociația Republicană a Producătorilor Agricoli „UniAgroProtect”, Asociația Producătorilor de Nuci, Asociația „Pomușoarele Moldovei”, Asociația Cultivatorilor de Plante Aromate si Medicinale AROMEDA, etc.), Instituțiile de cercetare în Agricultură (I.P. Institutul de Pedologie, Agrochimie și Protecție a Solului „Nicolae Dîmo”, I.P. Institutul Științifico -Practic de Horticultură și Tehnologii Alimentare, I.P. Institutul Științifico - Practic de Biotehnologii în Zootehnie și Medicină Veterinară, I.P. Institutul de Cercetări pentru Culturile de Câmp „Selecția”, I.P. Institutul de Fitotehnie „Porumbeni”).

1. ANALIZA SITUAȚIEI

1.1. ROLUL AGRICULTURII ÎN ECONOMIA NAȚIONALĂ

În perioada de implementare a SNDAR 2014 – 2020 ponderea agriculturii în economia națională a înregistrat oscilații nesemnificative atât de creștere, cât și de scădere a contribuției sectorului agricol în economia națională. Astfel, dacă în anul 2016 agricultura a avut o contribuție de cca. 14.9% în Valoarea Adăugată Brută (VAB), atunci către 2019 valoarea acesteia a constituit doar 11.3% sau cu 3.6 p.p. mai puțin, în condițiile în care în perioada respectivă nu s-au înregistrat calamități naturale care să influențeze decisiv rezultatele sectorului.

FIGURA 1. STRUCTURA VALORII ADĂUGATE BRUTE PE RAMURI ECONOMICE, 2011 – 2020, %

Sursa: BNS

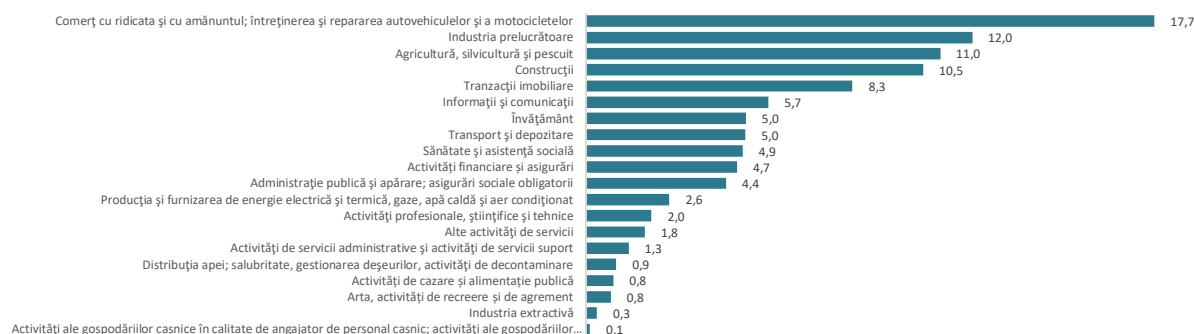
Dat fiind că evoluția sectorului de servicii a fost constantă, scăderea ponderii agriculturii a fost cauzată contribuția scăzută în VAB a outputurilor generate de sectorul agricol și, implicit, de productivitatea scăzută a sectorului în comparație cu alte sectoare ale economiei.

Analiza contribuției activităților economice la formarea volumului producției denotă o scădere constantă a ponderii sectorului agricol, aceasta ajungând în anul 2019 la doar 10.5% comparativ cu maximum din ultimii 10 ani de 12.6% în 2014. Or, scăderea ponderii volumului producției, coroborată cu scăderea ponderii sectorului în VAB denotă o orientare a sectorului spre produsele cu valoare adăugată scăzută.

În anul 2020, în Republica Moldova s-a realizat VAB aferentă activităților agricole de cca. 19.86 mld MDL (prețuri curente), sau de 2.1 ori mai mare decât în 2010, și a reprezentat cca 11% (-1.3%) din VAB totală a Republicii Moldova, plasându-se pe poziția a treia, după comerț și industria prelucrătoare (fig. 2).

De fapt în marea sa parte a perioadei analizate agricultura este activitatea complementară a industriei prelucrătoare, iar ponderea medie pentru ambele activități în perioada 2010-2020 a fost de 12.7%.

FIGURA 2. STRUCTURA VAB PE ACTIVITĂȚI ECONOMICE, 2020

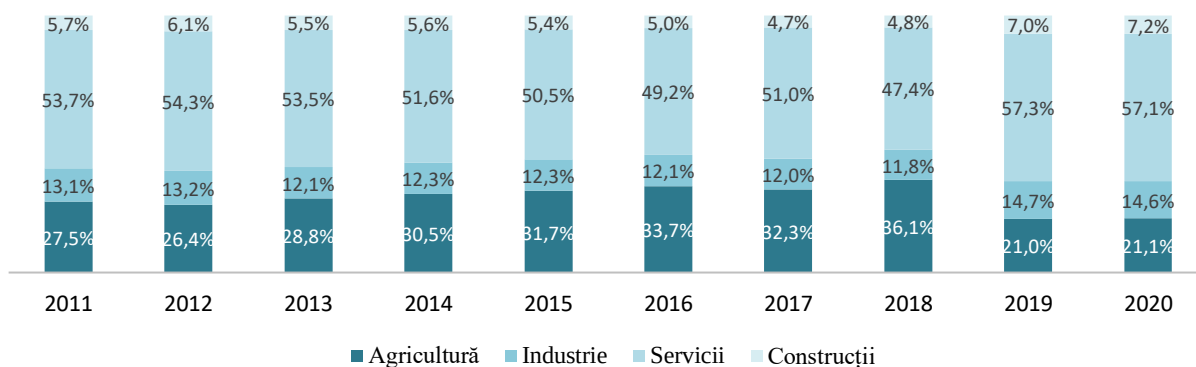

Sursa: BNS

Sectorul agricol este unul din cei mai importanți angajatori, asigurând cu locuri de muncă cca. 21% din populația activă din țară (figura 3). Mai mult de atât, până în anul 2019 la estimarea persoanelor ocupate în sectorul agricol erau incluse și persoanele care practicau agricultura ca principală sursă de venit în gospodăriile casnice, ridicând astfel ponderea celor care activau în sectorul agricol la peste 36%

Deși sectorul agricol oferă populației economic active importante oportunități ocupaționale, cea mai mare parte a angajaților sunt din sectorul informal, numărul acestora fiind în creștere, în timp ce numărul angajaților în sectorul formal în agricultură este în descreștere, iar ponderea totală a persoanelor angajate în sectorul informal fiind cea mai mare în comparație cu alte sectoare ale economiei, atingând valori de cca. 65.6%. Drept urmare, în anul 2020 în sectorul formal în agricultură activau cca. 60.4 mii oameni sau cca. 9.3% din totalul populației angajate formal în câmpul muncii, ceea ce este cu 2.3 p.p. mai puțin ca în anul 2010 și cu 18.9 p.p. mai puțin ca în anul 2003.

FIGURA 3. STRUCTURA POPULAȚIEI OCUPATE PE ACTIVITĂȚI ECONOMICE, 2011 – 2020, %

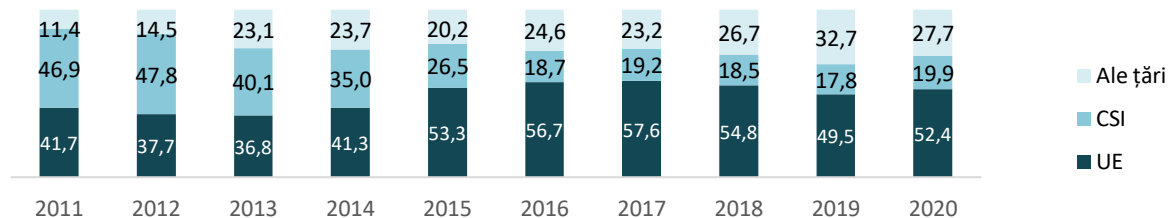
Sursa: BNS

Totodată, sectorul agricol rămâne a fi principala sursă de angajare informală. Chiar și în urma revizuirii metodologiei de estimare, ponderea angajaților informali în agricultură în numărul total de angajați informali în economie este de 61.8%, ceea ce este comparabil cu ponderea înregistrată în anul 2010.

În domeniul comerțului exterior cu produse agroalimentare se constată aceeași tendință ca la începutul decadelor precedente, care doar s-a accentuat după semnarea Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu UE în anul 2014. Astfel, după semnarea Acordului, ponderea exporturilor producției agroalimentare din Republica Moldova spre statele CSI a continuat să scadă, atingând în anul 2019 ponderi record de mici (18.1%). În același timp s-au dezvoltat în ritm rapid exporturile producției agroalimentare pe alte piețe, în special pe piața UE. Astfel, în perioada 2014 – 2020 ponderea exporturilor producției

agroalimentare în statele UE a crescut de la 41.3% la 52.4 %, iar în alte state de la 23.7% în 2014 la 27.7% în 2019.

FIGURA 4. DINAMICA STRUCTURII EXPORTURILOR AGROALIMENTARE ALE REPUBLICII MOLDOVA PE GRUPE DE ȚĂRI, 2011-2020, %

Sursa: BNS

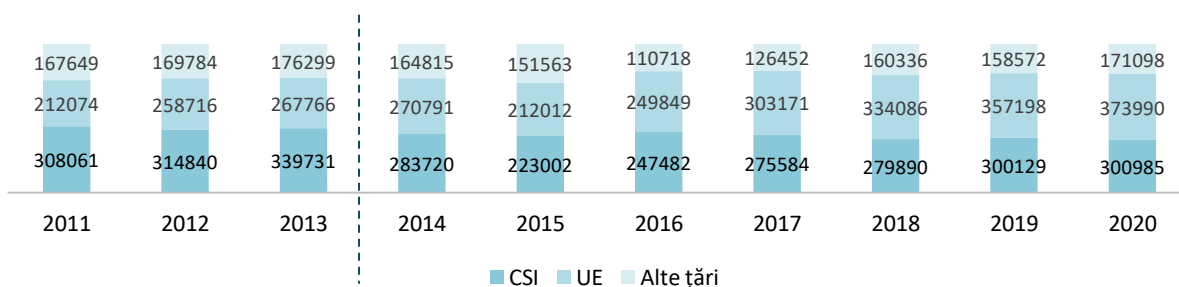
Totodată se constată și o creștere a exporturilor în valori absolute. Dacă în cazul exporturilor spre statele UE valoarea totală a exporturilor în perioada de referință a crescut cu 27%, iar către alte state (cu excepția CSI) cu 20%, atunci în cazul statelor CSI, valoarea exporturilor exprimate în valori monetare a scăzut în perioada 2014 - 2020 cu aproape 39%.

În ceea ce privește structura exporturilor produselor agroalimentare pe categorii de produse, se poate constata că cea mai mare pondere revine produselor regnului vegetal (în medie, 55-60% din total), fiind urmat de produsele industriei alimentare (în medie 31-35% din total), restul fiind acoperit de grăsimi și uleiuri (cca. 5-9%) și produse ale regnului animal (cca. 3%).

Astfel, se poate constata că cea mai mare parte a exporturilor produselor agroalimentare revine producției primare sau materiei prime care nu a trecut de etapa procesării și care are o valoare adăugată scăzută în comparație cu alte categorii de produse, precum cele de origine animală sau cele ale industriei alimentare.

Analiza importurilor denotă o constanță atât a ponderii, cât și a valorii absolute în structura importurilor pe grupe de țări. În acest sens, se constată o egalitate a ponderii cotei importurilor din statele și CSI, cu o slabă tendință spre creștere în ultimii ani a importurilor din statele UE.

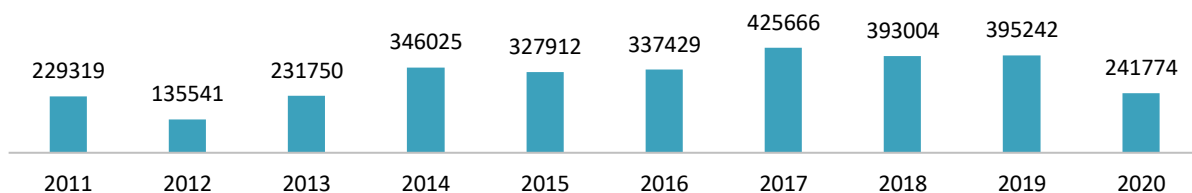
FIGURA 5. IMPORTURILE PRODUSELOR AGROALIMENTARE PE GRUPE DE ȚĂRI, 2011 – 2020, MII USD

Sursa: BNS

Cât privește structura importurilor produselor agroalimentare pe categorii de produse, cele mai mari ponderi raportate la exporturile realizate le au produsele cu valoare adăugată ridicată și anume cele ale regnului animal și cele ale industriei alimentare.

Deși produsele agroalimentare asigură cca. 45% din totalul exporturilor Republicii Moldova, balanța comerțului exterior cu produse agroalimentare este una instabilă și vulnerabilă. Astfel, în perioada 2014-2020, a existat o singură serie de doi ani consecutivi de creștere a balanței comerțului exterior cu produse agroalimentare, iar în perioada 2000-2020 a existat o singură serie de trei ani consecutivi de creștere a balanței comerțului exterior cu produse agroalimentare (2008-2011).

FIGURA 6. BALANȚA COMERȚULUI EXTERIOR CU PRODUSE AGROALIMENTARE, MII USD

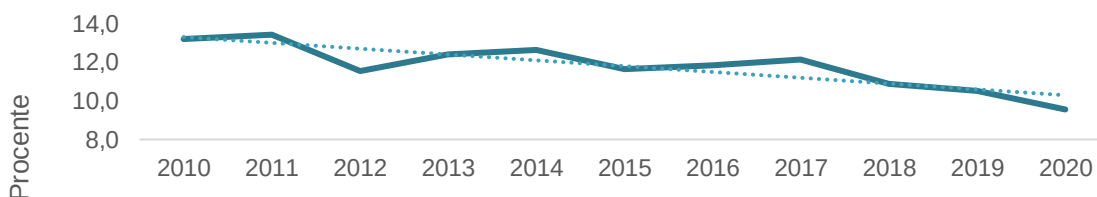
Sursa: BNS

1.2. TENDINȚE ÎN DEZVOLTAREA AGRICULTURII

1.2.1. VOLUMUL PRODUCȚIEI

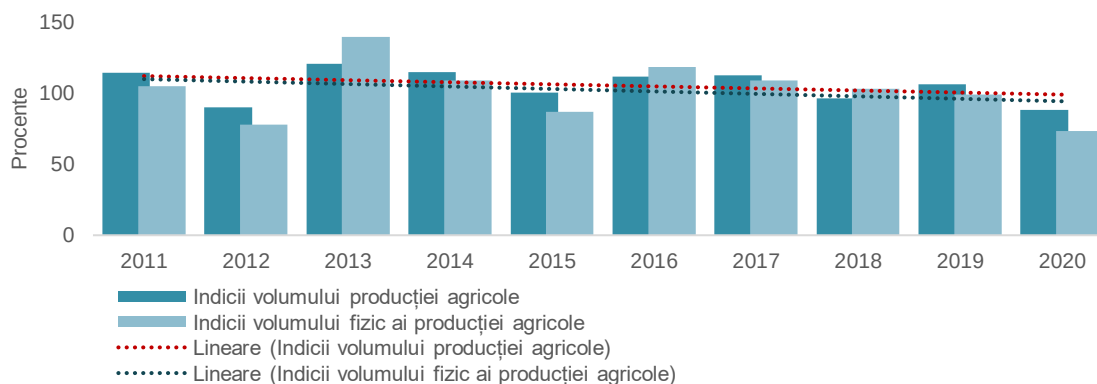
În condițiile unei variații, uneori accentuate, a prețurilor la producția agricolă, volumul producției agricole s-a manifestat cu oscilații periodice, determinate de modificarea anului de bază (din cinci în cinci ani), înregistrând o creștere generală, cu o evoluție în creștere din ce în ce mai încetinită.

În aceste condiții, agriculturii i-au revenit în anul 2020 cca. 9.6% din volumul total al producției, cu o reducere de cca 3.9 p.p, față de 2011, și cu o cotă medie pentru perioada de referință de cca. 11.8%. Astfel, tendința generală a volumului producției agricole pentru perioada 2011 - 2020 a fost una negativă, cu o reducere medie anuală de cca. 0.3 pp.

FIGURA 7. COTA AGRICULTURII ÎN VOLUMUL TOTAL AL PRODUCȚIEI, %

Sursa: BNS

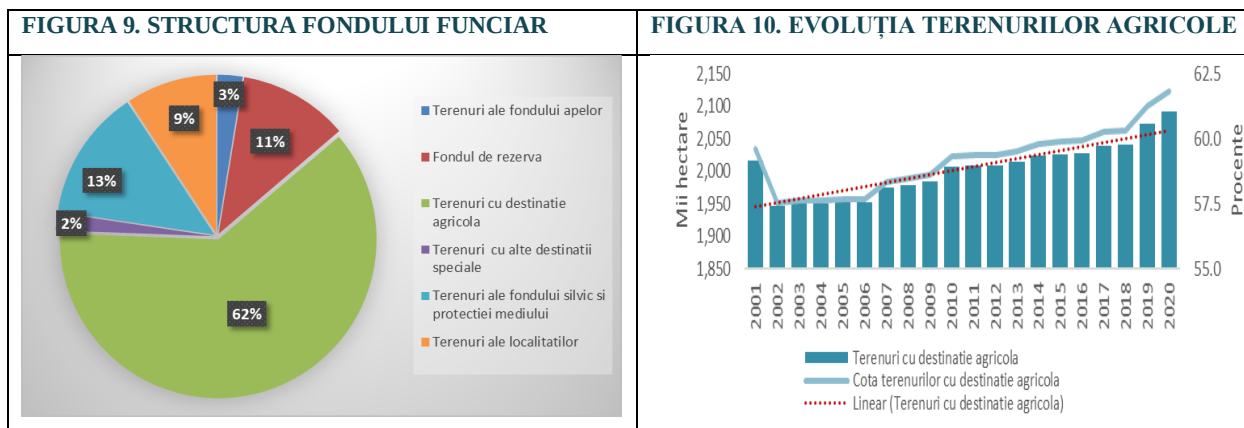
Indicii volumului fizic al producției agricole, care exprimă, de fapt, modificarea reală a producției, exceptând influența prețurilor s-au abătut nesemnificativ față de dinamica volumului producției agricole, exprimați în prețuri comparabile, iar dinamica generală pentru perioada 2010-2020 a înregistrat o tendință generală negativă, de cca -1.7 p.p. În aceste condiții dinamica valorii producției este determinată preponderent de dinamica volumului fizic, și mai puțin, de modificarea prețurilor.

FIGURA 8. INDICII VOLUMULUI FIZIC AL PRODUCȚIEI AGRICOLE

Sursa: BNS

1.2.2. FONDUL FUNCJAR, SUPRAFEȚELE ÎNSĂMÂNȚATE ȘI PLANTAȚII MULTIANUALE

Conform informației din Cadastrul funciar, la 1 ianuarie 2020, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 357/2020, suprafața totală a terenurilor este de 3 384,7 mii ha. Suprafețele agricole reprezintă 62,5% din suprafața totală a republicii. După o reducere semnificativă pe fondul recesiunii economice din perioada anilor '90, ponderea terenurilor agricole a urmat, din 2002 și până în prezent, un trend pozitiv, cu o ascensiune medie anuală de circa 0.18 puncte procentuale.

Sursa: BNS

Ca rezultat al demarării în Republica Moldova a reformei agrare din anii 90, persoanele ce au activat în gospodăriile agricole în conformitate cu prevederile art. 12 al Codului funciar nr. 828 din 25 decembrie 1991, au fost împroprietăriți cu teren agricol.

Astfel, terenul agricol a fost divizat într-o mulțime de parcele, având configurații și amplasament necorespunzător practicării unei agriculturi competitive în condițiile economiei de piață.

Acest fapt a dus la aceea că majoritatea persoanelor ce practică agricultura, indiferent de faptul sunt ei proprietari al acestor terenuri sau nu practică o agricultură inefficientă orientându-se nu spre producerea producției competitive pe piață dar pentru îndeplinirea necesităților proprii.

În prezent, nivelul de fragmentare a terenurilor cu destinația agricolă a suferit unele schimbări după finalizarea reformei de privatizare. Suprafața medie a unei parcele de teren pe republică este de 0,85 ha, zona centrală a țării fiind fragmentată cel mai mult, suprafața minimă a parcelei este de 0,29 în raionul Strășeni.

Sarcina principală a activităților de consolidare a terenurilor agricole este îmbunătățirea structurilor agricole prin reducerea fragmentării terenurilor și sporirea dimensiunilor gospodăriilor agricole. În Europa unul din instrumentele principale de implementare a proiectelor de dezvoltare a infrastructurii publice și protecție a mediului înconjurător îl reprezintă consolidarea terenurilor agricole, cu o abordare echilibrată a intereselor agricole, arhitectura peisajeră, restabilirea și conservarea mediului.

Pentru a soluționa probleme de fragmentare a terenurilor agricole și a dimensiunilor mici ale gospodăriilor agricole, este necesar de stimularea consolidării terenurilor agricole.

În rezultatul consolidării terenurilor agricole se vor crea condiții pentru agricultura durabilă și dezvoltarea durabilă a comunităților, utilizarea durabilă a resurselor naturale, conservarea biodiversității, agroecosistemelor și patrimoniului cultural și planificarea rațională a dezvoltării infrastructurii din sectorul rural.

Managmentul durabil al resurselor de sol în agricultură

În ultimii ani, solurile cu fertilitate înaltă sânt supuse tot mai intensiv degradării din cauza micșorării suprafețelor fâșiilor forestiere de protecție, cataclizmelor naturale, utilizării iraționale a resurselor funciare, ignorării metodelor științifico fundamentale de cultivare a culturilor agricole și alți factori, ceea ce a condus la o scădere esențială a capacității productive a solurilor.

Fenomenul degradării solurilor continuă să reprezinte o provocare majoră pentru economia și sectorul agricol al Republicii Moldova. Spre deosebire de alte resurse naturale, dar și de alte mijloace de producție, solul are un caracter nereproductiv și inextensibil, astfel protecția și folosirea rațională a acestuia, sporirea

fertilității lui, dar și restabilirea terenurilor agricole degradate constituie o exigență iminentă atât pentru sectorul agricol, cât și pentru domeniul protecției mediului.

Pe lângă factorii naturali și antropici ce afectează negativ și ireversibil funcțiile și calitatea solului în ultimele decenii s-au intensificat toate procesele și formele de degradare a solului. Cele mai grave forme ce au condus la micșorarea capacității de producție sau la deteriorarea învelișului de sol sânt cauzate de procesele de eroziune prin apă și vânt, umeditate excesivă, salinizare, alcalinizare, alunecări de teren etc.

Conform datelor instituțiilor științifice din domeniul solului, starea actuală a învelișului de sol este nesatisfăcătoare pe circa 50 % din terenurile agricole și critică pe circa 10%.

Protecția, ameliorarea și utilizarea durabilă a solurilor devine unul dintre principalele obiective strategice în politica statului. Degradarea solurilor terenurilor agricole de calitate superioară provoacă prejudicii enorme domeniului agricol.

Conform informației din Cadastrul funciar suprafața terenurilor cu destinație agricolă constituie, pentru anul 2008 – 1 939 114 ha, iar pentru anul 2019 – 2 019 359 ha. Iar suprafața terenurilor erodate conform informației Î.S. „IPOT” în anul 2008 constituia circa 877 644 ha, iar în anul 2019 – circa 1 015 693 ha, atestându-se o creștere de circa 16 %.

Cauzele principale ale degradării solului sunt: nerespectarea rotației culturilor în asolamente, reducerea culturilor furajare și leguminoase, reducerea utilizării îngrășămintelor organice și minerale, lucrarea necorespunzătoare a solului, modificarea condițiilor hidrologice, defrișarea pădurilor și a fâșiilor de protecție a câmpurilor, gestionarea necorespunzătoare a pășunilor și utilizarea necorespunzătoare a utilajelor grele în agricultură.

Datele instituțiilor științifice din domeniul solului stabilesc cele mai avansate forme de degradare a solurilor și anume: soluri cu eroziune în adâncime (ravene), soluri afectate de alunecări active, soluri cu exces permanent de umiditate, soluri solonețizate și salinizate, soluri și biocenoze afectate și distruse (degradate biologic), soluri distruse prin lucrări de excavare, soluri colmatate cu depozite de pedolit slab humifere, soluri compactate și soluri desfundate.

Cea mai avansată formă de degradare o reprezintă *solurile cu eroziune în adâncime* – prin ravene. O metodă efectivă de combatere a eroziunii de adâncime este împădurirea și aplicarea unor măsuri hidrotehnice simple.

Ce ține de *soluri afectate de alunecări active*, acestea deteriorează complet sau parțial învelișul de sol. Cea mai simplă și eficientă soluție este împădurirea terenurilor.

Formarea și evoluția solurilor nealuviale *cu exces permanent de umiditate* este condiționată de stagnarea îndelungată a apelor pluviale, apariția la suprafață a izvoarelor de coastă sau a apelor pedofreatice. Pentru ameliorarea acestora sunt necesare efectuarea lucrărilor de desecare prin canale deschise, menținerea apelor freatice sub nivelul critic prin amenajarea drenajului subteran și drenarea-desecarea terenurilor cu exces de apă combinat (pluvial și freatic). În rezultat, solurile cu exces permanent de umiditate duc la scăderea recoltei, salinizarea secundară și reducerea productivității solurilor.

Solurile afectate de săruri este cauza principală a deșertificării și este o formă gravă de degradare a solului. Solurile solonețizate și solonețurile necesită o ameliorare chimică costisitoare, însoțită de construcții de drenaj în luncile râurilor.

Exploatarea intensivă a terenurilor arabile duc la degradarea biologică a solului apare ca rezultat al degradării fizice, chimice și altor forme de degradare, care au un impact major asupra distrugerii structurii și reducerii capacității de producere a solurilor.

De asemenea, eroziunea prin apă provoacă spălarea pedolitului de pe versanți și acumularea lui pe glacisurile versanților și în depresiuni (vâlcele, văgăuni, văi) și, în consecință, duce la degradarea și reducerea capacității lor productive.

Solurile afectate de săruri este cauza principală a deșertificării și este o formă gravă de degradare a solului. Solurile solonețizate și solonețurile necesită o ameliorare chimică costisitoare și construcții de drenaj în luncile râurilor. Exploatarea intensivă a terenurilor arabile duce la degradarea biologică a solului, reducându-i capacitatea de producere.

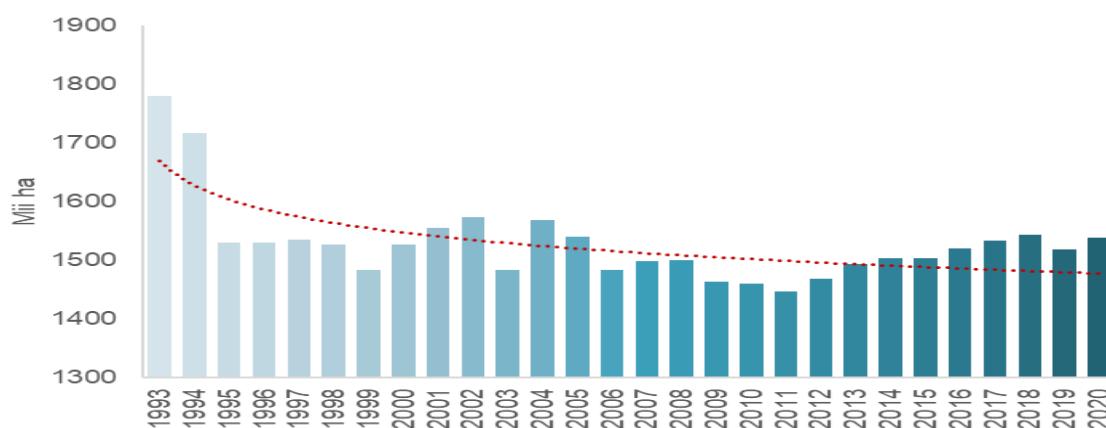
Pentru a avea efecte pozitive asupra resurselor de sol este necesar de:

- 1) A proteja solul împotriva acțiunii mecanice a apei și a vântului (categorie care cuprinde complexul de lucrări de prevenire și combatere (control) a eroziunii solului);

- 2) A reface (a completa) deficitul de umiditate în sol (categorie care cuprinde irigațiile);
- 3) A preveni sau a elimina excesul de apă din sol, de la suprafața acestuia (categorie în care se încadrează desecarea și drenajul);
- 4) A restabili solurile (categorie în care se încadrează lucrările de construcție și exploatare a obiectelor hidrotehnice, lucrările de decopertare selectivă și de copertare a terenurilor deteriorate sau degradate, lucrările de ameliorare a solurilor alcalice și saline);
- 5) Practici de lucrări de conservare a solului;
- 6) Culturi de acoperire a solului în timpul iernii;
- 7) Amenajarea și menținerea zonelor-tampon cultivate cu iarbă;
- 8) Construirea/reconstrucția pe terenurile agricole irigate a câmpurilor în pantă;
- 9) Utilizarea materialului organogen (gunoiul de grajd natural);
- 10) Conversia către agricultura ecologică;
- 11) Rotația culturilor și sporirea efectivului de animale.

În ultimele 3 decenii evoluția suprafețelor însămânțate în totalul suprafețelor agricole a înregistrat distorsiuni semnificative, în care creșterile au alternat curent cu descreșterile.

FIGURA 11. SUPRAFEȚELE ÎNSĂMÂNȚATE DIN REPUBLICA MOLDOVA (1993-2020)

Sursa: BNS

Cele mai semnificative constatări legate de dinamica suprafețelor agricole se referă la:

- Reducerea cu cca 13.6%, a suprafețelor însămânțate în perioada 1993-2020, în condițiile unei relative stabilități a suprafeței însămânțate cu cereale și leguminoase – boabe (+5%) și o creștere importantă a suprafețelor plantate cu culturi tehnice (+75.5%);
- Cadrul culturilor tehnice unde se atestă o creștere puternică (de peste 3 ori) a suprafețelor plantate cu floarea soarelui și o reducere semnificativă (de aproximativ 6 ori) a suprafețelor de sfeclă de zahăr (de la 83 mii ha în 1993 la 14 mii ha în 2020);
- Dinamica specifică pe categorii de culturi agricole pentru perioadă de referință unde se detașează creșterea celor mai preponderente suprafețe plantate cu culturi tehnice (+75.7%) și cu cereale și leguminoase (+5%).

TABELUL 1. RITMUL DE CREȘTERE A SUPRAFEȘELOR CULTURILOR AGRICOLE, %

CULTURI AGRICOLE	RITMUL (%)
Suprafața însămânțată	-13.6%
Cereale și leguminoase - boabe	5.0%
Culturi tehnice	75.7%
Cartofi, legume și bostănoase	-19.2%
Legume	-56.1%
Plante de nutreț	-89.1%

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor BNS

În structura suprafețelor agricole predomină cu pondere de cca 62.2% - cereale și leguminoasele, iar cumulat cu culturile tehnice acestea dețin 92.2% din suprafețele însămânțate.

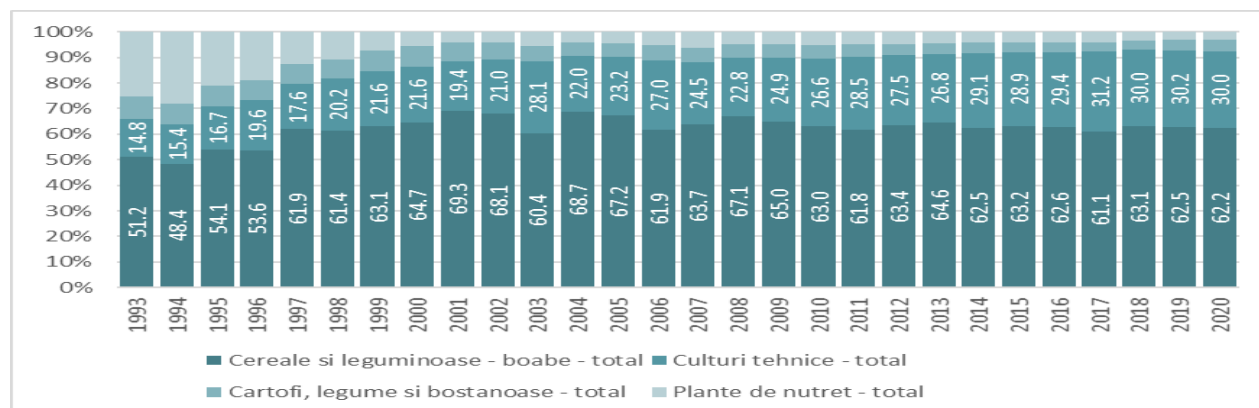
TABELUL 2. STRUCTURA SUPRAFEȚELOR AGRICOLE, %

	STRUCTURA ÎN 2020 (%)	MODIFICĂRI STRUCTURALE 2020/1993 (PP)	SLOPE 1993-2020 (PP)
Cereale si leguminoase – boabe	62.2	11.04	0.26
Culturi tehnice	30.0	15.26	0.56
Cartofi, legume si bostănoase	4.5	-4.33	-0.20
Plante de nutreț	3.2	-22.04	-0.62

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor BNS, 2021

În aceste condiții cele mai consistente modificări structurale favorabile le revin suprafețelor destinate culturilor tehnice, care în perioada 1993 - 2020 s-au dublat (+15.3 p.p.), și celor destinate cerealelor și leguminoaselor (+11 p.p.).

FIGURA 12. SUPRAFEȚELE ÎNSĂMÂNȚATE DIN REPUBLICA MOLDOVA, DUPĂ CULTURI AGRICOLE (1993-2020)

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor BNS, 2021

Ponderea suprafețelor destinate culturilor tehnice a înregistrat în perioada 1993-2020 o creștere medie anuală de cca 0.56 pp, iar cea însămânțată cu cereale și leguminoase a crescut în medie pe an cu cca 0.26 pp.

În aceeași perioadă, deși dețin ponderi minore, au fost afectate pozițiile structurale ale culturilor de cartofi, legume și bostănoase și a plantelor de nutreț, ponderea cărora în perioada de referință s-a redus de două ori (de la 8.8 la 4.5%) și, respectiv, de 8 ori (de la 25.2% la 3.2%). Prin urmare, dacă se va ține cont de o productivitate aproximativ constantă a plantelor de nutreț, din reducerea masivă a suprafețelor se pot deduce pozițiile degradării domeniului zootehnic din republică.

Dinamica suprafețelor însămânțate în ultimii aproape 30 de ani denotă o relativă stabilizare a reducerii suprafețelor însămânțate. În condițiile evoluției retrospective, ne putem aștepta, spre un eventual orizont previzional către 2030, la cote ale suprafețelor însămânțate cuprinse între 1385 și 1542 mii ha. Astfel, conform unei variante optimiste, către anul 2030 ne putem aștepta la o pierdere de circa 1% a suprafețelor însămânțate față de situația din prezent, sau -7.62% față de anul 1993. Conform variantei pesimiste, pierderile suprafețelor însămânțate vor reprezenta -1.6% față de situația din prezent și -17% față de anul inițial al analizei.

Pentru recuperarea suprafețelor pierdute o soluție ar fi elaborarea și punerea în aplicare a unor politici de valorificare rațională a suprafețelor omise din sistemul agricol (inclusiv prin schimbarea regimului de proprietate), fapt ce va permite revenirea/ extinderea la cotele anterioare de până la perioada de recesiune.

Pe lângă suprafețele însămânțate, au fost afectate de recesiuni substanțiale și suprafețele plantațiilor multianuale.

În perioada 1993 – 2020, suprafața plantațiilor multianuale s-a redus de cca 1.7 ori, de la 445 mii ha la 263 mii ha (-40.9%).

TABELUL 3. RITMUL DE CREȘTERE A SUPRAFEȚELOR CULTURILOR MULTIANUALE, % CU EXCEPȚIA PLANTAȚIILOR VITICOLE

SPECII MULTIANUALE	RITMUL 2020/1993 (%)
Suprafața - total	-40.9
Fructe, pomușoare și nuci - total	-43.4
Fructe sămânțoase	-60.0
Meri	-45.1
Fructe sămburoase	-48.8
Prune	-29.0
Vișini	-20.0
Piersici	-50.0
Pomușoare	100.0
Nuci	105.9

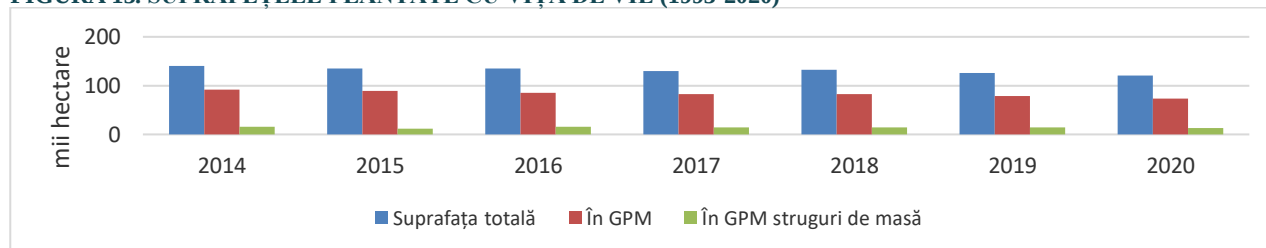
Sursa: Elaborat de autori în baza datelor BNS

Un element important reprezintă dinamica favorabilă (+27%) a suprafețelor plantațiilor multianuale începând cu anul 2007, aceasta fiind determinată, în mare parte, de creștere de 7 ori a suprafeței plantațiilor de nuci și, respectiv, de 4 ori a plantațiilor de pomușoare.

Estimarea funcției putere și determinarea intervalelor de încredere pentru aceasta ne sugerează o stabilizare a suprafețelor plantate cu fructe, pomușoare și nuci în baza variantei optimiste (fig.13), încât spre orizontul 2027 se va ajunge la o suprafață de cca 135 mii hectare (-4.7% față de anul 2020), în timp ce varianta pesimistă indică spre orizontul previzional o reducere consistentă a suprafeței până la nivelul de 84 mii hectare (-40.5% față de 2020). O alternativă mai favorabilă, fundamentată pe creșterea suprafeței înregistrată începând cu anul 2007, sugerează într-o variantă optimistă o suprafață circa 185 mii hectare (+30% față de 2020), în timp ce varianta pesimistă indică spre anul 2027 o creștere a suprafeței până la 155 mii hectare (+10% față de 2020).

Suprafețele totale de plantații viticole înregistrează o descreștere, cu un indice mediu anual de cca 2%. În anul 2014 suprafața totală a plantațiilor viticole au fost de 140,4, dintre care 133,7 mii ha pe rod. Către anul 2020, suprafața totală a plantațiilor viticole s-a redus la 121,2 mii ha, dintre care productive 114,1 mii ha (fig. 13). În gospodăriile producție marfă suprafața plantațiilor viticole s-au diminuat, cele cu soiuri de struguri pentru vin de la 76,3 mii ha în 2014, la 60,2 mii ha, cele cu soiuri de struguri pentru masă de la 15,7 mii ha în 2014, la 13,3 mii ha în 2020. Între anii 2014-2020 s-au plantat, în total cca 10 mii ha, fiind de peste două ori mai puțin decât în perioada 2007-2013. Pe parcursul anilor 2014-2020 au fost defrișate cca 2,6 mii hectare în an.

FIGURA 13. SUPRAFEȚELE PLANTATE CU VIȚĂ DE VIE (1993-2020)

Sursa: Elaborată în baza datelor BNS, 2021

Extinderea activităților agricole poate fi determinată și de creșterea numărului de întreprinderi cu activități agricole. Astfel, în perioada de analiză numărul de întreprinderi agricole, la fel ca și ponderea acestora în numărul total de întreprinderi din republică, a continuat să crească, dinamica generală fiind

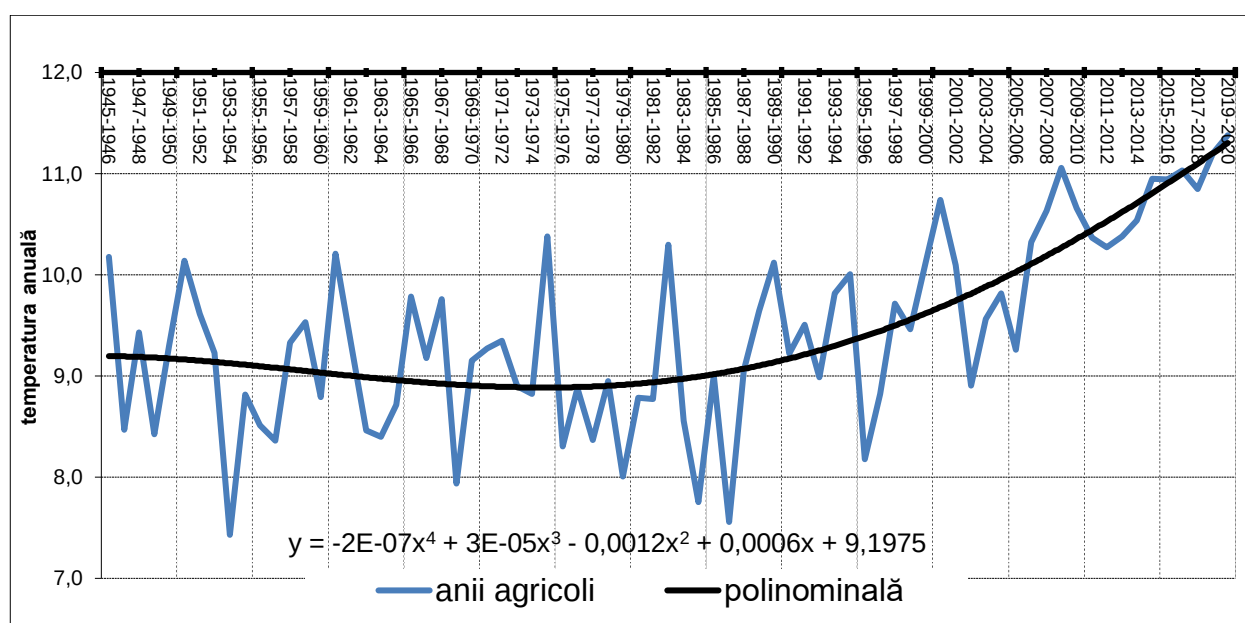
caracterizată de ritm de circa +40% și respectiv +1.62 puncte procentuale. Deci, este evident că populația angajată în agricultură se orientează tot mai mult spre activități individuale.

1.2.3. SCHIMBĂRILE CLIMATICE

Analiza datelor meteo din ultimii 75 de ani arată că parametri principali ai climei din Republica Moldova au fost supuși multiplelor fenomene climatice, unele din ele influențând vădit procesului de creștere în ramura agricolă.

Indiciile de majorare a temperaturilor anuale pentru perioada analizată (1945 - 2020) au constituit: de la +9,250 C la +11,40 C (cu +2.150 C, sau cu +0.02870 C anual), (fig. 26). La prima etapă (a.a. 1945-1975), s-a înregistrat și fenomenul de scădere a indicilor temperaturilor anuale: de la +9.250 C până la +8.950 C (sau -0.30 C, ceea ce constituie în medie -0,010 C pentru fiecare an.

FIGURA 14. SCHIMBAREA CLIMEI ȘI EVOLUȚIA DEZVOLTĂRII AGRICULTURII DIN REPUBLICA MOLDOVA, 1945-2020

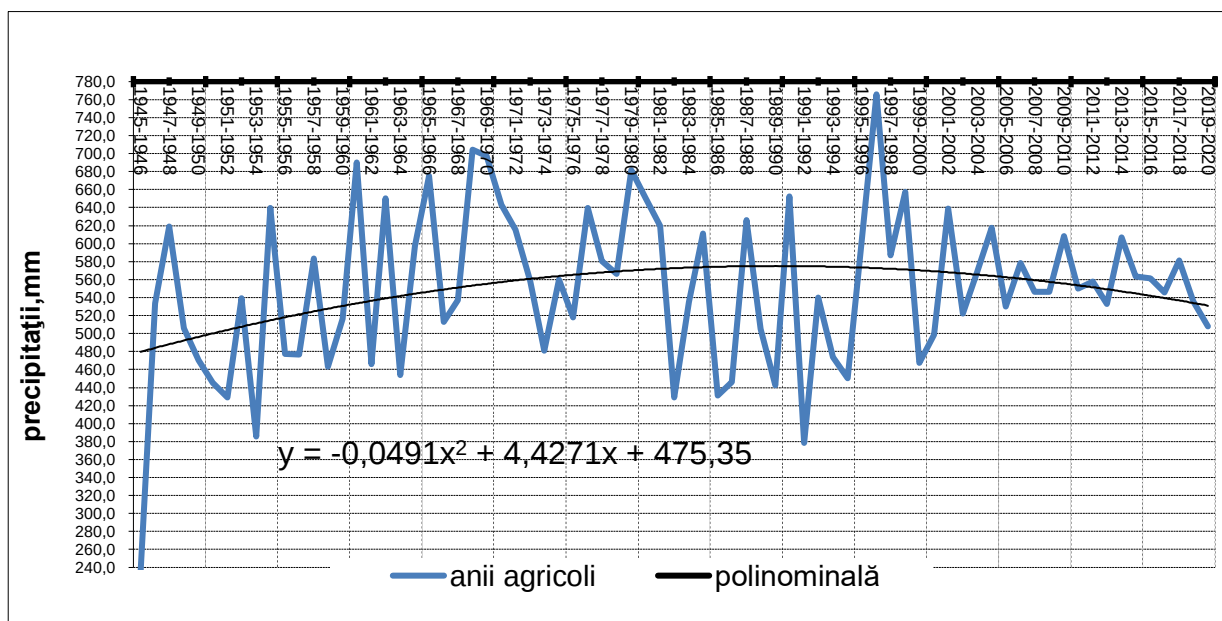

Sursa: elaborată de autori în baza datelor SHS

În consecință, trendul majorării temperaturilor anuale în ultimii 45 ani (1975-2020) a fost de: +2,450 C (+0,0540 C per 1 an), inclusiv pentru ultimii 20 de ani (2000-2020): cu +1,800 C (sau +0,090 C per 1 an), dar ultimii 10 ani (a.a. 2011-2020): cu +0,940 C (sau +0,0940 C per 1 an), adică de 1,74 ori mai intensiv în comparație cu indicatorul mediu.

Paralel, volumul precipitațiilor atmosferice se apreciază după alte criterii: majorarea de la 480,0 mm până la 576,0 mm (sau +2,9 mm per 1 an) – înregistrate pentru perioada a. a. 1945-1986. În perioada ultimilor 35 de ani (1985-2020), dimpotrivă, a fost înregistrată scăderea volumului de precipitații atmosferice: de la 576 mm până la 538,0 mm (sau cu -1,09 mm anual).

FIGURA 15. DINAMICA INDEXELOR VOLUMULUI DE PRECIPITAȚII ATMOSFERICE 1946 - 2020

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor SHS

Instabilitatea principalilor indicatori meteo, temperatura aerului și scăderea volumelor de precipitații a avut drept consecință scăderea nivelului de productivitate a principalelor culturi agricole. Conform datele din perioada 1946-2014, observăm ritmuri de scădere a nivelului de productivitate apreciate ca: -0,245 q/ha – pentru cultura grâului de toamnă, -0.25 q/ha – pentru cultura porumbului, -0.119 q/ha – pentru cultura de floarea-soarelui, -0.052 q/ha – pentru cultura sfecele de zahăr, -0.099 q/ha – pentru struguri și -0.055 q/ha – pentru culturi pomicole pentru fiecare +1% de temperaturi anuale.

Indicatorii specifici meteo ce caracterizează clima Moldovei sunt: instabilitatea temperaturile anuale: de la 7.760 C până la +12 C, și volumele precipitațiilor: de la 236 mm până la 765.3mm. Analiza datelor mai arată că anii agricoli cu temperaturi maxime au fost fixate în 21.6%, iar cele cu temperaturi reduse în 45. 9% de ani studiați.

Odată cu procesul de majorare a indicilor temperaturilor aerului (de la +7.56 0 C până la + 12 C) s-a fixat scăderea coeficientului fotosintetic a plantelor culturilor agricole (q/ha pentru fiecare +10 C). Cea mai conservativă a fost reacția plantelor culturii sfecla de zahăr, dar cele mai volatile au fost culturile pomicole și vița-de-vie, iar grâul de toamnă și porumbul au ocupat o poziție medie. (Fig. 28). Un criteriu, care caracterizează suplimentar fenomenul de schimbare a climei, este și a.n. „extremizația climei” care se apreciază prin procesul majorării temperaturilor sezonului de vară paralel cu scăderea temperaturilor de iernare, ce se demonstrează prin a. n. „coeficientul continental” (Kcont), în comparație cu datele medii multianuale.

Analiza datelor multianuale (1945-2020) au demonstrat că anii cu cel mai înalt nivel de recoltă a culturilor agricole, s-au caracterizat prin cele mai modeste indice a Kcont: iarna cu temperaturile ridicate (t_0 C= -1,50 C...-1,80 C, sau cu +0,70 C...+0,40 C) mai sus de „norma” multianuală (-2,20 C), în coordonare cu nivelul modest a temperaturilor sezonului de vară (+18,150 C...+19,00 C), ce se apreciază cu Kcont = 0,86-0,90 un. (tabelul 4). Cea mai accentuată reacție a plantelor la majorarea nivelului Kcont. au avut-o culturile pomicole (scăderea cu -56,0%), sfecla de zahăr (-52,1%), grâu de toamnă (-47,2%) și porumbul (-29,2%), mai puțin vița de vie (-35,6%) și floarea-soarelui (-43,1%).

TABELUL 4. DINAMICA NIVELULUI DE PRODUCTIVITATE A CULTURILOR AGRICOLE ÎN DEPENDENȚĂ DE INDICIUL KCONT. (1945-2020)

Nr	Kcont.	Ani	NIVELUL DE PRODUCTIVITATE (Q/HA)											
			Grâu de toamnă		Porumb		Floarea-soarelui		Sfecla de zahăr		Struguri		Fructe	
			q/ha	%	q/ha	%	q/ha	%	q/ha	%	q/ha	%	q/ha	%
1	Până la 0.9	4	29.1	116.4	34.2	120.4	18.1	122.3	303.0	122.3	44.0	95.2	66.7	137.5
2	0.91-0.95	18	26.6	106.4	32.5	114.4	15.5	104.0	272.0	110.0	47.9	103.7	55.4	114.2
3	0.96-1.04	27	26.2	104.8	30.5	107.4	14.6	98.0	263.0	106.1	47.7	103.2	52.7	108.6
4	1.05-1.10	15	24.3	97.2	28.0	98.6	13.6	91.3	229.0	92.45	43.4	93.9	47.7	98.3
5	≥1.11	11	17.3	69.2	20.8	98.2	11.8	79.2	172.0	69.4	31.45	68.1	39.35	81.1

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor SHS

Reacția culturilor agricole la fenomenul scăderii volumului de precipitații atmosferice (în perioada 1946-2020) a fost destul de accentuată. Minimizarea volumelor de precipitații anuale: de la 544,2 mm (media multianuală) cu -141,5 mm. (-26,0%), a condus la scăderea nivelului de productivitate: cu -3,9 q/ha (sau -0,15 q/ha pentru fiecare -1,0% de precipitații) – pentru cultura grâul de toamnă; cu -6,70 q/ha (sau -0,258 q/ha) – pentru porumb; -0,95 q/ha (sau -0,0365 q/ha) – pentru floarea-soarelui; -2,0 q/ha (sau -0,077 q/ha) – pentru vița de vie și -2,7 q/ha (sau -0,104 q/ha pentru fiecare -1,0% de precipitații) – pentru culturile pomicole.

După calculele datelor multianuale se poate de concluzionat: în anii secetoși reacția la deficitul de umiditate (pentru fiecare -20mm de precipitații) s-au înregistrat: -0,56 q/ha (-2,3%) scăderea nivelului de recoltă la cultura griului de toamnă; -0,96 q/ha (-3,37%)-pentru porumb; -0,29 q/ha (-1,99%)-pentru floarea-soarelui; -4,84 q/ha (-2,1%)-pentru sfecla de zahăr; -0,4 q/ha (-0,93%)-pentru struguri și +0,1 q/ha (+0,2%)-pentru fructe (pentru fiecare -20mm.)

Influenta consolidată a factorilor meteo (temperaturile și volumul de precipitații anuale), demonstrată prin indicatorul „coeficientul hidrotermal (CHT)”, a fost apreciat pentru perioada (a.a. 1946-2020) cu o creștere proporțională a nivelului de productivitate a culturilor agricole. (tabelul 5).

Pentru culturile: grâu de toamnă, floarea-soarelui, struguri și culturi pomicole, trendul de majorare proporțională a nivelului de productivitate a fost accentuat în latitudinea indicilor CHT de la 0,89 până la 1,30 un., dar după depășirea nivelului optimal (CHT > 1,31), invers a fost înregistrată scăderea nivelului de recolte: (-10,0%; -7,4%; -21,6% și -20,6% - corespunzător). Pentru culturile porumbul și sfecla de zahăr, fenomenul indicilor optime de CHT nu a fost stabilit și nivelul de productivitate s majorat proporțional în toată latitudinea de CHT studiate (tabelul 6). Nivelul de corelație („r”) dintre indicii anuali a CHT și productivitatea griului de toamnă a constituit: $r = +0,334$, porumbului: $r = +0,579$; floarea-soarelui: $r = +0,314$ și sfelei de zahăr: $r = +0,391$ unități. Cu o reacție mai accentuată s-au caracterizat plantele fructifere, porumbul, grâul de toamnă și sfecla de zahăr.

În cazul scenariului de răcirea globală a climei, scăderea temperaturilor anuale va provoca majorarea nivelului de productivitate a culturilor agricole. Pentru fiecare scădere cu -1,00 C de temperaturi anuale s-au înregistrat: +2,6 q/ha (+10,7%); +0,56 q/ha (+1,94%); +0,14 q/ha (+1,01%); +2,92 q/ha (+1,28%); +3,35 q/ha (+7,25%) și +4,90 q/ha (+10,1%)- corespunzător pentru culturile date, realizate în latitudinea temperaturilor anuale da la 7,80C până la +9,350C. Temperaturilor reduse ale sezonului de vară au cea mai bună influență.

Cât privește nivelul de umiditate optimală (636,6 mm, sau +90 mm, ori +16,5%- la volumul mediu multianual), s-au înregistrat: pentru cultura grâul de toamnă: +0,49 q/ha (+2,0%) pentru fiecare +20mm de precipitații, pentru porumb: +0,60 q/ha (sau +2,1%); floarea-soarelui: +0,23 q/ha (+1,57%); sfecla de zahăr: +0,38 q/ha (+0,17%); struguri: +0,94 q/ha (+2,03%) și pentru fructe: +0,21 q/ha (+0,44%). Ulterior, în anii cu nivelul de umiditate majorat (în volum și mai exagerat- cu +23,9%, sau până 684,0mm) a scăzut nivelul de productivitate a culturilor agricole, până la: -0,56%; -0,19%; -1,7%; +1,35%; +0,33% și -0,35%, corespunzător, pentru fiecare cultură.

Așadar, plantele culturii de grâu de toamnă au demonstrat o reacție negativă (cea) mai accentuată la condițiile secetoase în sezoanele: toamnă, primăvară și vară; porumbul - în primăvară și vară; floarea-soarelui- în iarnă și primăvară; sfecla de zahăr-în iarnă, primăvara și vara; vița de vie - în iarnă și primăvară, fructele- în iarnă și primăvară.

Scăderea nivelului de recoltă a culturilor agricole, localizate pe soluri erodate (care se apreciază cu 950 mii ha) sunt mult mai sensibile (cu 25-35%) la influența fenomenului secetei.

Astfel, datorită expunerii geografice, a peisajului și a situării în zona climatică temperat-continentală, Republica Moldova este extrem de vulnerabilă la schimbările climatice și este foarte des expusă la pericolele cauzate de diverse fenomene hidrometeorologice naturale. Pe parcursul ultimilor 20 de ani, au existat 6 ani de secetă devastatoare (2000, 2003, 2007, 2012, 2015 și 2020) care au afectat aproximativ 75% din teritoriul țării; 9 ani au intrat în top 10 cei mai fierbinți ani din istoria observațiilor meteorologice, în timp ce 2016 și 2020 au devenit cei mai fierbinți ani din istoria observațiilor meteorologice naționale. În cea mai mare parte a ultimilor ani, cele mai frecvent înregistrate fenomene în Moldova au fost: înghețuri târzii de primăvară (a doua decadă a lunii aprilie - a doua decadă a lunii mai), grindină (a treia decadă a lunii aprilie - a treia decadă a lunii iulie), temperaturi excesiv de ridicate și insolație extremă (a doua decadă a lunii mai - a treia decadă a lunii august), înghețuri timpurii de toamnă (a doua decadă a lunii octombrie), inundații și ploi torențiale (a doua decadă a lunii aprilie - a treia decadă a lunii iunie); toate acestea conduc la o scădere semnificativă a productivității agricole, a calității generale a produselor și la o incidență mai frecventă a daunătorilor și bolilor.

Costul total actual al lipsei de acțiune în ceea ce privește adaptarea la schimbările climatice este estimat la aproximativ 600 de milioane USD, echivalentul a 6,5% din PIB-ul țării. În comparație, costurile directe ale schimbărilor climatice până în anul 2050 (adică scăderea producției cauzată de schimbările climatice, plus creșterea pagubelor și a costurilor de prevenire) se estimează la aproximativ 1,3 miliarde USD, din care 70% vor fi suportate de sectorul agricol.

1.2.4. INFRASTRUCTURA DE IRIGARE ȘI MANAGEMENTUL APELOR

Infrastructura de irigare. Seceta care persistă în urma schimbărilor climaterice afectează producția agricolă și, implicit, securitatea alimentară a țării.

Irigația este principala măsură eficientă de optimizare a regimului de umiditate a solului în perioada de vegetație a plantelor.

Producția globală agricolă, pe ramuri ale agriculturii, este în descreștere în ultimii ani. Conform datelor *Biroului Național de Statistică* (BNS), această scădere în 2020 a fost determinată în mare măsură de scăderea producției vegetale cu 35,9 % și producției animaliere cu 3,8 %, fiind resimțit impactul secetei aride, condițiilor climatice nefavorabile din anul curent.

Analiza suprafețelor terenurilor din fondul funciar al Republicii Moldova (la 01.01.2021), constată că suprafața terenurilor *amenajate pentru irigare* constituie 217 941,48 ha, din care terenurile arabile ocupă 93,5 %, plantații multianuale – 6,0 %, includ livezi 5,0 % și plantații viticole 0,9 %. Suprafața terenurilor desecate constituie 58,20 mii hectare.

Din cele 300,0 mii ha terenuri irigate în 1989, în prezent pot fi asigurate cu irigare circa 40,0 mii ha. Iar în ultimii ani suprafața s-a redus drastic, astfel că în prezent se irigă circa 4,0-7,0 mii ha (suprafața fizică), ceea ce constituie doar 5 % din suprafața terenurilor de referință.

Ulterior, suprafața terenurilor amenajate pentru irigare a fost extinsă până la 320 mii ha în 1992, la care s-au utilizat resursele de apă în volum total de 692 mln m³, inclusiv din Nistru (64%), Prut (25%) și alte surse (11%).

Conform datelor Agenției „Apele Moldovei”, în țară sunt 78 de sisteme centralizate de irigare cu aria de acoperire a 131 688 ha. Starea tehnică în care se află sistemele centralizate de irigare în prezent este dezastruoasă (51% din totalul celor 78 SCI sunt ruinate/distruse, 22% – sunt nefuncționale; 27% – sunt funcționale/parțial.

Din cauza exploatării acestora de peste 60 de ani și a distrugerii infrastructurii de irigare, s-au redus substanțial suprafețele terenurilor irigate și, în consecință, au fost afectate volumul și calitatea producției agricole. Ținând cont de starea tehnică a sistemelor de desecare, în prezent este necesară reabilitarea sistemelor acestora.

Managementul apelor în agricultură. Resursele apelor de suprafață în Republica Moldova sunt reprezentate de 6500 cursuri de apă permanente sau intermitente cu o lungime totală de circa 27 000 km, inclusiv râurile mari: Nistru (652 km), Prut (705 km), Răut (286 km).

Cele mai importante resurse de apă de suprafață (72 % din resurse disponibile sau 4000 mln m³/an) sunt aduse din exteriorul țării cu râurile transfrontaliere Nistru și Prut, care sunt gestionate în comun cu Ucraina și România în baza acordurilor interstatuale.

Volumul apelor de suprafață, care potențial poate fi concentrat în interiorul țării în mai mult de 4000 de bazine de acumulare, constituie circa 1 320 mln m³, dintre care disponibile pentru utilizare sunt 800 mln m³/an sau 14 % din totalul resurselor de apă disponibile.

În anii '80 ai secolului trecut sectorul de irigare reprezenta principalul utilizator de apă. Însă, din diferite motive dinamica utilizării apei în ultimii ani s-a schimbat considerabil.

Volumul relativ redus de ape folosite la irigație este condiționat atât de particularitățile naturale (debitul redus și insuficiența de precipitații, riscul sporit de salinizare a solurilor), cât și de posibilitățile tehnico - economice de utilizare a apei pentru irigare.

Astfel, consumul maxim al apei pentru irigare se atestă în raioanele situate în proximitatea râurilor Nistru și Prut, care dispun de capacități mari de captare, transportare și utilizare a apei în aceste scopuri, inclusiv (în descreștere) Dubăsari, Ștefan Vodă, Anenii Noi, Briceni, Soroca, Edineț, Ungheni, Căușeni, Râșcani.

Se atestă că în ultimii ani esențial a scăzut captarea apei pentru irigare din fl. Nistru și r. Prut. În același timp, resursele de apă al acestor râuri permit majorarea cantității apei captate pentru irigare.

Zone cu potențial de irigare semnificativ, care pot fi asigurate cu apă, în perspectiva sunt terenurile agricole amplasate istoric în aria de acoperire a sistemelor centrale de irigare de-a lungul râurilor Nistru (64 %), Prut (25 %) și bazine de acumulare în interiorul țării (11 %), care sunt și principalele surse de apă pentru irigare. Suprafața acestor terenuri este de circa 300 mii ha.

În Republica Moldova sunt peste 4000 de bazine de acumulare (iazuri și lacuri de acumulare), dintre care 28 cu un volum de peste 1 mil. m³. Din numărul total al bazinelor de acumulare, 47 sunt în gestiunea entității responsabile de gospodărirea apelor, restul – sunt gestionate de autoritățile administrației publice locale. 42 de bazine sunt destinate irigației-pisciculturii și 5 – pisciculturii.

Sursele principale de apă pentru irigare: Nistrul, Prutul, râulețele mai mici, bazinele de acumulare (lacurile, iazurile) per total dispun de cantități suficiente pentru a asigura necesarul de apă pentru irigare a sectorului agricol, pentru întreaga suprafață, de terenuri estimate irigabile de 300 000 ha. Doar în practică, această cantitate, nu este disponibilă proporțional în perioada critică pentru irigare, a culturilor strategice.

Din aceste considerente, este foarte important de a lua în calcul disponibilitatea și utilizarea eficientă a resurselor de apă existente, cât și posibilitatea de a dezvolta capacități de reținere și acumulare a apei, în rezervoare noi alternative din interiorul țării, în sezonul când sunt ploi din abundență, în acest fel rezolvând/diminuând parțial și problema pericolului de inundații, fiind propuse spre implementare măsuri și acțiuni, care vor asigura/crește competitivitatea sectorului.

Pentru asigurarea sectorului agricol cu volumul necesar de apă pentru irigare este important de luat în calcul disponibilitatea și utilizarea eficientă a resurselor de apă existente (apa din râurile și bazinele acvatice), precum și posibilitatea de valorificare și dezvoltare a surselor alternative, cum ar fi: captarea și stocarea apelor în afara sezonului de irigare - atunci când debiturile râurilor sunt mult mai mari ca în perioada de vară; captarea și acumularea apelor rezultate din precipitațiile atmosferice – rezolvând/diminuând totodată și problema inundațiilor, epurarea și captarea apelor reziduale; precum și alte metode disponibile. În acest sens, trebuie utilizate atât capacitățile existente, cât și altele noi, cum ar fi construcția bazinelor moderne de stocare, dotate cu Geomembrane. Pentru regiunile în care sunt mai puține surse de apă tradiționale pot fi utilizate apele subterane, doar că în acest caz este imperativ necesar de luat în considerare calitatea apei, pentru a nu prejudicia calitatea solului și de a exclude pericolul de salinizare și solonetizare.

1.2.5. AGRICULTURA ECOLOGICĂ

În Republica Moldova există toate condițiile climatice pentru dezvoltarea agriculturii ecologice. Evoluțiile în acest domeniu însă, încă nu sunt pe măsura potențialul său. Dacă în 2017 suprafața totală a terenurilor certificate în sistem ecologic era de 75686,1 ha, în 2019 aceasta s-a redus la 28 546,6 ha, din care 22,1 mii ha certificate în sistem ecologic și 6365 ha în conversie. Astfel, doar 1,1% din suprafața agricolă a

Republicii Moldova este cultivată în sistem ecologic. Pentru comparație, media în UE este de 8,5%, iar Comisia Europeană țintește o proporție de 25% până în 2030.

Conform datelor din Atlasul Agriculturii Ecologice, în anul 2020 erau înregistrați 152 de operatori, preponderent fermieri, 71 de culturi și 53 de produse ecologice.

Producția agroalimentară ecologică este reglementată de Legea nr. 115-XVI din 09.06.2005, dar aceasta se aliniază la reglementări europene abrogate. O armonizare cu legislația europeană în materie a fost inițiată în 2019, odată cu transpunerea prevederilor Regulamentului UE 2018/848 privind producția ecologică și etichetarea produselor ecologice.

Controlul producției ecologice este efectuat în paralel de organisme de inspecție și certificare, unele recunoscute, altele nerecunoscute de Comisia Europeană. Aceeași dualitate persistă și la colectarea datelor statistice: datele sunt colectate și de MAIA, ca autoritate națională competentă, și de Comisia Europeană. Respectiv, o bună parte din agenții economici își certifică producția agroalimentară în baza Regulamentului UE, nefiind înregistrați în Republica Moldova, iar o altă parte - la organismele de control naționale, în baza Legii 115/2005, care nu este în corespundere cu standardele UE¹. În consecință, produsele certificate cu standard ecologic moldovenesc nu pot ajunge pe piața europeană și astfel se restrânge și mai mult piața de desfacere pentru operatorii ecologici din Republica Moldova.

O problemă ce vizează în egală măsură agricultura ecologică și cea tradițională este lipsa cronică a personalului calificat, iar o mare parte din cei angajați lucrează în regim sezonier.

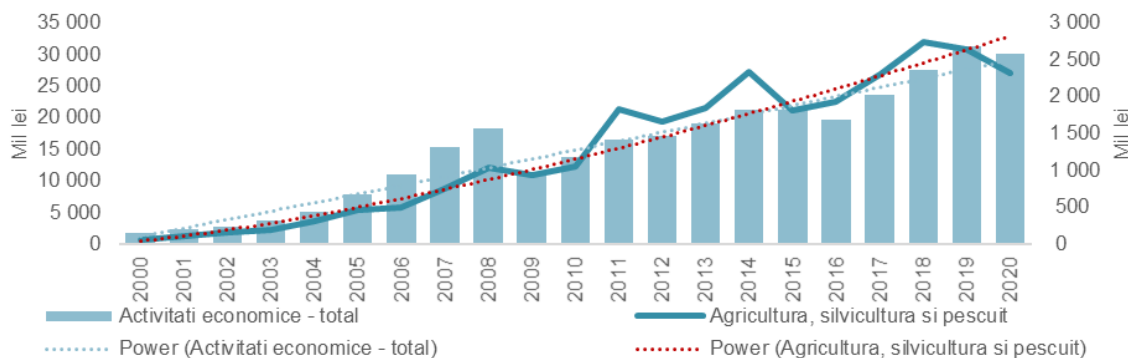
Fermele ecologice din Republica Moldova cultivă, în mare parte, culturi anuale cerealiere. În structura de producție ecologică 75% revin producerii, 11% - procesării, 10% - zootehniei și doar 4,% comerțului.

Principalele constatări pentru acest domeniu se rezumă la: a) Politicile și practicile naționale privind producția ecologică nu sunt conforme cu standardele UE; b) Certificatele ecologice moldovenești nu sunt recunoscute în UE, fapt ce îngustează piața de desfacere pentru operatorii ecologici din Republica Moldova; c) Nu există suficiente capacități de control a conversiei masivelor, a tehnologiilor de certificare, a materiei prime și a produselor ecologice; d) Domeniul se confruntă cu o lipsă cronică de specialiști. De asemenea lipsesc capacitățile locale de producție a preparatelor biologice de luptă contra bolilor și vătămătorilor.

1.2.6. INVESTIȚIILE

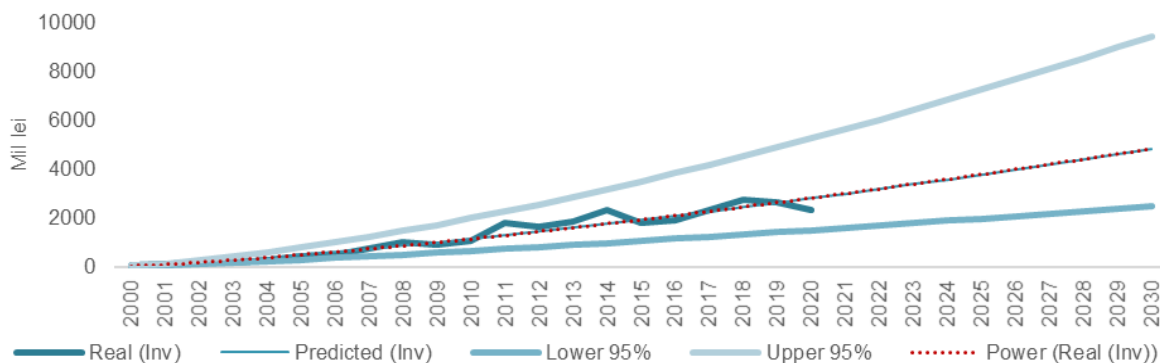
Investițiile reprezintă un element de resurse capabil să impulsioneze într-o măsură mai mare sau mai mică nivelul de dezvoltare. Dinamica volumului investițiilor realizate în agricultură, în perioada 2000-2020 arată o evoluție ascendentă cu un ritm mediu anual de creștere de circa 1,4%.

FIGURA 16. DINAMICA INVESTIȚIILOR ÎN AGRICULTURĂ ÎN 2000-2020

Extrapolarea ritmurilor cu care s-a manifestat ponderea investițiilor în agricultură, față de volumul total al investițiilor pentru perioada 2000-2020, arată o cotă a investițiilor spre orizontul previzional (2030) de circa 11,5% (varianta de reper), în timp ce cota minimală se plasează la nivelul de 7,8% și cea maximală va urca la nivelul de 16,8%. Prin urmare, în condiții de evoluție constantă a volumului de investiții și a deflatorului elementelor de investiții ne putem aștepta spre orizontul previzional la un volum de investiții în agricultură cuprins între 3,4 și 7,3 mld lei (prețuri curente).

FIGURA 17. ESTIMAREA INVESTIȚIILOR ÎN AGRICULTURĂ, 2020-2030

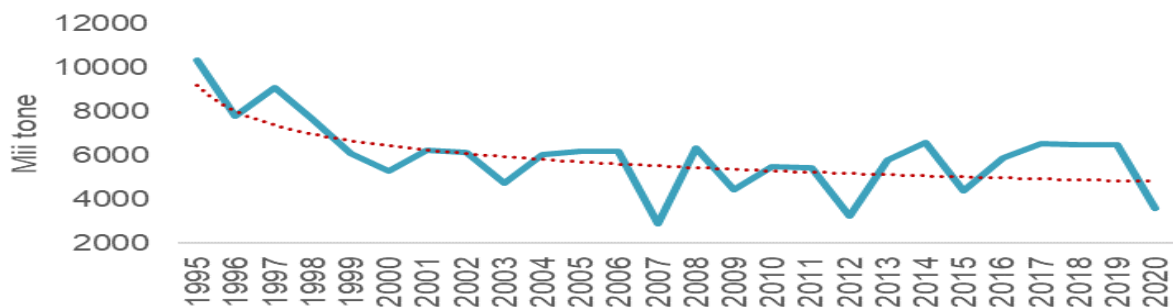
Sursa: Estimări autorilor

1.3. EVOLUȚIA SECTORULUI AGROALIMENTAR

1.3.1. PRODUCȚIA VEGETALĂ

În perioada 1995-2020, dinamica generală a diverselor categorii de producție agricolă a înregistrat evoluții destul de distorsionate, în mare parte, negative. De exemplu, cea mai importantă categorie de producție, din punct de vedere a ponderii față de total - cerealele și leguminoasele – s-a manifestat cu un ritm de dinamică negativ de cca -32,0%, în condițiile unei creșteri medii anuale de 14,7 mii tone. În același timp, producția de legume și cea de plante de nutreț a degradat considerabil atât din punct de vedere al dinamicii generale, cât și ca dinamică medie anuală.

FIGURA 18. PRODUCȚIA CULTURILOR AGRICOLE, 1995-2020

Sursa: BNS

Variația puternică oscilatorie, de la an la an, a producției pe grupe mari de culturi agricole, nu ne permite identificarea unor legități stricte de manifestare, deși este evidentă o reducere generală a producției în perioada de referință (1995-2020).

În cazul producției pot fi evidențiate două sub-perioade:

- Sub-perioada 1995-2000 în care s-a redus de aproape două ori (de la 10,3 mii tone în 1995 la 5.2 mii tone în 2000) volumul producției de culturi agricole;
- Sub-perioada 2000-2020 caracterizată de fluctuații în jurul cotei de 5590 mii tone, cu valori minimale în anii 2007 și 2012.

TABELUL 5. VARIAȚIA PRODUCȚIEI AGRICOLE, 1995-2020, %, MII TONE

CATEGORII DE PRODUSE	PRODUCȚIA, MII TONE		DINAMICA	RITMUL 2020/1995	DINAMICA MEDIE ANUALĂ 1995-2020	MODIFICĂRI LE STRUCTURALE (PP)
	1995	2020				
Cereale și leguminoase	2389	1505		-37.0%	+18.8 mii t	18.8
Culturi tehnice	1945	996		-48.8%	-6.6 mii t	8.9
Cartofi, legume și bostănoase	3668	985		-73.1%	-69.0 mii t	-8.1
Plante de nutreț	2312	100		-95.7%	-49.6 mii t	-19.6

Sursa: elaborat de autori în baza datelor BNS

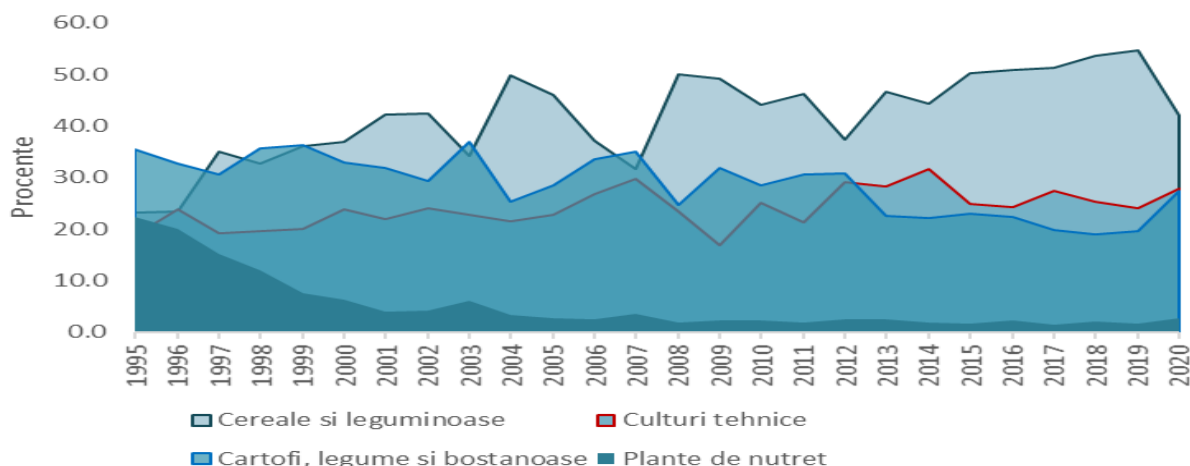
Profilul evident al Republicii Moldova în anul 2020 a fost cel de producător de cereale și leguminoase, cu o dinamică în creștere a ponderii acestor culturi de la 23,2% în 1995 până la 42.0% în 2020 (+18,8 pp), în condițiile unei creșteri medii anuale de cca +0,86 pp, cu ponderea maximală în anul 2019 (54,7%).

Următoarele poziții sunt deținute de culturile tehnice și de cartofi, legume și bostănoase, acestora revenindu-le în 2020 cote de 27,8% și, respectiv, 27,5%, cu o creștere de +8,92 p. p. a ponderii Culturilor tehnice și o reducere de -8,10 p. p. pentru ponderea culturilor de cartofi, legume și bostănoase.

Cea mai mare scădere a înregistrat-o volumul de producție a plantelor de nutreț care s-a micșorat de cca 23 de ori, de la cca 2,3 mln tone în 1995 la cca 100 mii tone spre 2020, iar cota parte a acestei culturi a scăzut cu cca 19,6 p. p. (de la 22,4% în 1995 la 2,8% în 2020).

Astfel, modificările structurale produse în perioada de referință, atestate anterior, indică o dinamică ascendentă a cotei primei categorii - cereale și leguminoase – concurentă cu dinamica cotei culturilor tehnice, care, de fapt, se manifestă relativ stabil în timp, în detrimentul culturilor de cartofi, legume și bostănoase și a plantelor de nutreț.

FIGURA 19. MODIFICĂRILE STRUCTURALE A PRODUCȚIEI PE CULTURI AGRICOLE (1995-2020)

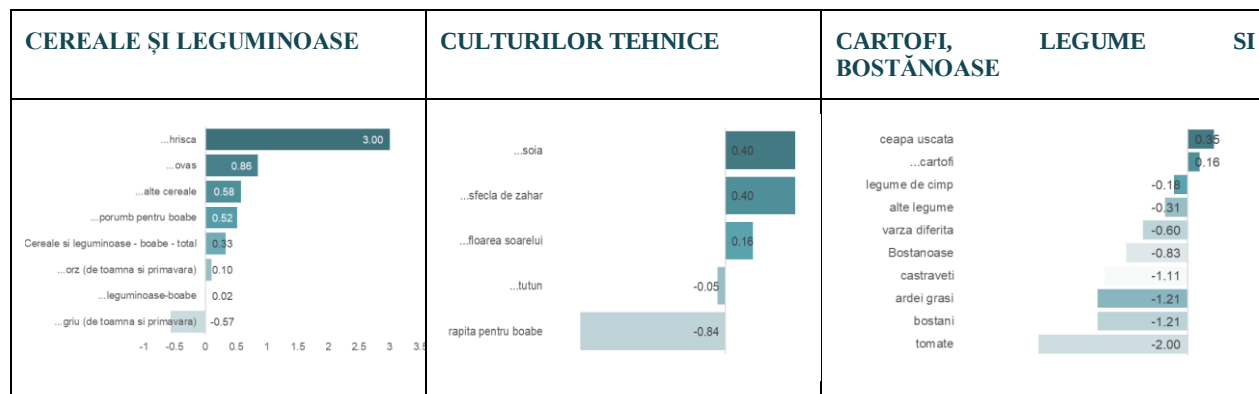

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

Comparând situațiile productivității culturilor agricole din anul 2020 cele din 1993, în marea majoritate a cazurilor se observă reduceri ale nivelului de productivitate, ceea ar putea să denote caracterul arbitrar al caracterizării dinamicii prin ritmul dinamicii. În acest caz, pentru a surprinde o tendință de lungă durată, o soluție ar fi identificarea parametrilor medii anuali ai dinamicii productivității, exprimați prin coeficienții de regresie liniară pentru perioada 1993-2020.

Cu toate că ritmurile dinamicii pentru 2020 față de 1993, sub incidențe distructive (secetă ++), au înregistrat aproape exhaustiv (cu mici excepții) valori negative, dinamica generală a cerealelor și leguminoaselor pentru perioada 1993-2020 a cunoscut o creștere medie anuală pozitivă (+0,33 p. p.), printre cele mai favorabile fiind culturile de hrișcă, care au înregistrat o creștere medie anuală de cca 3 p. p., ovăs (+0,86 p. p.), porumbul pentru boabe și altele (figura. 21).

FIGURA 20. MODIFICAREA MEDIE ANUALĂ A RITMURILOR DINAMICII PRODUCȚIEI AGRICOLE, 1993-2020

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

În cazul culturilor tehnice dinamica roadei medii a fost favorabilă pentru soia și sfecla de zahăr, în timp ce cele mai afectate au fost rapița și tutunul, al căror ritm mediu anual a fost de -0,84 p. p. și respectiv - 0,05 p. p.

În perioada de referință, roada medie a cartofilor, legumelor și bostănoaselor a fost caracterizată de o dinamică recesivă în marea parte a culturilor, printre cele mai afectate fiind tomatele (-2 p. p. pe an) bostanii și ardeii grași cu o reducere medie anuală de cca -1,21 pp.

Fiind mai puțin afectată de factorii climatici (în special, de secetă) producția plantațiilor multianuale are o dinamică mai stabilă. După o reducere consistentă a producției de fructe, pomușoare și nuci, din

perioada 1993-1999, se înregistrează o ascensiune generală, iar indicele mediu cu bază în lanț pentru întreaga perioadă a fost pozitiv cu o ascensiune de cca (+1.07%). Începând cu anul 1999, în evoluția producției de fructe, pomușoare și nuci s-a înregistrat o dinamică generală favorabilă, cu o creștere medie anuală de cca 22.5 mii tone sau +1.05% anual.

Evoluția producției de struguri este aproximativ similară dinamicii producției de fructe, pomușoare și nuci, cu o descreștere pronunțată până în anul 1999 și o creștere pentru perioada ulterioară. Astfel, pentru întreaga perioadă avem o creștere nesemnificativă de +1,6 mii tone pe an. Și în cazul producției de struguri se va insista pe separarea perioadei pentru care se dispune de o dinamică generală pozitivă, cu creșterea medie anuală de cca +22,4 mii tone și dinamica încetinită de cca -1,85 pp.

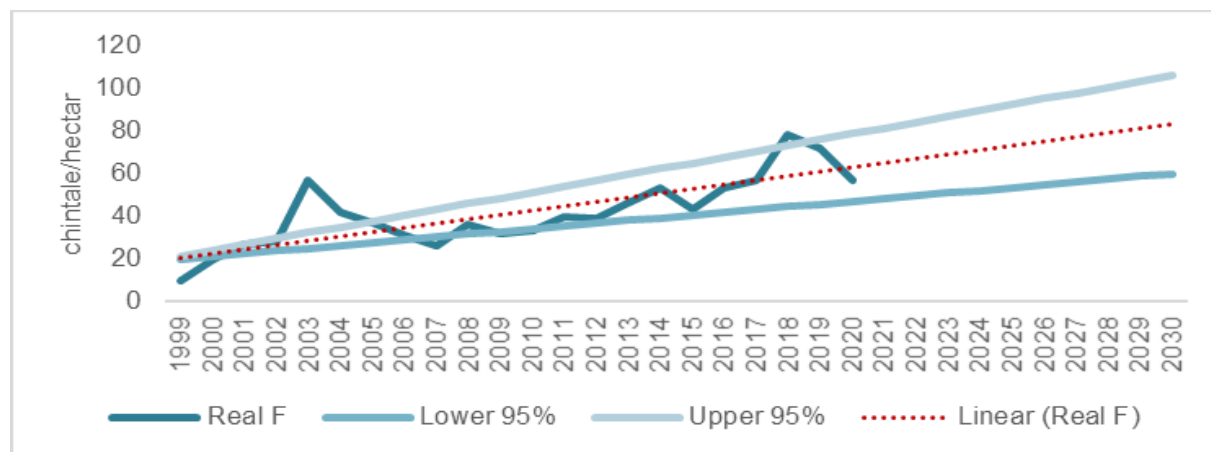
Reducerea generală a suprafeței plantațiilor multianuale, însoțită de o relativă stabilitate a volumului fizic al producției pentru perioada 1993-2020, a condus la creșterea productivității atât a fructelor, pomușoarelor și nucilor, cât și a strugurilor.

În general, productivitatea fructelor, pomușoarelor și nucilor a urmat o dinamică aproximativ similară producției cu creșteri alternante cu descreșteri, cu o dinamică generală de +0,9 chintale la hectar, și indici cu bază în lanț destul de accidentați în prima jumătate a perioadei de referință și relativ mai stabili începând cu anul 2004.

A doua sub-perioadă de evoluție a producției de fructe, pomușoare și nuci este caracterizată de o creștere mai pronunțată (+2 chintale la hectar pe an), tendința generală a indicilor de dinamică fiind și în acest caz negativă de cca -0,9 pp pe an, încât se atestă o încetinire a productivității fructelor, pomușoarelor și nucilor.

O estimare de perspectivă a nivelului productivității plantațiilor multianuale pentru următorii 10 ani sugerează o creștere pentru toate cele trei variante de evoluție. Astfel, varianta de reper presupune o creștere a nivelului productivității fructelor, pomușoarelor și nucilor spre orizontul 2030 de cca 83 chintale/ha (+45% față de 2020), în timp ce varianta pesimistă indică o creștere de cca 5,1%, celei optimiste revenindu-i o creștere de cca 86%. De fapt, varianta optimistă se apropie de nivelul maximal al productivității (99 chintale/ha), înregistrat în Republica Moldova în anul 1983.

FIGURA 21. PROSPECȚII ALE PRODUCTIVITĂȚII PE CATEGORIA PLANTATII MULTIANUALE

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

CONSTATĂRI

- Dinamica generală a diverselor categorii de producție agricolă în perioada 1995-2020 a înregistrat evoluții destul de distorsionate, în marea sa majoritate negative.
- În ultimii 15 ani se constată o modificare a structurii culturilor agricole, constatându-se o creștere a ponderii culturilor cerealiere în detrimentul culturilor furajere și a legumelor.

- Productivitatea pentru culturile fitotehnice în ultimii 10 ani au o dinamic moderată cu o tendință generală de creștere.

1.3.2. ZOOTEHNIE

În perioada pentru care sunt disponibile date comparabile (1993-2020), sectorul zootehnic din Republica Moldova a degradat substanțial prin reducerea considerabilă a efectivului de vite și păsări. Astfel, în perioada de referință numărul total de bovine, porcine, ovine, caprine și cabaline s-a redus de cca 3.7 ori, în condițiile unei reduceri mai accentuate a bovinelor (de 8.9 ori, dintre care vacile de 5.7 ori) și porcinele (de 4.4 ori).

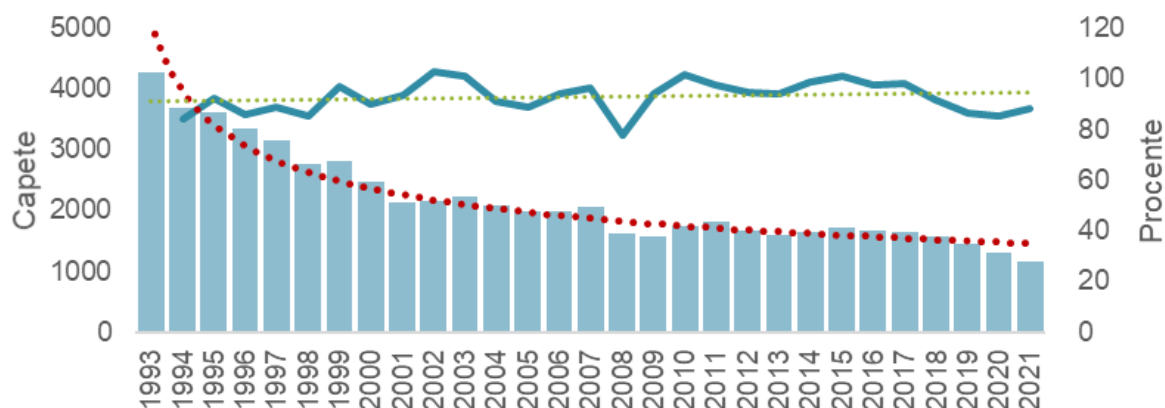
TABELUL 6. DINAMICA PRODUCȚIEI ZOOTEHNICE, 1993-2021, %

	NUMĂR		TRANSFORMAT ÎN UNITĂȚI CONVENȚIONALE		DINAMICA	STRUCTURA (%)		INDICE (ORI)		SLOPE
	1993	2021	1993	2021		1993	2021	1993/2021	2021/1993	
Animale total	x	x	1430,6	288,7		100.0	100.0	4,9	20,2	-79,8
Bovine/ excl. vaci	970.0/ 567.0	108.9/ 37.7	425,2	28,3		29,8	9,8	15,0	6,7	-93,3
Vaci	403.0	71.2	403,0	71,2		28,2	24,7	5.7	17.7	-11.0
Porcine	1487.0	339.5	371,7	84,9		25,9	29,4	4.4	22.8	-24.1
Ovine	1294.0	474.4	181,1	66,4		12,7	23,0	2.7	36.7	-26.1
Caprine	63.0	142.0	8,8	19,9		0,6	6,9	0.4	225.4	2.7
Cabaline	51.0	22.6	40,8	18,0		2,8	6,2	2.3	44.3	-1.3

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

Astfel, se constată un proces de modificări structurale în favoarea porcinelor (+3,5 pp), ovinelor (+10,3 pp), caprinelor (+6,3 pp), precum și a cabalinelor (+3,4 pp), însă cu o diminuare pronunțată a efectivului de vaci (- 3,5 pp) mulgătoare și în special a efectivului de bovine (- 20,0 pp).

FIGURA 22. FIGURA EFECTIVUL DE ANIMALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA, 1993-2021

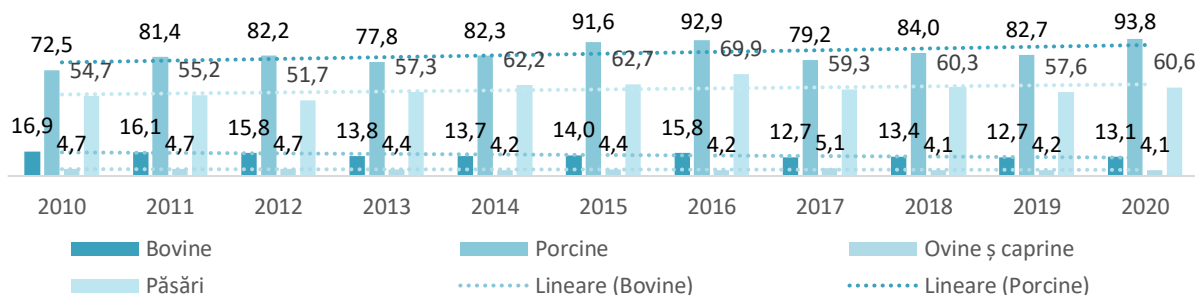

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

În ceea ce privește volumul producției zootehnice, în perioada de implementare a SNDAR 2014 -2020 volumul producției cârnii de toate tipurile a fost, în mare parte, stabil, fără creșteri majore. Astfel, în perioada 2014 – 2020, volumul producției de carne de toate speciile a fost relativ constant, cu un trend slab de

descreștere în cazul cărnii de pasăre. În același timp, în cazul porcinelor se constată o creștere de cca. 13.9%, totodată înregistrându-se fluctuații majore de la an la an a volumului de producție.

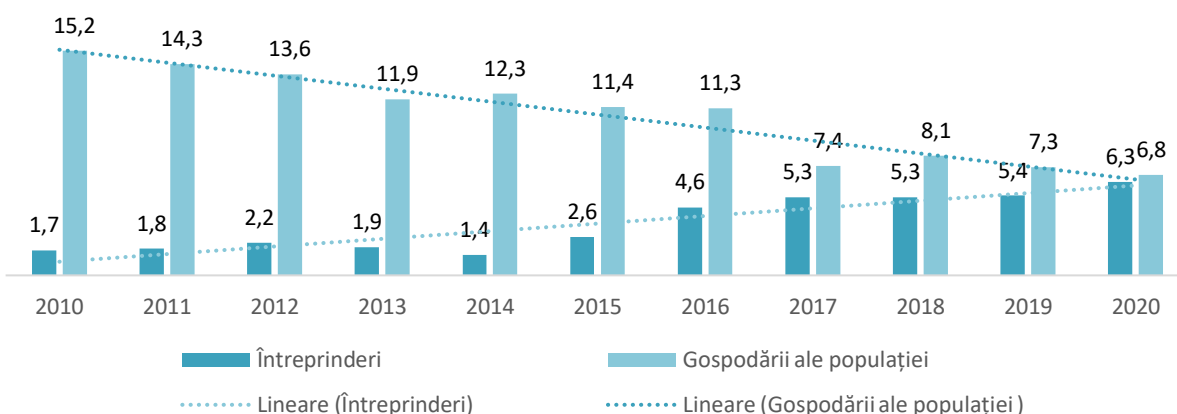
FIGURA 23. DINAMICA PRODUCȚIEI DE CARNE, 2010 – 2020, MII TONE

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

Analiza gradului de autoaprovizionare cu produse alimentare a Republicii Moldova denotă un deficit al producției autohtone, practic la toate tipurile de carne. Astfel în anul 2019, gradul de autoaprovizionare cu carne de porc constituia doar 90.2%, în cazul cărnii de pasăre - 66.5%, iar în cazul cărnii de vită – 96.8%.

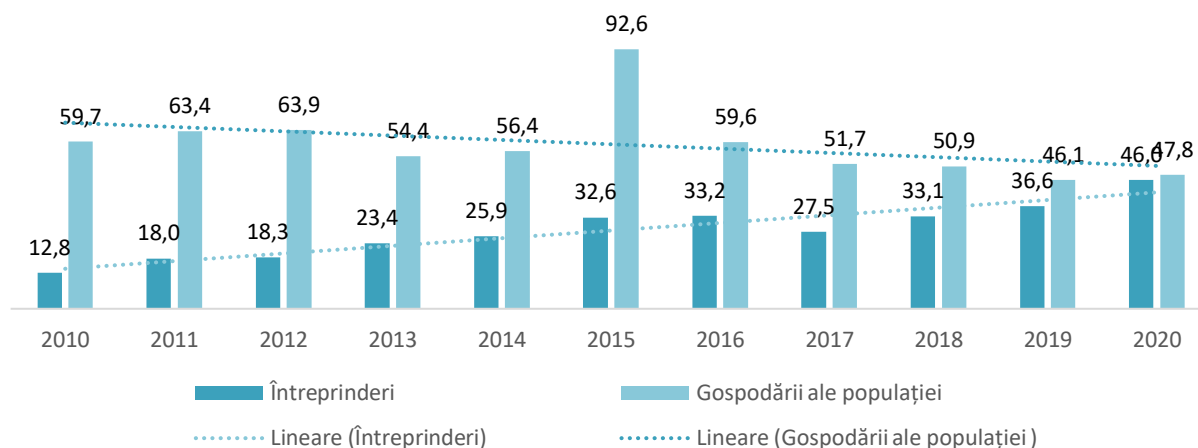
FIGURA 24. PRODUCȚIA DE CARNE DE VITĂ PER CATEGORIE DE PRODUCĂTOR, MII TONE

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

Analiza evoluției volumului de producției per categorii de producători denotă o scădere continuă a producției de carne de vită în cadrul gospodăriilor populației și creșterea producției în cadrul întreprinderilor agricole. Astfel, către anul 2020 volumele de producție ale celor două categorii de producători practic s-au egalat. Păstrarea acestei tendințe presupune o dezvoltare lentă a sub-sectorului în următorii 10 ani. Astfel, în cazul păstrării tendinței respective, către anul 2027 se preconizează o producție totală de 16.4 mii tone de carne de vită (+25.3% față de 2020), dintre care 14.1 mii tone reprezentând producția întreprinderilor specializate (+125 % față de 2020) și doar 2.25 mii tone producția gospodăriilor casnice (-65.9% față de 2020).

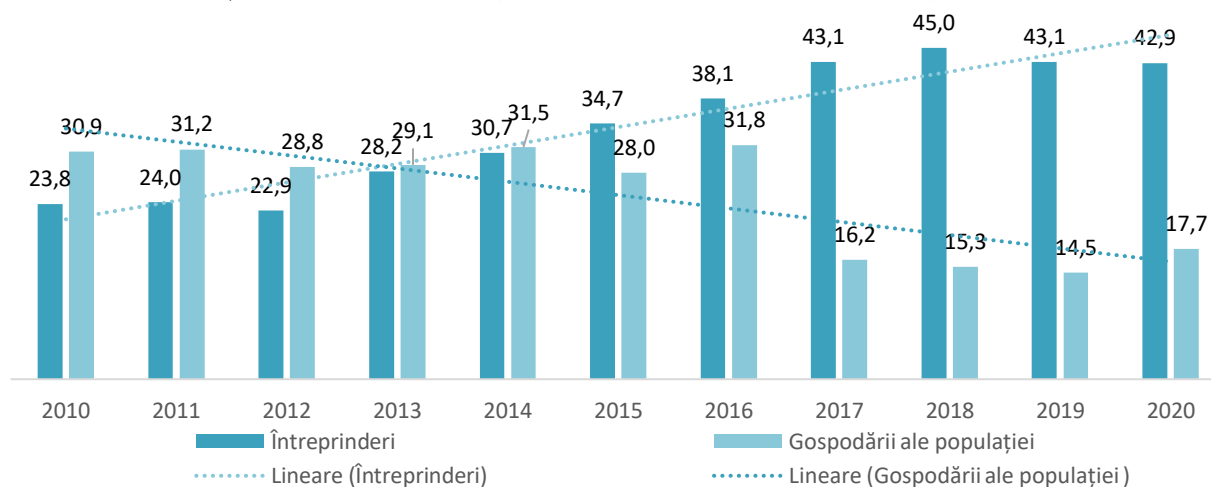
FIGURA 25. PRODUCȚIA PRODUCERII CĂRNII DE PORC, PER CATEGORIE DE PRODUCĂTOR, MII TONE

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

Cât privește carnea de porc, se constată o tendință similară a evoluției volumului de producție, în funcție de categoria de producător. Astfel, în cazul întreprinderilor se constată o creștere constantă a volumului de producție (+79.9% față de 2014) și o descreștere continuă a producției de carne de porc în cadrul gospodăriilor populației (- 15.3% față de 2014). Păstrarea tendințelor curente de dezvoltare ale sectorului arată că în perioada 2021-2022 volumul producției de carne de la întreprinderi se va egala și chiar va fi mai mare decât cel al cărnii de porc produse în cadrul gospodăriilor populației.

FIGURA 26. PRODUCȚIA CĂRNII DE PASĂRE, PER CATEGORIE DE PRODUCĂTOR, MII TONE

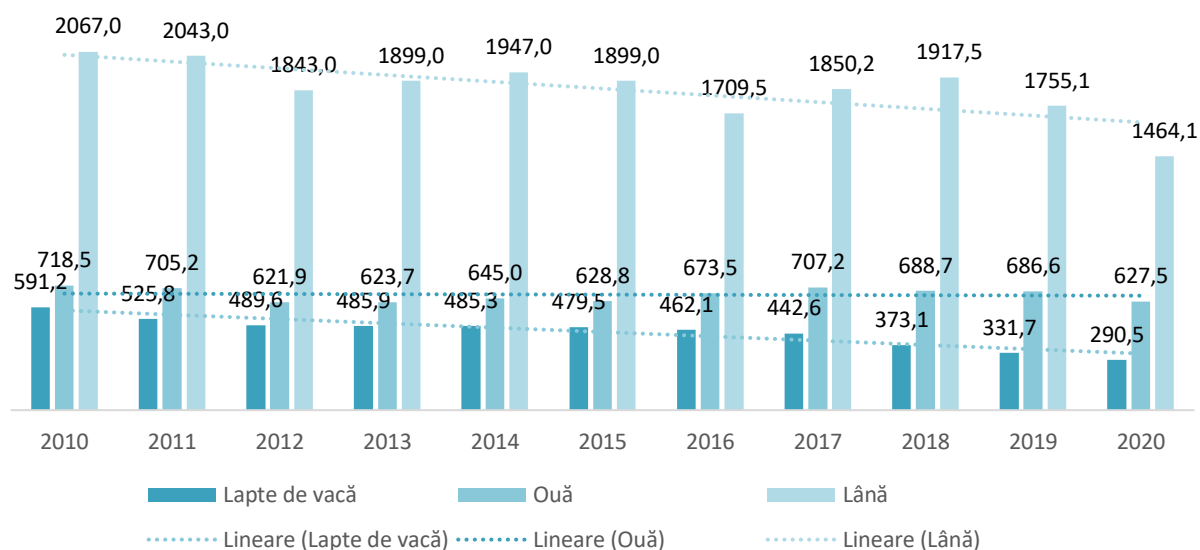

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

În cazul cărnii de pasăre, tendințele sunt mai evolute decât la carnea de porc și de vită, iar egalarea producției în întreprinderi și în gospodăriile populației a avut loc încă în anul 2014. De atunci, volumul producției de carne de pasăre a scăzut continuu în gospodăriile populației, atingând valorilor de 17.7 mii de tone în 2020 față de 31.5 mii tone în 2014 (- 43.9%), în timp ce în cazul întreprinderilor volumul producției cărnii de pasăre a crescut cu peste 41%, atingând valoarea de 42.9% în 2020 față de 30.3% în 2014.

Deși tendința de creștere a volumului producției în cadrul întreprinderilor este aproximativ egală cu cea de scădere a producției în cadrul gospodăriilor populației, aceasta rămâne ceva mai în urmă, fapt care în timp generează o creștere a deficitului de producție și, respectiv, conduce la scăderea ratei de autoaprovizionare cu acest tip de produs.

FIGURA 27. PRODUCTIA PRINCIPALELOR PRODUSE DE ORIGINE ANIMALĂ, 2010 – 2020, MII TONE/ MILIOANE BUCĂȚI/ TONE,

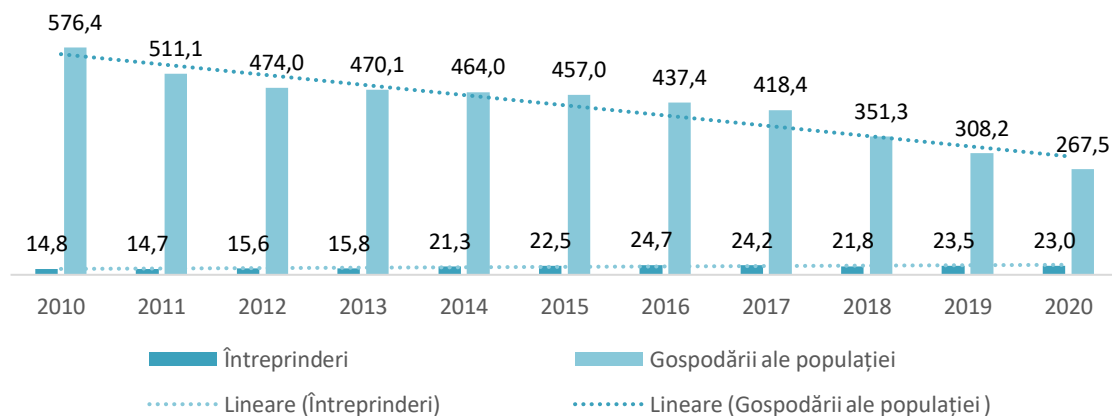
Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

În ceea ce privește produsele de origine animală, atele decât carnea, se constată o tendință negativă pentru toate produsele principale. Astfel, cea mai negativă tendință se atestă în cazul laptelui de vacă. Între 2014 – 2020 volumul producției de lapte de vacă a scăzut cu peste 40%, de la 485 mii tone în 2014 la doar 290 mii tone în 2020.

O situație similară se constată și în cazul lânii, a cărei producție, în perioada 2014 – 2020, a scăzut cu cca. 25%, de la 1947 tone la 1464 tone.

Singurul produs de origine animală care a înregistrat o evoluție stabilă reprezintă producția de ouă. Volumul acestora a fost constant pe întreaga perioadă de implementare a SNDAR 2014-2020 și, în linii mari, continuă tendința înregistrată în perioada de pre-implementare a SNDAR 2022 – 2027. Astfel, în perioada de referință, volumul de producție de ouă de găină a scăzut cu doar 2.8%, de la 645 mln de bucăți în 2014 la 627.5 mln de bucăți în 2020, fiind, totodată, înregistrate rezultate superioare în perioada respectivă, precum cel de 707 mln de bucăți în anul 2017.

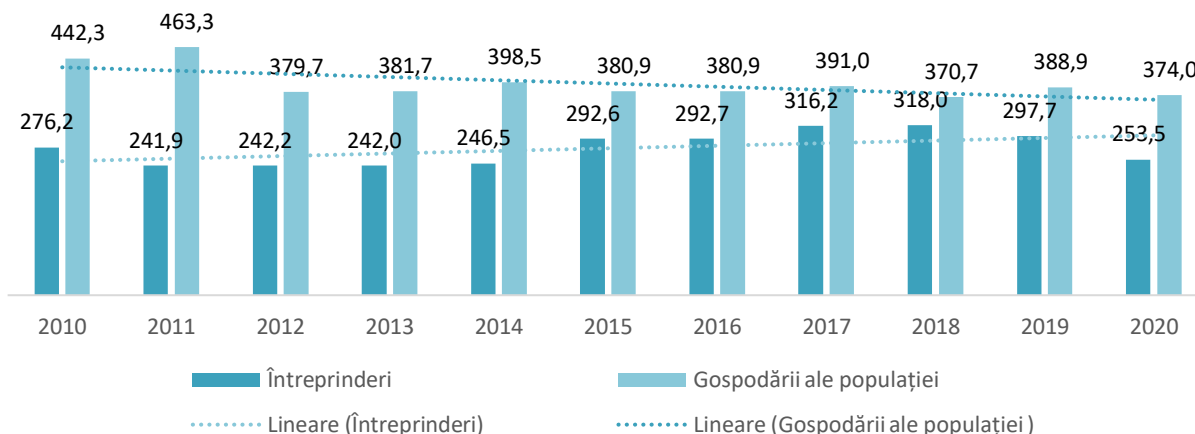
FIGURA 28. PRODUCȚIA DE LAPTE, PER CATEGORIE DE PRODUCĂTOR, 2010 – 2020, MII TONE

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

Un element aparte reprezintă analiza rezultatelor producției principalelor produse de origine animală după categoria de producător. Astfel, în cazul laptei de vacă, se constată o stagnare a dezvoltării producției de lapte în cadrul întreprinderilor, volumul produs situându-se în jurul valorii de 22 – 23 mii tone de lapte anual. În același timp, în cazul producției în cadrul gospodăriilor populației se află într-o scădere continuă, atingând în anul 2020 valoarea de 267 mii tone față 464 mii tone în 2014 (- 43%).

FIGURA 29. PRODUCȚIA DE OUĂ, PER CATEGORIE DE PRODUCĂTOR, 2010 – 2020, MIL BUCĂȚI

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

În cazul producției de ouă, analiza per categorie de producător denotă, în fond, aceleași tendințe ca și în cazul producției de lapte. Astfel, în perioada analizată se poate observa o constantă în ceea ce privește volumul de ouă produse în cadrul întreprinderilor, în timp ce în cazul producției în cadrul gospodăriilor populației se constată o tendință de scădere constantă a volumului de producție.

CONSTATĂRI

- Producția animalieră are o tendință slabă de creștere, însă chiar și așa este departe de a asigura nivelul de autoaprovizionare.
- În ultimii 10 ani se constată o tendință vădită de concentrare a producției de carne în cadrul întreprinderilor agricole comparativ cu producția în gospodăriile populației.
- În cazul producției de lapte se constată o scădere accentuată a producției în cadrul gospodăriilor populației, în timp ce în cazul întreprinderilor agricole creșterea este insuficientă pentru a acoperi cererea pieței interne.

1.3.3. INDUSTRIA AGROALIMENTARĂ

Producția agroalimentară deține cea mai mare pondere în producția industrială a Republicii Moldova. Totodată, dezvoltarea acestui sector este neuniformă. Astfel, în perioada 2014-2020 valoarea totală a producției din industria prelucrătoare a avut o creștere de circa 41% comparativ cu o creștere de 37% a valorii producției în toate ramurile industriei. Cu toate acestea valoarea producției din industria alimentară a crescut doar cu circa 27%, a celei din industria de fabricare a băuturilor cu circa 9%, iar valoarea producției din industria de fabricare a produselor din tutun s-a redus cu circa 67%. Per total valoarea totală a producției agroalimentare a crescut în această perioadă cu circa 20% .

TABELUL 7. VALOAREA PRODUCȚIEI INDUSTRIALE FABRICATE ÎN SUB SECTORUL AGROALIMENTAR, 2014-2020, MLD. MDL

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/2014, %
Industrie - total	43,5	45,7	47,6	52,7	56,2	59,3	59,7	137,0
Industria prelucrătoare, inclusiv	35,5	37,7	39,7	43,9	46,5	49,9	50,0	141,1
Industria alimentară	13,1	13,6	14,7	16,2	15,5	16,7	16,6	126,6
Fabricarea băuturilor	4,6	4,8	4,5	4,9	5,3	5,2	5,0	109,2
Fabricarea produselor din tutun	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	32,7

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

În perioada 2014-2020 au avut loc de asemenea și schimbări în structura producției industriale. Astfel pe fundalul unei creșteri a ponderii industriei prelucrătoare în volumul total al producției industriale cu circa 3%, ponderea industriei alimentare în volumul total al producției industriale a scăzut cu circa 8%, ponderea industriei de fabricare a băuturilor s-a redus cu circa 20%, iar a industriei de fabricare a produselor de tutun cu circa 76%. Ponderea producției agroalimentare în volumul total al producției industriale a scăzut cu circa 12% în perioada 2014-2020.

TABELUL 8. DINAMICA STRUCTURII PRODUCȚIEI INDUSTRIALE FABRICATE ÎN SECTORUL AGROALIMENTAR, 2014-2020, %

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/2014, %
Industrie - total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Industria prelucrătoare, inclusiv	81,4	82,6	83,3	83,3	82,7	84,0	83,9	103,0
Industria alimentară	30,1	29,8	30,8	30,6	27,5	28,2	27,8	92,4
Fabricarea băuturilor	10,5	10,6	9,4	9,4	9,3	8,8	8,4	79,7
Fabricarea produselor din tutun	0,8	0,5	0,5	0,3	0,2	0,2	0,2	23,9
Sub-Total	41,4	40,9	40,7	40,3	37,1	37,2	36,4	87,9

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

Sub sectoarele industriei alimentare și fabricarea băuturilor au o contribuție importantă în crearea locurilor de muncă. Astfel, în anul 2020 circa o treime din numărul mediu anual al salariaților din industria prelucrătoare activau în aceste sub sectoare. Cu toate că în perioada 2014-2020 numărul mediu anual al salariaților din sectorul industrie a crescut cu circa 10% , în industria alimentară acesta a rămas aproape neschimbat, în sub sectorul fabricarea băuturilor el s-a redus cu circa 12%, iar în sub sectorul fabricarea produselor din tutun cu circa 58%. De asemenea a scăzut și ponderea acestor sub sectoare în numărul total al angajaților din sectorul industrial.

În aceeași perioadă numărul întreprinderilor în industria alimentară a crescut cu circa 8%, în celelalte sub sectoare numărul de întreprinderi rămânând relativ constant .

TABELUL 9. NUMĂRUL DE ÎNTRINDERI ȘI DE PERSONAL ÎN SUB SECTOARELE INDUSTRIEI AGROALIMENTARE, 2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/2015,%
Industria alimentara							
Numărul de întreprinderi	932	935	949	993	985	1004	107,7
Numărul mediu de personal	24535	24718	27051	27097	26965	26608	108,4
Fabricarea băuturilor							
Numărul de întreprinderi	226	229	239	237	229	228	100,9
Numărul mediu de personal	9166	8934	8864	9080	8719	7937	86,6

Fabricarea produselor din tutun							
Numărul de întreprinderi	9	10	13	13	12	10	111,1
Numărul mediu de personal	492	439	402	344	313	294	59,8

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

Situația din industria agroalimentară devine mai pronunțată fiind analizată dinamica producției produselor agroalimentare pe grupe de produse în perioada 2014-2020 comparativ cu perioada 2007-2013. Astfel, se poate observa o creștere destul de impunătoare a volumelor de producție de carne și mezeluri, sucuri de fructe și legume, uleiuri brute, diverse produse lactate, furaje etc. care au crescut în mediu cu circa 30% în perioada 2014-2020 comparativ cu perioada 2007-2013. Producția altor grupuri de produse agroalimentare cum ar fi zahărul tos, anumite vinuri și produse alcoolice, anumite produse lactate, făina și produsele de panificație și patiserie au înregistrat o stagnare (creștere modestă sau diminuare). Totodată, producția de fructe prelucrate și conservate, băuturi nealcoolice, maioneze și alte sosuri emulsificate, paste făinoase, conserve de legume, fructe și carne, țigări, țigarete și tutun fermentat s-a redus în medie cu circa 30-40% în perioada menționată.

TABELUL 10. PRODUCȚIA PRODUSELOR AGROALIMENTARE, 2007-2020

Denumire produse	Media 2007-2013	Media 2014-2020	2014-2020/2007-2013, %
Carne, mii tone	22,7	53,5	235,9
Sucuri de fructe și legume, mii litri	36478,6	54528,8	149,5
Uleiuri brute nemodificate chimic, mii tone	80,8	110,2	136,4
Produse făinoase de cofetărie, mii tone	26,6	36,0	135,3
..Vodca, mii L 100% alcool	1962,2	2596,6	132,3
Cașcaval și brânză grase, tone	2039,6	2635,0	129,2
Înghețată și alte forme de gheata cu sau fără cacao, mii litri	12697,7	16103,9	126,8
Melasa, mii tone	34,2	42,4	123,9
Ape minerale și gazoase, mil. dal	11,3	13,9	123,3
Nutrețuri gata pentru hrana animalelor, mii tone	69,3	85,2	123,0
Mezeluri, mii tone	15,8	18,8	118,7
Lapte prins, crema de lapte prins, iaurt, chefir, smântâna și alte produse fermentate, tone	26101,3	30700,7	117,6
Lapte și frișcă cu conținut de grăsimi <6%, mii tone	62,7	73,1	116,5
Unt, tone	3934,9	4542,3	115,4
Vinuri naturale din struguri, mil. dal	13,5	15,5	114,7
Crupe, grișuri și aglomerate, mii tone	5,2	5,9	112,3
Lapte și frișcă în forma solidă, tone	1429,6	1520,3	106,3
Zahăr tos, mii tone	94,5	100,4	106,2
Vinuri spumante, mii dal	586,4	610,4	104,1
Produse zaharoase de cofetărie, mii tone	13,0	13,3	102,3
Pâine și produse de panificație, mii tone	130,2	128,8	98,9
Faina, mii tone	113,9	111,9	98,2
Divin, mii L 100% alcool	2473,9	2339,0	94,5
Rachiuri și lichioruri, mii L 100% alcool	3208,4	2950,0	91,9
Fructe prelucrate și conservate, mii tone	9,7	8,6	88,1
Băuturi nealcoolice, mil. dal	7,2	5,4	75,0
Maioneze și alte sosuri emulsificate, tone	804,1	596,8	74,2
Paste făinoase, mii tone	6,2	4,6	73,7

Conserve de legume si fructe, mii tone	28,1	20,7	73,7
Conserve de carne, mii tone	1,2	0,6	45,3
Vinuri de Porto, Madeira, Sheary, Tokay si altele, mii dal	815,6	314,0	38,5
Țigări și țigarete de tutun sau amestecuri cu înlocuitori de tutun. mil. buc.	4063,8	1307,5	32,2
Tutun fermentat, mii tone	5,5	1,0	18,6

Sursa: elaborată de autori în baza datelor BNS, 2020

De menționat că odată cu stagnarea sau reducerea volumelor de producție la unele produse si grupe de produse cum ar fi pastele făinoase, conservele de fructe, legume si carne, etc. aceste produse fiind în schimb înlocuite pe rafturile unităților comerciale cu mărfuri similare de import, fapt ce periclitează nu doar securitatea alimentară a Republicii Moldova, balanța comercială si alți indicatori economici, dar are si un impact social ce tine de reducerea numărului de locuiri de munca si a nivelului de trai pentru locuitorii Republicii Moldova.

O alta cifra disonantă ține de creșterea continuă a volumului de produse lactate pe fundalul reducerii constante a producției locale de lapte marfă, ceea ce denotă importul materiei prime.

În perioada 2011-2020, volumul exporturilor agroalimentare a crescut cu circa 17%, de la 956,6 mln USD în 2011 la 1121,6 mln USD în anul 2020. Această creștere nu a fost uniformă nici pe parcursul perioadei, nici pe grupe de produse. Astfel exporturile de "I. Animale vii si produse ale regnului animal" s-au redus în această perioadă cu circa 11%, cu toate că în perioada 2014-2018 au avut o creștere semnificativă. De asemenea, au scăzut și volumele de exporturi la "Alte produse agroalimentare" cu circa 14%. Totodată, categoriile de produse "II. Produse ale regnului vegetal", "III. Grăsimi si uleiuri de origine animală sau vegetală" și "IV. Produse ale industriei alimentare; băuturi, tutun" au înregistrat, în perioada 2011-2020, o creștere a volumului de exporturi de la 15% la 35%.

Volumul total al exporturilor de produse agroalimentare a avut o creștere mai dinamică (17%) comparativ cu creșterea volumului total de exporturi al Republicii Moldova în perioada 2011-2014 de circa 11%, fapt ce dovedește anumite avantaje competitive ale exporturilor agroalimentare în comparație cu exporturile din alte sectoare ale economiei naționale. Aceasta se poate observa și din ponderea exporturilor agroalimentare în volumul total de exporturi care a crescut de la 43,2% în 2011 la 45,5% în 2020.

TABELUL 11. EXPORTURILE AGROALIMENTARE ALE REPUBLICII MOLDOVA PE CATEGORII DE PRODUSE, 2011-2020, MIL. USD, %

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/ 2011, %
I. Animale vii si produse ale regnului animal	38.0	37.8	37.2	59.7	37.5	40.2	47.1	45.5	38.2	33.9	89.2
II. Produse ale regnului vegetal	471.0	360.5	507.0	549.7	501.7	529.5	662.5	686.8	721.1	571.4	121.3
III. Grăsimi si uleiuri de origine animală sau vegetală	77.5	89.7	44.0	77.5	72.0	54.3	53.7	66.9	70.0	103.5	133.6
IV. Produse ale industriei alimentare; băuturi, tutun	330.6	390.9	427.3	378.4	303.3	321.5	367.6	368.2	381.9	379.0	114.6
Alte produse agroalimentare	39.5	56.6	54.8	47.2	40.6	34.5	31.6	38.3	38.3	33.8	85.5
Total exporturi agroalimentare	956.6	935.5	1070.3	1112.6	955.0	980.0	1162.5	1205.6	1249.4	1121.6	117.2

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/ 2011, %
Total exporturi	2216.8	2161.9	2428.3	2339.5	1966.8	2044.5	2425.0	2706.2	2779.2	2467.1	111.3
Pondere în total exporturi	43.2	43.3	44.1	47.6	48.6	47.9	47.9	44.5	45.0	45.5	105.4

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

Evoluția exporturilor agroalimentare pe parcursul perioadei analizate a fost diferită și funcție de arealul țărilor destinate al acestor exporturi. Astfel, exporturile către țările CSI s-au redus în această perioadă de circa două ori. În același timp, exporturile agroalimentare către țările UE au crescut cu circa 48%, iar în alte țări, în afara UE și CSI, volumul acestor exporturi aproape s-a triplat.

TABELUL 12. EXPORTURILE AGROALIMENTARE ALE REPUBLICII MOLDOVA PE GRUPE DE ȚĂRI, 2011-2014, MIL. USD, %

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/2011, %
UE	398.5	352.8	394.3	459.4	508.8	555.5	669.2	660.4	618.7	588.1	147.6
CSI	448.9	447.4	429.1	389.9	253.4	183.1	223.7	223.6	221.8	222.9	49.6
Ale țări	109.2	135.4	246.9	263.2	192.9	241.5	269.6	321.6	408.9	310.6	284.5
Total exporturi agroalimentare	956.6	935.5	1070.3	1112.6	955.0	980.0	1162.5	1205.6	1249.4	1121.6	117.2

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

Aceste evoluții au avut un impact serios asupra structurii exporturilor agroalimentare funcție de principalele grupe de țări destinate. Astfel, ponderea țărilor CSI a scăzut de peste 2 ori, de la 46,9% în 2011 la 19,9% în 2020. Concomitent a crescut ponderea exporturilor agroalimentare în țările UE, de la 41,7% în 2011 la 52,4 în 2020, dar și în alte țări în afara UE și CSI, de la 11,4% în 2011 la 27,7% în 2020.

Analizând structura exporturilor agroalimentare pe principalele grupe de țări și categorii de produse, se pot observa anumite tendințe. Astfel, exporturile de "I. Animale vii și produse ale regnului animal" în țările UE au crescut de peste nouă ori în perioada 2011-2020, comparativ cu exporturile în țările CSI care au scăzut de peste două ori. Ca urmare a acestor evoluții, ponderea exporturilor în țările UE a crescut de peste zece ori, de la 2% în 2011 la circa 22% în 2020, ponderea exporturilor din această categorie în țările CSI s-a redus de peste două ori, de la circa 74% la circa 34%, iar ponderea altor țări din afara UE și CSI a crescut de la 24,5% la 44,8%, aceste țări devenind principalul debușeu pentru exporturile Republicii Moldova la aceste produse ale regnului animal".

Exporturile din categoria "II. Produse ale regnului vegetal" în țările UE a crescut în perioada analizată cu circa 33%, de la 219,9 mln USD în 2011 la 293,3 mln. USD în 2020. În aceeași perioadă, exporturile acestor produse în țările CSI s-au redus cu circa 30 la sută, iar exporturile în alte țări în afara UE și CSI au crescut de circa 2,4 ori. Drept urmare, către anul 2020 circa 51% din exporturi de produse vegetale erau direcționate către țările UE, circa 23% către țările din CSI, iar celelalte circa 26% către alte țări în afara UE și CSI.

Exporturile din categoria "III. Grăsimi și uleiuri de origine animală sau vegetală" în țările CSI, în perioada 2011-2014, au fost nesemnificative și în permanentă scădere, de la 3,1 mln USD în 2011 la doar 0,1 mln USD în 2020. În aceeași perioadă exporturile în țările UE au crescut cu circa 16%, de la 72,4 mln USD în 2011 la 84,4 mln USD în 2020, iar exporturile în alte țări în afara UE și CSI au crescut de peste 7 ori. Astfel, către anul 2020 circa 82% din exporturile acestor produse erau destinate țărilor UE, circa 18% către alte țări în afara UE și CSI, și doar 0,1% către țările CSI.

Exporturile de "IV. Produse ale industriei alimentare; băuturi și tutun", în perioada 2011-2020, au crescut de circa două ori în țările UE și de circa 3,8 ori în alte țări în afară de UE și CSI. În același timp, exporturile către CSI au scăzut de circa 2,7 ori. Ca rezultat, s-a modificat și structura geografică a acestor exporturi. Astfel, către 2020, circa 47% din exporturile din această categorie erau orientate către țările UE, circa 33% către alte țări din afara UE și CSI, și doar circa 20% către țările din spațiul CSI (tabelul 14).

CONSTATĂRI

- În perioada 2011-2020, exporturile agroalimentare ale Republicii Moldova au crescut cu circa 17 la sută, ceea ce este peste nivelul de creștere a volumului total de exporturi. Această creștere a avut loc în baza creșterii acestor exporturi către țările UE și către alte țări în afara spațiului UE și CSI, dar și pe fondul unei reduceri masive a exporturilor către țările CSI.
- Structura exporturilor agroalimentare pe categorii de produse, în anul 2020, a fost dominată de exporturile de Produse vegetale cu o pondere de circa 51% din totalul exporturilor agroalimentare, fiind urmate de Produse ale industriei alimentare (34%). Produsele de grăsimi și uleiuri au contribuit cu circa 9%, iar produse animaliere cu doar 3%.
- Exportul principalelor categorii de produse agroalimentare este orientat preponderent către țările UE și doar exporturile produselor animaliere sunt orientate preponderent către țările din afara spațiului CSI și UE.

1.4. CERCETARE, EDUCAȚIE, CONSULTANȚĂ ÎN AGRICULTURĂ ȘI EXTENSIUNE RURALĂ

Sistemul de cercetare și inovare, educație și extensiune rurală din Republica Moldova este format din 5 Instituții Publice de cercetări științifice și transfer tehnologic, o instituție superioară de învățământ agricol - Universitatea Agrară de Stat din Moldova, 8 colegii agricole care asigură învățământul profesional tehnic și 25 prestatori de servicii de consultanță și formare a producătorilor agricoli, care în mare parte sunt finanțați din bugetul de stat sau din proiecte de investiții și asistență tehnică atrase și gestionate de stat. Finanțarea organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării și instituțiilor de învățământ nu se face în baza performanțelor și, respectiv, nu stimulează o administrare eficientă a resurselor. Totodată, serviciile oferite sectorului public și celui privat sunt în prezent gratuite. Aceasta discrepantă duce la situația când echipamentele tehnice, metodele și instrumentele de cercetare utilizate sunt depășite și insuficiente, iar salariul personalului științific este destul de mic și necompetitiv pe piața muncii.

Tendințele demografice au un impact negativ asupra potențialului științific. Astfel, din numărul total de 770 de persoane antrenate în activitatea organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării, ponderea personalului de cercetare și inovare este de 50,26 %, iar a personalului auxiliar – 49,74%. Din numărul total de cercetători ponderea celor care au atins vârsta de pensionare constituie 44,18%, ceea ce înseamnă că aproape fiecare al doilea cercetător științific din domeniul agricol este pensionar. Această problemă este caracteristică și personalului didactic din instituțiile de învățământ profesional din sector, fapt ce denotă că tinerii specialiști nu sunt motivați să înceapă activitatea profesională în sistemul de învățământ din cauza condițiilor de muncă, a remunerării muncii și, eventual, al amplasării geografice a instituțiilor de învățământ etc.

Problemele acestui sector se reflectă în rata de angajare în câmpul muncii a absolvenților centrelor de excelență și colegiilor. Din 2013 și până în prezent această rată variază: în perioada 2013-2020 între 33% - 36%, în jur de 38 % își continuă studiile la universități, deschiderea propriilor afaceri de la 0% în 2013 la 2,8 % în 2020.

Rețelele existente de extensiune rurală oferă servicii în mare parte pentru fermierii care practică agricultura la scară mică, având o cotă nesemnificativă în producția agricolă și alimentară comercială. Cererea crescândă de servicii specializate și de înaltă calitate a multor producători agricoli comerciali nu poate fi satisfăcută în măsura necesară de prestatorii actuali de servicii. Serviciile de consultanță sunt oferite gratuit agricultorilor, în timp ce instituțiile care furnizează aceste servicii depind mult de finanțarea din partea statului.

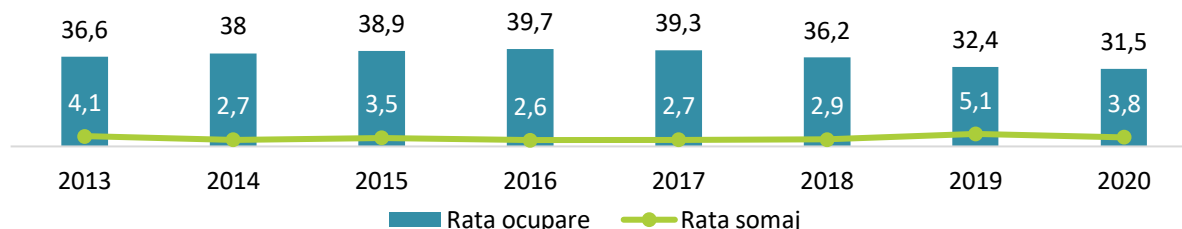
Luat în totalitate, sistemul de cercetare, educație, consultanță în agricultură și extensiune nu funcționează la capacitate optimă și nu se pliază pe necesitățile domeniului agroalimentar, existând o disproporție între investițiile în sistem și rezultatele obținute.

Sistemul de cercetare, educație, consultanță în agricultură și extensiune din domeniul agroalimentar nu funcționează ca un sistem integrat. Legătura dintre instituții, tematică și produsele reale ale domeniului de cercetare și necesitățile concrete ale fermierilor și ale oamenilor de afaceri practic lipsește. Proiectele de cercetare sunt formulate în baza capacităților existente ale institutelor științifice și nu țin cont în măsura necesară de nevoile sectorului real, iar programele de formare profesională au doar menirea de a asigura supraviețuirea instituțiilor de învățământ.

1.5. DEZVOLTAREA RURALĂ

Progresul lent al dezvoltării rurale este influențat de un spectru larg de fenomene și procese interconectate, cum ar fi migrația în masă, scăderea ratei fertilității, îmbătrânirea populației, insuficiența serviciilor de bază, subdezvoltarea infrastructurii sociale, dar și lipsa locurilor de muncă. Majoritatea acestor procese își au cauze mult mai adânci de ordin sistemic și societal, iar evoluția lor denotă tendințe alarmante. Astfel, sporul natural al populației la nivel național a ajuns în 2019 la valoarea de -1.3 promile², fiind cea mai mică valoare din ultimii șapte ani și o dovadă a ineficienței măsurilor de ameliorare a crizei socio - economice de lungă durată.

FIGURA 30. RATA DE OCUPARE ÎN NIVEL NAȚIONAL, %

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

Pe de altă parte, Republica Moldova rămâne să fie statul cu una din cele mai mici rate de ocupare la nivel european. În 2020, rata de ocupare în Moldova a fost de aproximativ 31.5%, media UE fiind de 68%. Agricultură rămâne principala activitate economică în mediul rural și singura activitate desfășurată de persoanele cu vârsta de peste 65 ani. Structura ocupării este relativ statică, cea mai mare pondere în sectorul agricol o au persoanele cu vârsta între 45-54 ani (24%), urmată fiind de activitățile ce țin de administrație publică locală, învățământ, sănătate și asistență socială, apoi de comerț și industrie, în care este încadrată o bună parte din populația mai tânără. Această structură reflectă o slabă diversificare a economiei din zona rurală, precum și o pondere scăzută a segmentelor puternic tehnologizate.

În același timp, venitul mediu pe o persoană în mediul rural cu greu acoperă venitul minim de existență. Astfel, doar în anul 2015, venitul mediu pe o persoană a atins aceleași valori ca și minimul de existență (1658 MDL), iar în anul 2019 depășea doar cu 5.4% minimul de existență³.

Analiza surselor de venituri în mediul rural relevă că doar 5% din acestea vin dintr-o activitate individuală non-agricolă (comparativ cu 15% din activitatea individuală agricolă), în timp ce un sfert din veniturile populației din mediul rural reprezintă prestații sociale. O pondere la fel de mare în totalul veniturilor o au și remitențele (22.3%), care, pe de o parte, reprezintă un instrument de amortizare a sărăciei, iar, pe de alta, evidențiază amplitudinea fenomenului emigrării. Din totalul populației apte de muncă, care se află peste hotarele țării, cea mai mare pondere o au persoanele din mediul rural (70%), dintre care 37% au vârsta cuprinsă între 25-34 ani, iar 18% au vârsta cuprinsă între 16-24 ani. Aceste statistici vin să confirme

H

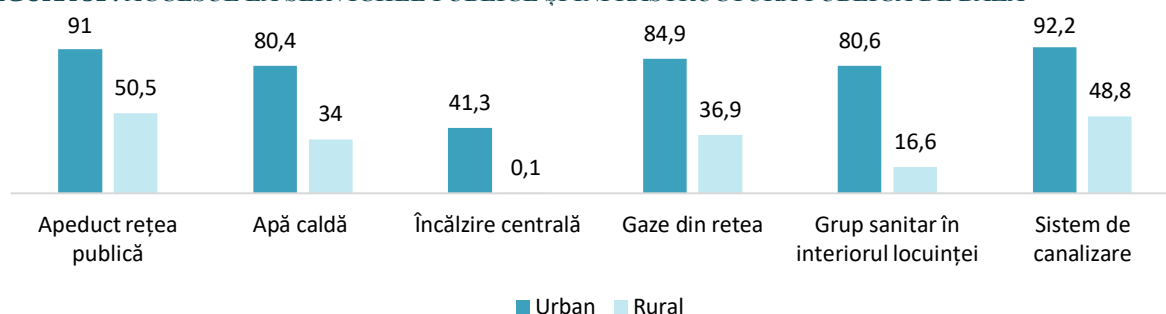
² <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&id=6416&idc=168>

³ <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6615>

faptul că mediul rural rămâne în continuare neatractiv pentru tineri din cauza lipsei oportunităților de angajare, a condițiilor precare de trai, precum și din cauza salariilor mici.

Pe lângă spectrul îngust al ocupațiilor și meseriilor solicitate în mediul rural, o altă cauză este și infrastructura socială degradată și subdezvoltată, care, inevitabil, determină o calitate a vieții net inferioară celei din mediul urban. Discrepanțe mari se observă și la gradul de dotare a locuințelor cu comodități. În mediul rural, accesul la rețeaua publică de apeduct o au doar cca. 50.5% din populație, doar 36.9% au acces la rețeaua de gaze naturale, doar 34% din locuințe au apă caldă și doar 16.6% au grup sanitar în interior.

FIGURA 31. ACCESUL LA SERVICIILE PUBLICE ȘI INFRASTRUCTURA PUBLICĂ DE BAZĂ

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor BNS

Accesul limitat, ineficiența și calitatea proastă a serviciilor publice (educația, sănătatea, transportul, apa) au generat excluziune socială, sărăcie persistentă și vulnerabilitatea la șocuri a populației din mediul rural. În combinație cu factorii economici, accesul limitat la serviciile publice și infrastructura publică subdezvoltată reprezintă principala cauză a stagnării în dezvoltarea mediului rural.

Cât privește percepția populației, conform BOP 2020⁴, 83.8% din populația rurală se arată nemulțumită de acțiunile Guvernului în ceea ce privește asigurarea locurilor de muncă, creșterea nivelului de trai, a salariilor și pensiilor, combaterea corupției și dezvoltarea industriei și agriculturii, confirmând, de fapt, gravitatea problemelor abordate de această PPP. Aproximativ 60% sunt nemulțumiți de măsurile privind asistența medicală și 58% privind învățământul.

Deși agricultura este principala activitate în mediul rural și sectorul care încadrează peste 55% din populație, doar 20% consideră că sprijinirea micilor întreprinzători în sectorul agricol este o măsură ce ar trebui să fie întreprinsă pentru a îmbunătăți situația social-economică din țară. Aproape o treime din populație simte nevoia dezvoltării întreprinderilor industriale. Totodată, principalele îngrijorări ale populației rurale țin de aspirarea sărăciei (41%), creșterea prețurilor (53%) și viitorul copiilor (54%).

În ceea ce privește calitatea serviciilor publice, 63% din populația rurală se arată nemulțumită de asistența medicală, 43% sunt nemulțumiți de calitatea transporturilor, iar 39% sunt nemulțumiți de calitatea educației. Fiind rugați să aprecieze veniturile actuale ale gospodăriilor, 37% din respondenții din mediul rural au afirmat că veniturile câștigate nu le ajung nici pentru strictul necesar, iar 40% au menționat că le ajung doar pentru strictul necesar.

1.6. REZULTATELE IMPLEMENTĂRII SNDAR 2014 – 2020

Obiectivul Strategiei Naționale de Dezvoltare Agricolă și Rurală 2014 – 2020 a constatat în Asigurarea contribuției sectorului agroalimentar la atingerea și menținerea durabilă a scopurilor de dezvoltare națională economică și socială, iar Scopul Strategiei a reprezentat sporirea competitivității sectorului agroalimentar prin restructurare și modernizare amplă, îmbunătățirea calității vieții și a condițiilor de muncă în mediul rural, precum și crearea sinergiei între activitățile agroalimentare și mediul natura.

H

⁴ https://ipp.md/wp-content/uploads/2020/10/BOP_10.2020.pdf

În acest sens, în rezultatul implementării politicii naționale de dezvoltare agricolă și rurală prin intermediul SNDAR 2016 – 2020, în pofida existenței unei sinergii cu activitățile implementate în cadrul altor strategii și programe de politici publice sectoriale, precum și a investițiilor private, în mare parte Obiectivul și Scopul Strategiei nu au fost atinse, și anume:

- Valoarea adăugată brută a Sectorului Agricol în economia națională a scăzut către anul 2019 cu 2.5 p.p. față de anul 2014.
- Numărul angajaților în sectorul agricol din mediul rural a scăzut cu 3.4% către 2018ⁱ față de valorile înregistrate în anul 2014. În sectorul agricol numărul angajaților informal a crescut cu 3.5% comparativ cu anul 2014, în timp ce numărul celor angajați formal a scăzut cu 17.5%. În același timp, în cazul altor sectoare economice, în mediul rural se constată o scădere cu 2% a numărului de angajați formal și o scădere de 17%(!) a celor angajați informal.
- Nivelul de autoaprovizionare pentru o bună parte din resurse alimentare cheie este inferior valorii de 100%, fără a fi înregistrate careva progrese în acest sens comparativ cu anul 2014.
- Ponderea exporturilor de mărfuri din grupa produselor agricole și industriei alimentare în totalul exporturilor a scăzut cu cca. 1 p.p. față de anul 2014, precum și nu a înregistrat creșteri substanțiale în întreaga perioadă de implementare a Strategiei în raport cu anul de referință 2014.
- Ponderea exporturilor de mărfuri din grupa produselor industriei alimentare în totalul exporturilor a înregistrat o scădere de 1 p.p. față de anul 2014 și de cca. 5 p.p. față de anul 2010.

Totodată, în perioada de referință au fost înregistrate și un șir de progrese, care au facilitat dezvoltarea sectorului și anume:

- Nivelul investițiilor în active imobilizate în sectorul agricol, deși nu a crescut substanțial față de anul de raportare 2014, a fost constant pe întreaga perioadă de raportare.
- Producția globală agricolă a înregistrat creșteri ale valorii pe întreaga perioadă de referință (+25.9%).
- Numărul localităților rurale care au acces la sisteme publice de alimentare cu apă a crescut cu 61.8% comparativ cu anul 2014 (de la 427 la 724), iar a celor conectate la sisteme centralizate de canalizare cu cca. 10%.

1.6.1. REZULTATELE SPECIFICE ALE IMPLEMENTĂRII STRATEGIEI

În conformitate cu cele mai bune practici internaționale, evaluarea rezultatelor atinse în procesul de implementare a obiectivelor specifice a SNDAR 2014-2020 a fost efectuată în baza a patru dimensiuni distincte: relevanță, eficiență, eficacitate și impact.

În procesul de evaluare a progresului intervențiilor incluse în planul de acțiuni al SNDAR au fost utilizate drept surse primare Rapoartele de Evaluare al SNDAR pentru anii 2014 -2020. Din informațiile prezentate în documentele date a fost extrasă informația relevantă intervenției date și a fost făcut un rezumat al acestora, astfel încât să fie posibilă cuantificarea rezultatelor în valori cât mai simple – procese administrative realizate, acte elaborate/aprobate, investiții realizate, instruiți perfecțate, etc.

În cadrul obiectivului O1 au fost incluse acțiuni noi precum: Implementarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă în domeniul agriculturii și siguranței alimentelor, Implementarea recomandărilor strategice elaborate de MARDE cu suportul FAO privind promovarea produselor agroalimentare autohtone pe piețele externe și pe piața internă, Facilitarea accesului la informații privind oportunitățile de dezvoltare a afacerilor și formarea profesională, etc. De asemenea, au fost excluse 9 acțiuni marcate ca realizate, iar acțiunile ce prevedeau implementarea principiului de e-Agricultură pe sectoare (15-19) au fost comasate în una singură ce prevede dezvoltarea conceptului de e-Agricultură în Republica Moldova.

Pentru obiectivul O2, pe lângă acțiunile realizate au fost excluse și acțiuni nerealizate precum: Extinderea suprafețelor de terenuri agricole irigate, Îmbunătățirea eficienței energetice și creșterea utilizării resurselor regenerabile de energie, etc.

Din acțiunile ce corespund obiectivului O3, doar două acțiuni din PA revizuit se regăsesc în Rapoartele de Evaluare a SNDAR: Modernizarea și/sau construcția segmentelor de drum și crearea și funcționarea grupurilor de activitate locale în domeniul dezvoltării rurale, bazate pe cele mai bune practici

și principii ale Programului LEADER. Restul acțiunilor fie au fost omise fie înlocuite cu altele similare. Cele 4 acțiuni ce țineau de activitățile non-agricole (agroturism, meșteșuguri) au fost înlocuite prin: Diversificarea economiei rurale prin promovarea activităților non-agricole pentru locuitorii din mediul rural și Sprijinirea diversificării economiei rurale prin oferirea suportului exploataților agricole să dezvolte activități non-agricole. La fel, au fost introduse și acțiuni complet noi precum: Sprijinirea activităților de renovare și dezvoltare a localităților rurale, inclusiv promovarea conservării și punerii în valoare a patrimoniului rural.

TABELUL 13. GRADUL DE IMPLEMNTARE A ACȚIUNILOR ÎN SNDAR 2014 -2020

OBIECTIVE ACȚIUNI	OBIECTIV GENERAL 1			OBIECTIV GENERAL 2			OBIECTIV GENERAL 3		
	OS 1.1	OS 1.2	OS 1.3	OS 2.1	OS 2.2	OS 2.3	OS 3.1	OS 3.2	OS 3.3
Total acțiuni	15	3	6	1	3	3	3	3	1
Acțiuni realizate	10	2	5	1	1	3	3	3	1
Rata de realizare	66.6%	66.6%	83.3%	100%	33.3%	100%	100%	100%	100%

Sursa: Raportul de Evaluare a implementării SNADR 2014-2020

În lipsa unor rezultate scontate măsurabile, progresul implementării multor acțiuni este foarte complicat de cuantificat, iar ca reper în definirea realizării acestora a fost luată dinamica pozitivă a unor indicatori.

Pornind de la această abordare în evaluarea progresului acțiunilor, putem constata că măsurile prevăzute în Planul de Acțiuni actualizat au fost realizate în proporție de 76%.

Cel mai mic grad de realizare se observă în cazul acțiunilor prevăzute pentru realizarea obiectivului OS2.2. *Sprijinirea tehnologiilor de producție prietenoase mediului, a produselor ecologice, inclusiv a biodiversității.* Spre exemplu, din cele 50 mii ha de teren protejat de fâșii anti-erozionale robuste reabilitate prevăzute în PA, în perioada 2013-2018 suprafața agricolă protejată a crescut cu doar 1020 ha. La fel și în cazul suprafeței terenurilor destinate agriculturii organice – deși a fost setată o creștere de 60% a suprafețelor, avem doar numărul de agenți economici implicați în agricultura ecologică ce a cunoscut o creștere de 9.4% în perioada 2013-2018. În cazul obiectivului OS2.1 *Sprijinirea practicilor de gestionare a terenurilor agricole și a apei*, există o singură acțiune, fapt ce explică rata de 100% de realizare. Această acțiune ține de stimularea consolidării terenurilor agricole.

Rata de implementare de 100% în cazul acțiunilor din cadrul obiectivului 3 trebuie tratată cu mari rezerve. În majoritatea cazurilor vorbim despre rezultate scontate nemăsurabile precum: Potențialul economic al localităților rurale promovat, Creșterea oportunităților de angajare în mediul rural, Accesul populației rurale la servicii și infrastructura îmbunătățite, etc., iar ca realizare se face trimitere la proiectul Hotărârii Guvernului privind aprobarea Regulamentului cu privire la acordarea subvențiilor pentru îmbunătățirea nivelului de trai și de muncă în mediul rural din FNDAMR, care a fost aprobat prin HG nr. 476 din 18 octombrie 2019.

1.6.2. ALOCAREA RESURSELOR FINANCIARE

Finanțarea implementării SNDAR 2014-2020 a fost asigurată atât din surse ale Bugetului de Stat, cât și din surse externe.

În cazul resurselor financiare alocate din Bugetul de Stat, alocările s-au făcut prin Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural (FNDAMR). Alocările din FNDAMR au fost structurate după cum urmează: i) subvenții post-investiționale (acordate în baza investițiilor deja realizate); ii) subvenții în avans; iii) subvenții în avans pentru dezvoltarea mediului rural; iv) plata per cap de animal.

În prima perioadă (2014-2018) schema presupunea exclusiv subvenționarea post-investițională. Începând cu anul 2018, în schema de subvenționare a fost introdusă subvenționarea în avans pentru proiectele de start-up în agricultură, iar începând cu anul 2019 - și a subvenției în avans pentru dezvoltarea

mediului rural. În 2020, în schema de subvenționare a fost inclusă măsura de plată per cap de animal, care urmărește suportul investițiilor realizate în sectorul zootehnic.

Structura schemei de subvenționare post-investiționale a fost realizată în baza a trei Priorități, fiecare preluând unu din cele trei Obiective Generale ale SNDAR 2014-2020.

TABELUL 14. RESURSELE ALOCATE DIN FNDAMR ÎN BAZA SCHEMEI DE SUBVENȚIONARE POST-INVEȘȚIONALĂ, 2014 – 2020 MLN MDL

PRIORITATEA	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	TOTAL
Prioritatea 1	508,86	329,66	513,67	639,47	544,1	957,28	285,686	3778,726
Prioritatea 2	35,12	21,83	43,64	90,79	74,2	84,02	43,46	393,06
Prioritatea 3	0	2,16	4,16	9,76	9,2	19,78	6,63	51,69
TOTAL	543,98	353,65	561,47	740,02	627,5	1061,08	335,776	4223,476

Sursa: Rapoartele AIPA

Astfel, în perioada 2014 -2020, din totalul de 4.22 mld MDL aprobate spre finanțare pentru investițiile post-investiționale, cca. 89.4% sau 3.77 mld MDL au fost alocate pentru acoperirea solicitărilor din cadrul Priorității 1.

În același timp, pe lângă resursele financiare alocate din sursele FNDARM, sectorul agricol și, în special acțiunile specifice Obiectivului General 1, au mai beneficiat de suport financiar prin intermediul diferitor proiecte și programe investiționale cu finanțare externă. Astfel, din sursele Programului de Restructurare a Sectorului Vitivinicol “Filiera Vinului”ⁱⁱ au fost valorificate cca. 44.3 mln EUR din totalul de 75 mln EUR disponibili, iar în cazul Programului de Restructurare a Sectorului Horticol “Livada Moldovei” au fost atrași cca. 38.3 mln EUR din totalul de 120 mln EUR disponibili.

Un alt program investițional este Proiectul Agricultură Competitivă (MAC-P), finanțat din sursele Băncii Mondiale în valoare totală de 44 mln USD (34 mln USD – MAC-P I și 10 mln USD MAC-P II), care au avut drept scop Creșterea Competitivității sectorului agroalimentar prin acordarea de sprijin pentru modernizarea managementului siguranței produselor alimentare și accesului fermierilor la piețe, inclusiv externe.

În cazul Priorității 2 de subvenționare post-investițională, din sursele FNDAMR au fost alocate cca. 393 mln MLD sau cca. 9.3% din totalul alocărilor pentru subvențiile post-investiționale în perioada 2014 – 2020. Cele mai multe resurse au fost alocate pentru stimularea investițiilor, pentru procurarea echipamentului No-till și Mini-Till (177.6 mln MDL) și promovarea și dezvoltarea agriculturii ecologice (cca. 11 mln MDL).

În cazul Priorității 3, în cadrul schemei de subvenționare post-investițională au fost alocate în total cca. 51.69 mln MDL sau cca. 1.2% din totalul alocărilor pentru subvențiile post-investiționale. Cea mai mare parte din subvențiile pentru Prioritatea 3 a fost alocată pentru finanțarea măsurii de îmbunătățire și dezvoltare a infrastructurii rurale (49.09 mln MDL sau cca. 94.9% din totalul subvențiilor post-investiționale acordate în cadrul acestei Priorități).

În ceea ce privește schema de subvenționare în avans a proiectelor de start-up în agricultură, aceasta a fost introdusă în cadrul normativ în anul 2018, iar primele finanțări au fost alocate începând cu toamna anului 2018. Astfel, în perioada 2018 – 2020 au fost alocate un total de 41.2 mln MDL, dintre care 24.4 în perioada 2018 – 2019 și 16.8 mln MDL în anul 2020.

În final, în ceea ce privește schema de subvenționarea în avans pentru dezvoltarea mediului rural, care a fost introdusă în anul 2019, au fost aprobate finanțare proiecte în valoare totală de cca. 66 mln MDL, dintre care 25.5 mln MDL fiind efectiv debursate până la finalul anului.

1.7. CONSTRÂNGERI ȘI OPORTUNITĂȚI DE IMPLEMENTARE A POLITICII DE DEZVOLTARE AGRICOLĂ ȘI RURALĂ

1.7.1. CONTEXTUL GLOBAL

Schimbările la nivel mondial se caracterizează prin vaste procese de transformări structurale ca răspuns la provocările recunoscute de comunitatea internațională și care au o influență decisivă în dezvoltarea stabilă pe termen lung.

Schimbările climatice. În prezent, schimbările climatice reprezintă una din cele mai importante probleme resimțite la nivel global. Încălzirea globală afectează populația planetei, regnul natural și dezvoltarea economică. Datele recente arată că în cazul sumelor temperaturilor active (peste 10°C) diferența este de 139,56°C, ceea ce reprezintă deja un indicator alarmant pentru cultivarea culturilor agricole, fără a se ține cont de particularitățile climei actuale. Ritmul accelerat al schimbărilor climatice a făcut ca în ultimele două decenii pretutindeni pe teritoriul republicii să se majoreze suma temperaturilor active cu 100°C, ceea ce impune revizuirea noilor soiuri de culturi agricole în strictă dependență de factorii fizico - geografici locali.

Creșterea populației la nivel global. Odată cu creșterea vertiginoasă a populației pe glob devine tot mai evidentă creșterea presiunii asupra resurselor naturale, urmare a cererii sporite pentru produsele alimentare. Conform datelor prezentate de ONU în viitorul apropiat populația globală va crește cu 4 mld. de oameni, atingând cota de 10 mld. De rând cu creșterea numărului populației va crește și ritmul de urbanizare. Se așteaptă ca spre mijlocul secolului 70% din populația lumii să locuiască în mediul urban, comparativ cu circa 49% în prezent. Acest fapt va spori inevitabil cererea de alimente și, mai cu seamă, de produse procesate „gata pentru consum”. Pentru sectorul agroalimentar, aceste aspecte constituie atât o oportunitate, cât și o provocare. Perspectivele de creștere a pieței agro-alimentare constituie un avantaj semnificativ pentru fermierii din întreaga lume. Cu toate acestea, se estimează că infrastructurile de piață imperfecte și vulnerabilitățile socio-economice din zonele cele mai dens populate ale lumii vor spori insecuritatea alimentară. În plus, sistemele agricole mondiale se vor confrunta din ce în ce mai mult cu efectele negative ale schimbărilor climatice (schimbarea modelelor de precipitații, fenomenele meteorologice extreme, insuficiența de apă), precum și cu volatilitatea prețurilor. Pe de altă parte, creșterea productivității agricole poate fi obținută prin investiții, cercetare și inovare, bune practici agricole și politici publice adecvate.

Infrastructura de piață. Urbanizarea sporită, cererea crescândă pentru produselor alimentare, dezvoltarea infrastructurii de logistică și transport au făcut ca procesul de globalizare a comerțului să fie tot mai resimțit în întreaga lume. Dacă până nu demult în perioada rece a anului se atesta un consum sporit de alimente conservate, care reprezentau teritoriul amplasării spațiului comercial, acum situația s-a schimbat radical. În asortimentul produselor oferite practic nu se observa diferențierea între perioadă rece și perioada caldă a anului, iar multitudinea produselor prezente pe raft-uri reprezintă întregul glob pământesc. Locurile cândva solicitate de exportatorii produselor agroalimentare din Moldova - piețele agricole - au început să dispară, iar în locul lor să apară unități comerciale ce fac parte din rețelele comerciale naționale și internaționale. Aceste schimbări impun revizuirea paradigmei exportului de produse agricole: de la producerea cantităților raportate la unitatea de transport (10-20 tone) destinate piețelor de desfacere (bazaruri) la cantități de produse alimentare cu omogenitate și calitate similară, și care pot satisface cantitativ și calitativ așteptările lanțurilor de comercializare.

Cererea mondială de alimente este în creștere, urbanizarea sporită, prețurile tot mai mari la inputuri, presiunea exercitată asupra resurselor de apă și creșterea vulnerabilității culturilor agricole și animalelor la schimbările climatice vor limita producția alimentară.

Veniturile în creștere și gradul de ocupare a forței de muncă. Urbanizarea, intensitatea în lucru, gradul de ocuparea a forței de muncă și noile tehnologii fac ca angajații să dedice tot mai mult timp obligațiilor de serviciu, acordând prioritate produselor alimentare semifabricate, produselor gata de consum și fast-food-urile. La nivel global, cererea la asemenea tip de produse practic s-a dublat în ultimii șase ani. Acest lucru poate deveni una din prioritățile exportului internațional pentru Moldova, care este dominat în prezent de exportul materiei prime.

1.7.2. CONTEXTUL EUROPEAN

În mare parte, provocările la nivel globale sunt caracteristice și pentru piața europeană, doar că, spre deosebire de oportunitățile de care pot beneficia producătorii autohtoni pe piața globală, piața europeană are un șir de facilități, incontestabil mai favorabile.

Piața unică. Cea mai importantă realizare a Uniunii Europene poate fi disponibilă și pentru producătorii autohtoni, dacă vor fi îndeplinite câteva condiții esențiale: armonizarea legislației, re tehnologizarea proceselor de creștere și procesare în scopul obținerii produsului final conform cerințelor pieței europene: preț competitiv argumentat, inofensivitatea produsului, menținerea parametrilor de calitate pentru întregul lot de marfa contractată, certificatul de calitate a procesului de producere și produsul propriu zis, graficul de livrare.

Uniformitatea pieței. Un al beneficiu în comerțul cu UE este faptul că regulile de joc sunt similare pentru toată țările membre. Devierea se poate observa doar la nivel de soi, ambalaj și grafic de livrare, care pot genera condiții specifice, în funcție de destinația produsului.

Stabilitatea vânzărilor. Spre deosebire de piețele tradiționale, piața UE se caracterizează printr-o stabilitate în vânzări, transparență în efectuarea tranzacțiilor și posibilitatea efectuării previziunilor în volum și timp.

Preț competitiv: Piața UE este una din cele mai atractive piețe, fapt că rezultă din volumul și prețul oferit pentru produsele agroalimentare.

Acord DCFTA. Acordul de Asociere care include o Zonă de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător presupune o asociere politică și integrare economică mai puternică între UE și Republica Moldova și a contribuit la creșterea constantă a volumului de comerț între parteneri. Astfel, în perioada 2014-2020 exporturile agroalimentare în țările UE au crescut cu circa 27 la sută. În prezent, UE este cel mai important partener comercial al Republicii Moldova. În 2020, circa 52% din exporturile agroalimentare au fost destinate piețelor din UE.

Cu sprijinul UE, Moldova a încorporat deja peste 25.000 de standarde tehnice comunitare în legislația sa națională. Acceptarea unor standarde mai înalte, solicitate pe piețele țărilor din UE, a stimulat indirect și exporturile spre alte țări din afara spațiului UE și CSI. Exporturile agroalimentare în alte țări din afara UE și CSI au crescut semnificativ (cu circa 19%) în perioada 2014-2020.

Asistența și sprijinul UE pentru reforme au adus cetățenilor Moldovei și alte beneficii concrete. Astfel UE susține în mod activ creșterea economică și crearea locurilor de muncă în Moldova. Acordul ZLSAC (DCFTA) urmărește o relație comercială preferențială, bazată pe condiții mutual avantajoase, acordând fiecărei din aceste părți un acces mai bun pe piață. Acest acord urmărește eliminarea graduală a taxelor vamale de import și export în comerțul produselor între aceste părți și are ca scop eliminarea barierelor în comerțul serviciilor și un acces mai bun al companiilor pe piețele respective.

1.7.3. CONTEXTUL NAȚIONAL

În Republica Moldova, sunt cele mai fertile soluri din lume și condiții climatice favorabile creșterii unei varietăți impunătoare de culturi agricole, care pot asigura un nivel de autosuficiență alimentară sporită și pot deveni o sursă stabilă de creștere economică pentru bugetul de stat. Prutul și Nistrul sunt surse stabile de apă care pot favoriza creșterea culturilor multianuale, cu o rezistență sporită la secetă, și a culturilor ce necesită irigare, sporind astfel atractivitatea și perspectivele de dezvoltare a sectorului agricol. Un alt factor important este amplasarea geografică a Republicii Moldova în vecinătatea uneia dintre cele mai atractive piețe de desfacere din lume - Uniunea Europeană. Cu toate acestea, randamentul sectorului este destul de modest, iar forța de muncă este cea mai prost plătită. Consecințele exploatării ne-corespunzătoare a potențialului agroalimentar sunt migrația masivă, lipsa cronică a brațelor de muncă și, respectiv, venituri ratate la bugetul de stat. Fenomenul migrației masive rămâne pe un trend ascendent, chiar dacă Guvernul și partenerii de dezvoltare fac eforturi considerabile pentru a ameliora infrastructura și condițiile de trai în zonele rurale. – Lipsa locurilor de muncă bine plătite în zonele rurale, care ar asigura posibilitatea angajării depline (pentru un an întreg) al salariaților, depășirea cu mult a cererii pentru zilieri (de regulă, angajarea

cumulativă pe 4-6 luni pe an, pentru lucrări unde capitalul intelectual nu este faptul determinativ la angajare), comparativ cu oferta pentru locurile cu timp deplin de muncă, nu pot satisface necesitățile financiare a oamenilor din mediul rural. Influența negativă a mai multor factori au făcut ca potențialul de dezvoltare a sectorului agroindustrial să nu fie valorificat la justa valoare, iar consecințele sociale, economice și ecosistemele să fie tot mai accentuate.

Schimbările climaterice vădit reflectate în formă de: temperaturi ridicate pe perioada de vegetație și scăzute pentru perioada rece a anului, lipsa învelișului de zăpadă și variațiile termice în perioada de iarnă, număr de zile consecutive fără precipitații și scăderea accentuată a volumului precipitațiilor anuale, calitatea și cantitatea apei pentru irigare, ploi abundente care distrug stratul fertil, au transformat sectorul agricol într-o afacere plină de provocări, depășirea cărora poate fi posibilă doar cu cadre bine pregătite. Instabilitatea principalelor indicatori meteo, temperatura aerului și scăderea volumelor de precipitații au condus la scăderea nivelului de productivitate a principalelor culturi agricole. În asemenea condiții, respectarea tehnologiilor de producere, disponibilitatea soiurilor de plante și a raselor de animale adaptate la noile condiții sunt vital necesare pentru agricultură.

Degradarea solului. Degradarea terenurilor agricole este o mare provocare pentru sectorul agroindustrial din Republica Moldova. Spre deosebire de celelalte resurse naturale, solul este limitat ca întindere. Odată distrus, el nu se va mai putea refăce, pentru că nu se pot reproduce condițiile formării lui. Cauzele degradării solului sunt fie de origine naturală, fie legate, direct sau indirect, de activitatea umană. Iată doar câteva din cauzele degradării accentuate a solului din ultima vreme: Cauze naturale: ploi abundente, temperaturi extreme, vânturi puternice.

Cauze legate de activitatea umană: (i) tăierea ne-controlată a fâșiilor de protecție fără obligațiunea de a le restabili, (ii) efectuarea operațiunilor de vânzare-cumpărare, schimb, arenda a terenurilor agricole fără a lua în calcul fâșiile de protecție, (iii) nerespectarea asolamentului, prezența monoculturilor, excluderea din asolament a plantelor fixatoare de azot, semănatul ne-controlat al culturilor tehnice, (iv) degradarea sectorului zootehnic cu consecința în excluderea a culturilor furajere și neintroducerea fertilizantului natural în sol, (v) excluderea obligativității fondării plantațiilor multianuale pe bază de proiect, (vi) arătura necontrolată și trecerea lentă la tehnologiile conservative de lucrare a solului, (vii) insuficiența măsurilor de prevenire și control a degradării solului din partea factorilor de decizie la diferite nivele, (viii) o bună parte din inginerii cadastrali din cadrul APL nu au studii în domeniu, etc. Acestea sunt doar câteva din cauzele degradării accentuate a solului din ultima vreme.

Aprovizionarea cu input-uri. Producția agricolă a Republicii Moldova este complet dependentă de produsele agrochimice, semințe și carburanți, fapt ce îi afectează competitivitatea. Toate inputurile primare necesare pentru producția agricolă (combustibil, fertilizanți și produse chimice de protecție a plantelor) sunt importate. Această dependență expune agricultura Republicii Moldova la volatilitatea prețurilor internaționale. Producerea în sectorul agricol este puternic determinată de variația costurilor la input-uri. Producătorul autohton, practic importă tot, de la motorină până la produsele chimice de protecție și fertilizare. În structura costurilor de producere produsele chimice constituie circa 50-60%. Analiza prevederilor strategice a perioadei 2014-2020 arată lipsa unei viziuni clare în producerea input-urilor la nivel de țară, ba mai mult, lipsa suportului și atenției din partea statului au făcut ca cei mai mari producători de semințe din țară (Selecția Bălți, Porumbeni și Tiraspol) care aveau o pondere considerabilă în producerea semințelor, aducând un aport considerabil la bugetul statului, s-au pomenit în prag de faliment. Distrugerea sectorului zootehnic a rezultat în importuri masive de îngrășăminte mineral, iar lipsa unui laborator specializat în analiza solului și apei a dus la utilizarea irațională a îngrășămintelor.

Sectorul de procesare, pe parcursul ultimilor 7-10 ani a fost practic neglijat. Micșorarea considerabilă a venitului ca urmare a exportului producției ca materie primă, reducerea producerii legumelor, calitatea producției exportate, creșterea fără precedent a suprafețelor cultivate cu culturi tehnice, sunt doar câteva din consecințele neglijării sectorului de procesare. Marea majoritate a întreprinderilor de procesare au fost egalate cu întreprinderi industriale, fără a avea dreptul la subvenționare ori la alte forme de suport din partea statului. Întreprinderile de procesare au fost dezavantajate. Fiind membru OMC, Moldova nu poate crea înlesniri pentru întreprinderile procesatoare locale, nici chiar pentru cele care își comercializează producția pe piața internă. Concurența cu companiile străine de procesare s-a dovedit dezastruoasă pentru întreprinderile locale. Din cele peste 38 companii mari de procesare a fructelor și legumelor care activau în anul 1998, mai

sunt active în prezent circa șapte. Sectorul de procesare a fost unul din principalii furnizori de oferte de muncă, iar neglijarea acestui sector poate fi considerată ca una din principalele cauze ale migrație masive. Lipsa procesării adecvate a provocat și o debalansare între exportul și importul produselor alimentare. Politicile agricole neadecvate a transformat R. Moldova într-o țară exportatoare de materie primă, iar importurile produselor alimentare a depășit vădit exportul. Pornind de la principiul economic al formării lanțului valoric al produsului, în care segmentului de creștere îi revine doar 8-11% din rentabilitate, deducem că posibilitatea obținerii venitului din procesare, care constituie circa 45-50%, a fost neglijată în politicile anterioare. Formula stabilită agroindustriale "exportăm produse agricole și importăm valută", s-a inversat atât în defavoarea sectorului, cât și a țării în întregime. În prezent, importul produselor alimentare constituie circa 65% din necesarul produselor alimentare procesate.

Agro-marketingul. Analiza acțiunilor pe piețele de desfacere pentru perioada 2014-2020 denotă lipsa unui concept de marketing bine conturat și efort comun la nivel național. Eforturile de marketing și comercializare a producției s-au redus, în mare parte, la activitățile de participare în cadrul expozițiilor internaționale. Însă decizia de procurare a produselor aparține consumatorului final, și nu celui intermediar care poate fi doar un formator de opinie al consumatorului. În perioada de referință suportul și ghidările din partea asociațiilor de profil și a statului au fost mult prea modeste. Înființarea unui departament de marketing în cadrul Ministerului Agriculturii, care ar avea ca sarcină elaborarea studiilor de piață și a pronosticurilor sau mai bine zis a unei politici la nivel de stat orientate spre piață și client, ar elimina riscul reducerii volumului de producție pe piețele tradiționale și ar spori prezența pe piețele noi de desfacere. Lipsa unor previziuni comerciale fundamentate face ca sortimentul culturilor din exploatațiile agricole să nu fie acceptate pe piețele noi de către consumator. Un exemplu este sectorul producerii fructelor, care consumă circa 40% din bugetul destinat investițiilor în agricultură, comercializarea fiind sub nivelul așteptărilor. Depășirea acestor riscuri presupune timp, resurse financiare considerabile, dar și nou sortiment de soiuri și hibrizi.

Cooperarea în agricultură. Globalizarea piețelor de desfacere, trecerea de la piețele en-gros la rețelele de magazine cu condiții mult mai dure de siguranță alimentară impun noi reguli în comerțul internațional. Dacă până nu demult tranzacțiile comerciale erau caracterizate prin cantități și loturi mici, cu o uniformitate redusă și comercializate, în mare parte, prin intermediul piețelor agricole urbane, atunci comerțul de azi se deosebește prin cantități raportate la mărimea rețelelor comerciale și omogenitate, care să nu facă deosebirea calitativă a produsului, indiferent în care punct al rețelei va fi comercializat. Mai mult ca atât, globalizarea presupune prezența pe rafturile rețelelor comerciale a produselor din întreaga lume, iar aici omogenitatea și siguranța mărfurilor mai este direct influențată și de preț. Pentru a concura pe piețele de desfacere este vital necesară o nouă abordare în ceea ce privește producere și anume asocierea în crearea și comercializarea produsului. Astfel, cooperarea joacă un rol din ce în ce mai determinant în efortul producătorilor agricoli de a obține profit. Prin cooperare se asigură acces la o gama largă de servicii, resurse naturale, informații și tehnologii, formare și ghidare profesională, care, în final, permit producătorilor autohtoni să concureze de la egal pe piața globală. Luând în considerare specificul pieței autohtone de producere, unde circa $\frac{3}{4}$ din totalul entităților agricole reprezintă întreprinderile mici și mijlocii, se recomandă să fie conținut procesul de suport în dezvoltarea sistemului de cooperare.

Asigurarea de riscuri în agricultură. Abundenta ploilor în perioada de vară, însoțite de căderi masive de grindină, înghețurile târzii de primăvara și/sau devreme în perioada de toamnă, provoacă pierderi colosale în sector. La aceste fenomene se mai adaugă și secetele îndelungate care au loc tot mai frecvent și care, de asemenea, reduc semnificativ potențialul de producere a culturilor agricole. Este necesar de creat un Fond mutual care ar asigura diminuarea compensatorie a eventualelor pierderi în agricultură, cauzate de calamități naturale.

Științele agrare, cercetarea, transferul de cunoștințe și extensiunea. Sistemul actual de cercetare, inovare, educație și extensiune rurală din domeniul agroalimentar nu funcționează ca un sistem integrat, lipsindu-i inter-conexiunile funcționale dintre știință și producere. Legătura dintre oferta de cercetare și produsele reale ale instituțiilor, corelate cu necesitățile concrete ale fermierilor și/sau ale oamenilor de afaceri practic lipsesc. În mare parte, proiectele de cercetare ale institutelor științifice nu țin cont de nevoile sectorului real, iar programele de formare profesională sunt concepute doar pentru a asigura supraviețuirea instituțiilor de învățământ. Cu toate că necesitatea reformării sistemului a fost menționată în strategia anterioară, acest indicator practic nu a fost realizat. Necesitatea stringentă de reformare a sistemului de

cercetare, inovare și transfer tehnologic rămâne una din provocările cu care se confrunta agricultura Republicii Moldova. Neglijarea în continuare a acestui domeniu se va solda în viitorul apropiat cu dispariția instituțiilor de învățământ în domeniu și cu pierderi colosale în producere ca rezultat al utilizării soiurilor, hibridilor și rașelor de animale neadaptate la condițiile locale. Mai mult ca atât, neadaptarea, iar ulterior nerespectarea tehnologiilor de creștere, procesare și export al producției agroindustriale va genera costuri adiționale și prețuri necompetitive pe piața de desfacere.

Disponibilitatea surselor financiare. Principalii finanțatori al sectorului agroindustrial sunt producătorii agricoli ca investitori, statul prin intermediul AIPA, ADMA (Agenția pentru Dezvoltarea și Modernizarea Agriculturii) ODIMM, Unităților de implementare al IFAD, Băncii Mondiale, Băncii Europene de Investiții, , precum și partenerii de dezvoltare: Uniunea Europeană, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), SUA prin intermediul USAID, Guvernele Japoniei, Suediei, Cehiei, Poloniei, României, Slovaciei, Ungariei, Danemarcei, Țărilor de Jos, FAO, precum și alți investitori de peste hotare. Analiza disponibilității surselor financiare pentru dezvoltarea agriculturii și a eficienței utilizării lor au scos la iveală câteva momente. Contrar afirmațiilor privind lipsa finanțării adecvate, în perioada 2014-2019 în agricultura Republicii Moldova au fost investite de către donatorii externi cel puțin 11,5 mld. MDL, iar împreună cu subvențiile acordate afiliate de circa 4,9 mld. MDL suma investițiilor se ridică la circa 16,4 mld. MDL. Cifrele menționate nu includ investițiile efectuate de producătorii agricoli din resursele proprii și suportul acordat de stat din fondul de rezerva pentru diminuarea consecințelor calamităților naturale. Dacă estimăm contribuția proprie a producătorilor agricoli la circa 40%, obținem o sumă totală de investiții în sectorul agricol de peste 23,0 mld MDL.

Analizând eficiența utilizării surselor financiare, trebuie menționat faptul că valoarea totală a producției agricole în perioada 2014-2019 a fost de circa 186,2 mld MDL. Raportând această valoare totală la suma totală a investițiilor în sectorul agricol, obținem cifra de circa 8,0 MDL de producție agricolă obținută la fiecare leu investit în sector. Acesta este un indicator destul de bun, doar că nu poate fi atribuit în întregime efectului investițiilor directe în sector. Condițiile pedo-climaterice naturale favorabile agriculturii au multiplicat valoare investițiilor, totodată cifrele de rezultat al recoltelor obținute comparativ cu vecinii indica la potențialul nevalorificat al sectorului agroalimentar din Republica Moldova.

În concluzie, putem spune că potențialul sectorului pe departe nu a fost valorificat. În mare parte, investițiile au fost direcționate în sectoarele cu valoare mică, și mai puțin în dezvoltarea sectoarelor cu valoare adăugată înaltă, cum ar fi procesarea, zootehnia, etc. Nu mai puține carente se atesta și la compartimentul rentabilitatea și mărirea recoltelor, precum și procesarea producției agricole.

Instabilitatea administrativ-managerială a organelor centrale. Pe parcursul perioadei de referință (2014-2020) au fost numiți și demisi șapte Miniștri, au fost implementate trei reforme administrativ-manageriale în rezultatul cărora la Ministerul Agriculturii au fost conectat Ministerul Mediului și o parte din Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor, fiind înlocuiți și specialiștii din aceste ministere. La aceste turbulențe se mai adaugă și schimbarea sediului, dar și faptul că în perioada 2018-2020 direcțiile ce reprezentau întregul sector agroindustrial aveau în componența lor circa 24 angajați - fapt ce vorbește despre insuficiența vădită a capitalului intelectual responsabil de gestiunea problemelor din sector. Problema lipsei specialiștilor a influențat negativ și procesul de armonizare a legislației naționale la Acquis-ul european , responsabilități asumate de către partea moldovenească odată cu semnarea Acordului de asociere cu UE. În mare parte, aceasta a fost și cauza nerealizării pe deplin a angajamentelor asumate în cadrul Acordului de asociere cu UE, iar în rezultat multe din activități care urmau să fie implementate încă nu sunt realizate. Exemplu elocvent este permisiunea de export a cărnii de pasare și ouălor de categoria B care mai bune de cinci ani rămâne doar în discuții, iar sectorul zootehnic atesta venit ratat considerabil. La compartimentul instabilitate vorbim și despre direcțiile agricole raionale care au o vagă legătură cu ministerul, îndeplinind rolul mai mult de statisticieni, decât de gestionari și promotori ai politicilor agrare în zonele rurale.

Exploatarea în mod corespunzător a potențialului nevalorificat, începând cu sectorul de procesare și comercializare și finalizând cu facilitarea accesului pe culturi cu rentabilitate sporită va permite readucerea forței de muncă, revitalizarea zonelor rurale și, respectiv, sporirea contribuției sectorului în bugetul național.

1.8. PROBLEME ȘI NEVOI DE DEZVOLTARE

Luând în considerare analiza situației actuale în sectorul agricol, tendințele de dezvoltare, precum și constrângerile principale care afectează dezvoltarea agricolă și rurală, au fost identificate problemele-cheie.

PROBLEMELE CHEIE ÎN DEZVOLTAREA AGRICOLĂ ȘI RURALĂ

- Scăderea calității solului, eroziunea
- Productivitatea scăzută a terenurilor, structură duală și fragmentată a exploatațiilor agricole
- Poziția dominantă a culturilor cu valoare redusă în producția agricolă în detrimentul culturilor cu valoare înaltă
- Nivel scăzut al eficienței energetice și al utilizării resurselor regenerabile de energie
- Dependența agriculturii de condițiile climatice și riscuri naturale
- Insuficiența biodiversității în mediul rural
- Dependența de prețurile inputurilor
- Declinul ratei ocupării forței de muncă în agricultură
- Insuficiența acută de personal calificat în agricultură
- Stare precară a sistemului de irigare și suprafețe mici de terenuri irigate
- Ritmul lent de dezvoltare a sectorului zootehnic
- Producție animalieră fragmentată și ineficientă, declinul continuu al șeptelului
- Neglijarea sectorului acvacultură
- Infrastructura fizică și de servicii precară în mediul rural
- Sistem de educație-cercetare-inovare și consultanță în agricultură neadaptate realităților curente
- Dificultăți în asigurarea cu forță de muncă calificată și sezonieră
- Nivel scăzut de procesare al produselor alimentare
- Cooperarea slabă în agricultură
- Calitatea necorespunzătoare a produselor horticole
- Lipsa unui centru de marketing la nivel național
- Dificultăți privind respectarea normelor de siguranță și calitate a produselor agro-alimentare
- Gradul de valorificare mic al investițiilor în agricultură
- Lipsa unei coordonări sistematice a asistenței tehnice acordate domeniului agricol și rural
- Nivel scăzut al investițiilor și finanțarea inadecvată a sectorului agricol
- Implicare redusă a comunității locale în promovarea dezvoltării în mediul rural

La rândul său, pentru soluționarea problemelor principale au fost identificate nevoile de dezvoltare care au fost structurate în patru categorii: 1. Inputuri, 2. Procese agricole, 3. Piețe de desfacere, și 4. Comunitate.

NEVOI DE DEZVOLTARE

1. Nevoi de dezvoltare legate de inputuri și premise pentru activitatea agricolă Optimizarea și eficientizarea intervențiilor și măsurilor de suport (inclusiv prin asistență tehnică) Atragerea investițiilor în sectorul agricol Structurarea susținerii sectorului agricol pe principii economice Susținerea dezvoltării biodiversității în mediu rural Sprrijinirea producătorilor locali de inputuri Dezvoltarea domeniului educație-cercetare-inovare și consultanță în agricultură Asigurarea stabilității în producerea agricolă prin reducerea dependenței sectorului agricol de condițiile climatice nefavorabile și de riscurile naturale.	2. Nevoi de dezvoltare legate de procesele agricole Reformarea domeniului de știință și transfer tehnologic Sporirea rentabilității activităților agricole prin susținerea dezvoltării sectorului de procesare. Prioritizarea sectoarelor cu culturi cu valoare adăugată Implementarea abordării orientate spre dezvoltarea lanțurilor valorice în întregime în defavoarea finanțării doar a unor segmente Sprrijinirea dezvoltării segmentului de procesare agroindustrială Îmbunătățirea legislației și consolidarea capacității în domeniul calității și siguranței alimentare.
3. Nevoi de dezvoltare legate de piețele de desfacere	4. Nevoi de dezvoltare legate de implicarea comunității în dezvoltarea rurală

Consolidarea capacităților producătorilor de realizare a producției agricole Crearea unui sistem de administrare comună (MAIA, ANSA, Asociațiile de profil) a proceselor de creștere, păstrare/procesare și export a producției agricole, inclusiv prelucrate Asigurarea sectorului cu analize și informații adecvate privind fluctuațiile piețelor de desfacere Stimularea cooperării producătorilor agricoli.	Susținerea investițiilor în infrastructura din mediul rural Sprijinirea proceselor de dezvoltare economică participativă – Grupuri de Acțiune Locală Dezvoltarea oportunităților ocupaționale în mediul rural Creșterea implicării comunității locale în vederea promovării unei dezvoltări socio-economice echilibrate la nivel local.
--	--

Având în vedere structura stratificată a nevoilor de dezvoltare, obiectivele strategice ale SNDAR sunt formulate pe termen lung, în funcție de cele patru categorii principale de nevoi de dezvoltare pentru a asigura astfel o eficiență în definirea intervențiilor.

2. VIZIUNE ȘI OBIECTIVE

2.1. VIZIUNEA SNDAR 2027

VIZIUNEA SNDAR 2027

Sector agroalimentar competitiv, centrat pe lanțurile valorice cu un potențial sporit, dezvoltat în armonie cu mediu ambiant și rezilient la schimbările climatice, care consolidează securitatea și siguranța alimentară și oferă bunăstare și condiții de trai mai bune în mediul rural

2.2. OBIECTIVE STRATEGICE

În vederea soluționării problemelor cheie din sectorul agricol și rural, pentru perioada 2022-2027, politica de dezvoltare agricolă și rurală va viza în mod prioritar atingerea următoarelor **OBIECTIVE GENERALE**:

OG1. Consolidarea potențialului sectorului agricol rezilient la schimbările climatice

OG2. Promovarea practicilor agricole inteligente, eficiente și durabile

OG3. Dezvoltarea pieței locale și sporirea potențialului de export

OG4. Susținerea unei dezvoltări socioeconomice rurale sustenabile

Obiectivele generale definesc prioritățile și abordarea pe termen lung a Strategiei, ca răspuns la principalele provocări și probleme ce influențează dezvoltarea sectorului agricol. Ulterior, acestea vor fi transpuse în documentele de programare – Programele și Planurile de Acțiuni Sectoriale - prin ajustarea și definirea țăintelor aferente domeniilor specifice de intervenție.

În același timp, obiectivele generale sunt aliniate la obiectivele Politicii Agricole Comune a Uniunii Europene, în vederea îmbunătățirii dezvoltării sustenabile a agriculturii, a sectorului alimentar și a zonelor rurale (Anexa 9.1).

Obiectivele generale ale SNDAR includ, la fiecare dintre componente, măsuri asociate inclusiv obiectivului transversal al PAC ce vizează modernizarea sectorului prin stimularea și împărtășirea cunoștințelor, prin promovarea inovării și a digitalizării în agricultură și în zonele rurale.

Atingerea celor patru Obiective generale va fi realizată prin intermediul unui set de **OBIECTIVE SPECIFICE**, din care vor deriva ulterior măsurile și intervențiile concrete.

Obiectivul 1. Consolidarea potențialului sectorului agricol rezilient la schimbările climatice vizează asigurarea precondițiilor și premiselor pentru desfășurarea activităților agricole și pentru dezvoltarea rurală. Acest Obiectiv abordează problemele fundamentale care influențează performanța activității agricole, utilizarea resurselor naturale, poluarea habitatelor și modificarea ecosistemelor.

Obiectivele specifice care vor contribui la atingerea Obiectivului General 1:

1.1 Asigurarea calității și disponibilității inputurilor în agricultură

Una dintre problemele cheie legate de sustenabilitatea și stabilitatea activității agricole ține de asigurarea cu inputuri de calitate și la prețuri competitive. Insuficiența de intervenții la acest subiect a adâncit dependența producătorilor agricoli de importuri, creând costuri suplimentare în producerea culturilor agricole. Având în vedere importanța strategică a acestui aspect, în perioada următoare este planificată crearea a două entități pentru producerea materialului săditor și, respectiv semincer, ce ar asigura producătorii autohtoni cu material de înmulțire liber de virusi, micoplasme și bacterii, precum și cu material semincer cu valoare biologică înaltă, conform standardelor UE.

Un rol esențial în reducerea dependenței față de input-urile pentru procesul de producere urmează să asigure Centrul National pentru Diagnosticare și Suport Tehnologic în Agricultură. Menirea acestui Centru este a optimiza și micșora costurile de producere prin acordarea pentru fermieri a suportului agro-tehnologic în diagnosticarea bolilor și dăunătorilor la faze incipiente de dezvoltare, calcularea necesarului optim de produse chimice pentru protecție și fertilizare în funcție de structura și calitatea solului, calitatea apei, condițiile climatice, precum și planificarea cheltuielilor pentru viitoarea recoltă.

Componenta energetică are un impact major în producerea și procesarea agroalimentară, de aceea inițiativele de încadrare a sistemelor alternative energetice pentru lanțul de producere vor fi susținute în continuare prin: (i) dotarea a circa 200 de întreprinderi agroindustriale cu sisteme fotovoltaice, eoliene și de producere a biogazului, și (ii) crearea unui mecanism de suport pentru asigurarea fermierilor cu combustibil la prețuri preferențiale. Activitățile menționate vor duce inevitabil la micșorarea costurilor de producere, sporirea competitivității producției autohtone și asigurarea unui venit stabil pentru producători.

Revitalizarea sectorului zootehnic va fi susținută prin crearea și fortificarea fermelor de prăsilă care vor produce material genetic performant. În acest scop, vor fi create și dezvoltate ferme de prăsilă în următoarele sectoare: bovine (30), ovine (15), caprine (2), porcine (3), apicole (25), cabaline (2), avicole (7) și piscicole (9).

Pentru optimizarea și eficientizarea asistenței tehnice și financiare, inclusiv a asistenței din sursele externe, va fi creat Consiliul donatorilor și prestatorilor de servicii din sectorul agroalimentar, care va activa în regim permanent și se va întruni periodic pentru planificarea și coordonarea activităților.

1.2 Eficientizarea utilizării durabile a resurselor naturale, diminuarea riscurilor în agricultură prin adaptarea la schimbările climatice de apă, sol și energie

Activitatea agricolă și performanța acesteia arată o dependență directă față de disponibilitatea și calitatea resurselor naturale, precum și de modul lor de exploatare. Analiza principalilor parametri ce determină calitatea și disponibilitatea resurselor de apă, sol și energie, precum și a resurselor derivate, arată o tendință negativă și o înrăutățire considerabilă a situației. Acest fapt impune necesitatea formulării unor politici clare și definirea măsurilor concrete pe termen lung în vederea reglementării modului de utilizare eficientă a resurselor naturale, inclusiv prin extinderea suprafețelor de cultivare a plantelor furajere, leguminoase și bobe, reducerea plantațiilor multianuale neproductive sau abandonate, înființarea plantațiilor multianuale moderne și sporirea productivității acestora. În acest sens, pentru perioada următoare de planificare strategică se propune:

- Utilizarea modelelor de asolamente științific argumentate. Aceasta va contribui la reducerea proceselor de degradare și de îmburuienire a solului, la reducerea necesarului de produse chimice

pentru fertilizare și protecție, contribuind direct la menținerea și dezvoltarea biotei și conținutului de humus în sol.

- Stimularea procesului de consolidare a terenurilor, prin menținerea suportului acordat producătorilor, va contribui la reducerea cheltuielilor de producere și la creșterea eficienței exploatațiilor agricole.
- Sporirea productivității plantațiilor multianuale și calității recoltei se va realiza prin susținerea în continuare a procesului de defrișare a exploatațiilor agricole multianuale ne-productive și/sau învechite moral, precum și înființarea plantațiilor moderne cu soiuri solicitate pe piețele de desfacere. Diminuarea producerii agricole din lipsa precipitațiilor atmosferice este considerată de Minister ca o barieră în dezvoltarea sustenabilă a sectorului. Astfel, pentru reducerea consecințelor negative a insuficienței de umiditate, va fi elaborat și implementat Programul național de irigare a terenurilor agricole care va susține: (i) reabilitarea și construcția sistemelor centrale de irigare pentru o suprafață de minimum 100 hectare, (ii) dezvoltarea irigației la scară mică pentru o suprafață de minimum 30 mii ha, și (iii) repararea digurilor de protecție, curățarea lacurilor de acumulare, alimentarea râurilor mici și a lacurilor cu apă din Nistru și Prut.

Mai mult, previziunile privind schimbările climatice viitoare pentru Republica Moldova indică o pierdere importantă a productivității culturilor de bază pentru securitatea alimentară și o scădere a veniturilor prin creșterea prețurilor la alimente și energie. Schimbările climatice vor duce la vulnerabilități semnificative, atât la nivel național, cât și per sector – din punct de vedere al activității economice, cultură cultivată, exploatație agricolă, indiferent de tipul de organizare, etc. Astfel, adițional celor propuse mai sus, este necesară:

- 1) Actualizarea politicilor și cadrului normativ național de agro-mediu în materie de climă pentru a consolida capacitățile adaptive a sectorului agricol la schimbările climatice la nivel național și regional, realizată prin:
 - a) evaluarea și analiza actelor normative naționale și sectoriale existente privind relevanța, eficiența și coerența acestora, precum și eventualele lacune în materie de gestionare a riscurilor climatice, atât la nivel de prevenire cât și post dezastru;
 - b) evaluarea riscurilor și oportunităților schimbărilor climatice și incorporarea lor în politicile sectoriale cu prioritizarea acțiunilor pentru cele mai vulnerabile sectoare;
 - c) revizuirea și actualizarea metodologiei de evaluare a prejudiciilor cauzate de principalele riscuri climatice și instituirea unor mecanisme prompte, eficiente și pertinente de măsuri post dezastru;
 - d) dezvoltarea unor măsuri de stimulare a fermierilor, inclusiv financiare prin intermediul FNDAMR, și anume a activităților și acțiunilor orientate spre implementarea practicilor inovative de adaptare la schimbările climatice la nivel de exploatație agricolă.
- 2) Elaborarea și dezvoltarea mecanismului de implementare a Programului Național de planificare a adaptării Republicii Moldova la schimbările climatice, realizat prin:
 - a) crearea unui Grup de lucru permanent interministerial și APL pentru cartografierea și monitorizarea zonelor și sectoarelor agricole cu vulnerabilitate majoră față de riscurile climatice, care ar fi capabil de a evalua amenințările, de a estima potențialul impact și de a identifica potențialele intervenții pre și post afectare;
 - b) identificarea și integrarea măsurilor de adaptare la schimbările climatice în procesul de planificare strategică pentru îmbunătățirea rezilienței comunităților locale la efectele negative ale schimbărilor climatice;
 - c) reducerea expunerii la riscurile climatice a producătorilor agricoli locali prin conceptualizarea, implementarea și îmbunătățirea accesului la un Program de Asigurare Financiară obligatoriu împotriva riscurilor naturale rezultate din schimbările climatice pentru sectorul agricol.
- 3) Promovarea practicilor agricole durabile, inovative și inteligente la nivel național și local pentru a crește reziliența sectorului la schimbările climatice, prin:
 - a) promovarea și punerea în aplicare a unor practici eficiente și eficiente de producție durabilă în domeniul agriculturii inteligente din punct de vedere climatic, de reducere și gestionare a riscurilor de dezastru pentru a răspunde la schimbările de mediu și a se adapta la influențele locale ale schimbărilor climatice;

- b) instituirea unei rețele de loturi și activități demonstrative prin intermediul unităților de implementare a proiectelor, institutelor de cercetări științifice, colegiilor agricole, sectorului asociativ și a celui privat pentru asigurarea transferului tehnologic, inovațional și replicarea practicilor agriculturii inteligente din punct de vedere climatic;
- c) elaborarea și implementarea unui mecanism de Programe de cercetare și transfer tehnologic de ameliorare a soiurilor și hibrizilor de plante rezistente la factorii stresanți de mediu, precum și de tehnologii, măsuri și inovații de adaptare climatică și cu potențial de replicare înalt la nivel de exploatare agricol;
- d) implementarea programelor de instruire și sensibilizare a producătorilor agricoli în domeniul managementului durabil și replicarea practicilor agriculturii inteligente din punct de vedere climatic la nivel de exploatare agricolă.

1.3 Conservarea și dezvoltarea biodiversității

Performanța și productivitatea sectoarelor agriculturii se bazează pe echilibrul ecosistemelor conexe, iar perturbările ce apar influențează direct rezultatele activității agricole. În vederea diminuării acestor dezechilibre și conservării biodiversității, se impun unele intervenții strategice, cum ar fi: conservarea și sporirea fertilității solurilor; ameliorarea solurilor prin implementarea practicilor agricole prietenoase mediului; conservarea resurselor genetice autohtone pentru sectorul vegetal și animal. Pentru realizarea acestor indicatori, se planifică următoarele activități:

- Prevenirea, combaterea și stoparea eroziunii, conservarea și sporirea fertilității solului prin implementarea Programului de îmbunătățiri funciare, în scopul asigurării managementului durabil al resurselor de sol.
- Sprijinirea tehnologiilor de producție prietenoase mediului este considerată o altă prioritate în dezvoltarea agriculturii pentru următoarea perioadă, dat fiind faptul că schimbările climatice afectează tot mai grav procesul de producere a culturilor agricole. În acest sens, vor fi corelate politicile de dezvoltare sectorială a sectorului vegetal, inclusiv cu includerea stimulentei financiare prin intermediul FNDAMR, care vor facilita integrarea în sistemul conservativ, până în anul 2027, a circa 7-8% din terenurile arabile.
- Menținerea și conservarea fondului genetic agricol se va realiza prin: (i) constituirea băncii de păstrare pe termen lung a fondului semincer autohton, (ii) crearea loturilor dedicate păstrării fondului genetic de plantații multianuale, (iii) dezvoltarea sistemului de producere și păstrare a materialului seminal de rase autohtone și de import.

1.4. Implementarea mecanismelor neutralității degradării terenurilor agricole prin intermediul practicilor agricole prietenoase mediului înconjurător

Necesitatea asigurării calității solului și gestionării corespunzătoare a acestuia rezonă cu o serie de obiective specifice pe termen mediu și lung stabilite de unele documente de politici sectoriale. Astfel, atât Strategia de mediu pentru anii 2014-2023, cât și Programul de îmbunătățiri funciare în scopul asigurării managementului durabil al resurselor de sol pentru anii 2021-2025 relevă un șir de măsuri ce se impun pentru prevenirea degradării solurilor, măsuri care însă nu au produs rezultatele scontate, procesul de degradare a terenurilor agricole progresând semnificativ.

În context, devine și mai elocventă reconceptualizarea măsurilor de utilizare și de protecție a solului, dar și a celor de prevenire a degradării lui prin introducerea unor practici agricole inovative și inteligente, precum și a unui mecanism de gestionare integrată a resurselor naturale, a căror finalitate să rezide în atingerea neutralității degradării terenurilor în Republica Moldova.

În acest sens, pentru realizarea acestui obiectiv este necesară:

- 1) Consolidarea cadrului normativ privind gestionarea integrată a resurselor naturale și de implementare a mecanismelor neutralității degradării terenurilor agricole, prin:
 - a) evaluarea actelor normative existente în domeniul gestionării durabile și protecție a solurilor din perspectiva relevanței și coerenței actelor, precum și a existenței mecanismelor pentru implementarea efectivă și eficientă a acestora;
 - b) introducerea abordării de atingere a neutralității degradării terenurilor în documentele de politici sectoriale;

- c) evaluarea și revizuirea măsurilor restrictive de prevenire și combatere a degradării solurilor în vederea respectării standardelor naționale și internaționale privind atingerea neutralității degradării terenurilor agricole.
- 2) Consolidarea capacităților instituțiilor responsabile de implementarea mecanismelor pentru atingerea neutralității degradării terenurilor agricole, realizând:
- a) creșterea capacităților Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare precum și a instituțiilor din subordine privind gestionarea domeniului de prevenire și combatere a degradării solurilor;
 - b) fortificarea cooperării interinstituționale ale autorităților publice relevante și anume colaborarea dintre Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Ministerul Mediului, Agenția „Moldsilva”, în vederea armonizării eforturilor de atingere a neutralității degradării terenurilor și realizării în comun a unor măsuri sustenabile și bine articulate în acest sens, inclusiv prin crearea grupurilor de lucru sectoriale;
 - c) creșterea gradului de conștientizare a producătorilor agricoli cu privire la necesitatea managementului integrat și durabil al terenurilor pentru a preveni și stopa degradarea lui, prin intermediul unor campanii de promovare continue.
- 3) Îmbunătățirea procesului de monitorizare a calității solului, inclusiv prin prisma implementării mecanismelor pentru atingerea neutralității degradării terenurilor agricole, realizat prin:
- a) inițierea și dezvoltarea procesului de cartografiere a terenurilor agricole, utilizând noile tehnologii, în vederea colectării de date relevante și precise cu privire la starea și calitatea lor;
 - b) elaborarea și implementarea unui sistem modern de monitorizare a calității solului, care va furniza informații pertinente cu privire la locația terenurilor agricole degradate, tipurile de degradare, precum și suprafața acestora, reoferindu-se și la indicatorii neutralității degradării terenurilor - acoperirea solului, productivitatea lui și stocurile de carbon;
 - c) identificarea factorilor limitativi și celor de risc pentru fiecare tip de sol la nivel de micro zonă cu precizarea și stabilirea pretabilității terenurilor la diferite sisteme tehnologice (convențional, conservativ, organic, etc.);
 - d) stabilirea măsurilor complexe pe termen scurt și mediu de prognozare și prevenire a unor noi factori limitativi, inclusiv stimulente financiare prin intermediul FNDAMR la cultivarea culturilor protectoare, leguminoase pentru boabe, furajere și ierburilor perene;
 - e) evaluarea și consolidarea capacităților instituționale curente și necesare în ceea ce privește monitorizarea calității solului.

1.5. Promovarea și dezvoltarea agriculturii ecologice

În continuarea eforturilor de consolidare a sectorului agriculturii ecologice, va fi implementat un set de măsuri având ca prim scop ecologizarea, reducerea aportului chimic în practicile agricole, precum și reglementarea activității agricole. În acest sens, va fi ajustat cadrul legal pe segmentul agriculturii ecologice, prin implementarea Acquis-ului european. De asemenea, vor fi întreprinse acțiuni privind recunoașterea organismelor de certificare internaționale la nivel național precum și recunoașterea organismelor de certificare naționale la nivel internațional. De rând cu acestea, în perioada următoare vor fi susținute eforturile agenților economici în promovarea consumului de produse ecologice la nivel național, creșterea exportului și fortificarea registrului virtual al producătorilor ecologici.

1.6. Crearea premiselor și lansarea bioeconomiei

Vor fi analizate premisele și reglementările necesare pentru dezvoltarea bioeconomiei ca sector strategic. Crearea cadrului regulatoriu pentru dezvoltarea bioeconomiei, susținerea efortului agenților economici în lansarea afacerilor prietenoase mediului și de transformare a deșeurilor în produse noi vor reprezenta acțiunile de bază pentru atingerea acestui obiectiv specific. Implementarea principiilor bioeconomiei se va face, de asemenea, prin dezvoltarea vermeculturii, a producerii îngrășămintelor și mijloacelor de protecție organice la nivel național. Astfel, vor fi utilizate eficient resturile naturale, va fi redusă dependența de importul îngrășămintelor și va fi sporită fertilitatea și productivitatea solului.

Obiectivul 2 Promovarea practicilor agricole inteligente, eficiente și durabile vizează sprijinirea unor practici agricole durabile, orientate spre revigorarea sectoarelor agroindustriale, dezvoltarea lanțurilor de producție prin integrarea sistemului de cercetare și dezvoltare, asigurând, totodată, aplicabilitatea practică și adaptarea la schimbările de mediu.

Obiectivele specifice ce vor contribui la atingerea Obiectivului General 2:

2.1 Revigorarea sectoarelor agricole strategice pentru securitatea alimentară a țării

Sectorul agricol nu valorifică, nici pe departe, potențialul său de producere și procesare. Pentru a remedia această situație, vor fi întreprinse măsuri menite să sprijine revitalizarea sectoarelor de importanță strategică. Politicile de dezvoltare și intervențiile pe termen lung vor fi îndreptate spre: ajustarea cadrului normativ al sub-sectorului horticola la cerințele actuale de dezvoltare și ale pieței; folosirea tehnologiilor moderne în dezvoltarea unei agriculturi inteligente; elaborarea și implementarea registrului exploatațiilor agricole; implementarea tehnologiilor performante în producerea și procesarea strugurilor, fructelor și legumelor autohtone; dezvoltarea sectorului de plante aromatice, medicinale și condimentare; asigurarea pieței interne cu producție autohtone; asigurarea cu materie primă a unităților de procesare, sporirea exporturilor.

Dezvoltarea rapidă a tehnologiilor informaționale la nivel mondial implica necesitatea adaptării agriculturii la noi forme și principii de lucru. Recunoscând faptul că digitalizarea și automatizarea proceselor în agricultura pentru următoare perioadă va juca un determinant, sunt planificate un șir de acțiuni pentru facilitarea și susținerea dezvoltării acestui compartiment: (i) elaborarea și implementarea Programului național pentru digitalizarea și automatizarea proceselor agroindustriale, (ii) crearea în cadrul Ministerului a unei structuri responsabile de automatizarea și digitalizarea agriculturii și industriei alimentare.

Recunoscând dezvoltarea sectorului zootehnic ca una din priorități în dezvoltarea unei agriculturi sustenabile, pentru perioada următoare va fi elaborat și implementat Programul național de dezvoltarea a sectorului zootehnic care va asigura creșterea volumului de producere animalieră de cel puțin 1,5 ori. De asemenea, va fi acordată atenție prioritară sectoarelor de producere a laptelui și cărnii, apiculturii aviculturii și aqua culturii.

2.2 Dezvoltarea lanțurilor alimentare și de producție în agricultură și promovarea cooperării.

De rând cu efectele pozitive ale procesului de privatizare în agricultură, s-au făcut apariția și unele fenomene negative, cum ar fi parcelarea excesivă a terenurilor agricole, dezmembrarea fermelor animaliere și a unităților de procesare. Specificul de moment al pieței de producere denota faptul că circa $\frac{3}{4}$ din totalul entităților agricole reprezintă întreprinderile mici și mijlocii, care asigură circa 45% din producția de carne, 90% - lapte, 50% - cereale și leguminoase, 30% - floarea soarelui și 80% - legume. Abordarea fragmentată a intervențiilor de sprijin din partea statului a reușit, într-o manieră foarte limitată, să favorizeze dezvoltarea acestei categorii de producători. Mai mult ca atât, insuficiența suportului financiar și tehnic pentru gospodăriile mici și mijlocii au dus la aprofundarea unor probleme sistemice din sector cum ar fi: gradul de implementare a tehnologiilor performante, cantitatea și siguranța produselor agroindustriale, capacitatea de a face față concurenței, veniturile obținute de către fermieri. Nu mai puțin importantă pentru dezvoltarea fermierilor mici și mijlocii rămâne a fi problema cooperării. Piața de desfacere nu mai acceptă produse neomogene fără respectarea cerințelor față de calitatea și cantitatea lotului expus spre comercializare. Dezvoltarea cooperării va permite accesul la o gamă largă de servicii, resurse, informații și tehnologii, formare și ghidare profesională, care, în final, le vor permite producătorilor autohtoni să concureze la egal pe piață globală.

Pentru soluționarea problemelor pe acest segment, se impun următoarele măsuri: (i) perfecționarea cadrului legal pentru încurajarea cooperării în agricultură, (ii) crearea unei structuri responsabile de facilitarea dezvoltării sectorului cooperare în agricultura (iii) susținerea formelor de asociere, în special a cooperativelor de întreprinzător și a clusterelor (iv) dezvoltarea lanțurilor valorice agroalimentare (v) fortificarea capacităților instituționale și financiare ale Asociațiilor reprezentative.

Succesul businessului agricol poate fi doar în cazul când toate segmentele lanțului valoric sunt interconectate între ele și direcționate spre rezultatul final. În acest sens, pentru următoarea perioadă vor fi create circa șapte lanțuri valorice sustenabile, care vor aduce beneficii reale atât producătorilor agricoli, cât și celorlalte componente ale lanțului valoric, servind drept model pentru o dezvoltare sustenabilă.

2.3 Promovarea modelelor de afaceri generatoare de locuri de muncă formale și permanente ce asigură fermierilor un venit durabil

Susținerea dezvoltării sectorului de procesare a producției agricole, de rând cu crearea condițiilor pentru atragerea capitalului străin în domeniul procesării, sunt privite ca elemente cheie ale politicii de dezvoltare agroindustriale pentru următoarea perioadă. În acest sens: (i) va fi modificat cadrul legal pentru egalarea întreprinderilor de procesare cu întreprinderile agricole, fără obligațiunea de a crește producția agricolă proprie, (ii) vor fi acordate facilități fiscale pe termen lung pentru întreprinderile care vor opta pentru re-investirea capitalului propriu în dezvoltarea segmentului de procesare a producției agroalimentare, (iii) va fi acordat sprijin financiar și tehnic pentru întreprinderi ce vor crea capacități proprii de procesare, vor fi create condiții favorabile pentru atragerea investitorilor străini în dezvoltarea segmentului de procesare agroalimentară. De asemenea, va fi implementat un mecanism de subvenționare a locurilor de muncă din sectorul procesării, pentru a atrage forța de muncă și a facilita revenirea în țara a concetățenilor din diasporă.

2.4. Stimularea agriculturii bazate pe inovații și cunoaștere

Unul dintre aspectele prioritare ale afacerilor agricole pe termen lung, formulat ca și deziderat în cadrul ultimelor documente de programare este axat de sporirea competitivității sectorului. Totodată, acest obiectiv, în condițiilor unor evoluții continue și dinamice ale economiei de piață impune actualizarea constantă a programelor de formare profesională, serviciilor de consultanță și integrarea componentei de suport tehnico-științific ce ar permite conformarea la cerințele și standardele internaționale, precum îmbunătățirea constantă a performanței și rentabilității.

Implementarea acestui set de măsuri nu se limitează doar la componenta investițională, ci include și măsuri de capacitate ce presupune formarea profesională a agricultorilor prin facilitarea accesului la cercetare-inovare-transfer tehnologic, educație și consultanță în agricultură.

Obiectivul 3. Dezvoltarea pieței locale și sporirea potențialului de export este orientat spre îmbunătățirea performanțelor sectoarelor agriculturii, cu orientare spre accesarea piețelor, managementul calității, în baza utilizării avantajelor competitive.

Obiectivele specifice ce vor contribui la atingerea Obiectivului General 3:

3.1 Asigurarea securității alimentare și a autosuficienței cu producție autohtonă

Analiza nivelului de autoaprovizionare scoate la iveală mai multe carențe în sistemul de aprovizionare a țării cu produse agroalimentare suficiente, precum și vulnerabilitatea sporită în fața calamităților naturale. Gestionarea ineficientă a rezervelor de stat, lipsa unui fond semincer pentru diminuarea efectelor secetelor îndelungate, insuficiența soiurilor autohtone rezistente la secetă, lipsa unui fond mutual pentru reducerea consecințelor calamităților naturale, ponderea excesivă a culturilor cerealiere și tehnice, gradul mic de implementare a tehnologiilor conservative, insuficiența sistemelor de irigare, gradul scăzut de acoperire cu produse de prima necesitate – toate acestea denotă vulnerabilitatea sectorului agroalimentar. Pentru a reduce disproporțiile menționate și pentru a asigura un grad sporit de autosuficiență la nivel național, vor fi luate următoarele măsuri: (i) elaborarea și punerea în aplicare a unui Program interministerial de eficientizare și fortificare a nivelului de securitate alimentară a țării, (ii) crearea unui mecanism cadru de inspectare a exploatațiilor agricole afectate de calamitățile naturale, (iii) consolidarea Serviciului special pentru influențe active asupra proceselor hidrometeorologice. Crearea a 18 puncte rachetare noi și mărirea arealului protejat cu circa 218 mii hectare va permite reducerea impactului negativ al căderilor de grindină. Un element important al securității alimentare este asigurarea generației tinere cu produse autohtone. În acest sens, va fi implementat Programul național de asigurare a instituțiilor de învățământ cu produse alimentare, fapt ce va contribui la promovarea consumului de produse naționale și la crearea unei dependențe pozitive față de produsele și producătorii autohtoni. Reducerea șoc-urilor financiare în urma calamităților naturale, precum și crearea unor mecanisme de susținere a dezvoltării agriculturii va fi realizată prin crearea și dezvoltarea Fondului de Garantare a Creditelor în Agricultură.

3.2 Consolidarea siguranței alimentelor și bunăstării animalelor

Pentru atingerea acestui obiect specific, sunt planificate un set de măsuri orientate spre realizarea celor mai înalte standarde de protecție a sănătății publice și a intereselor consumatorilor, și anume: (i) îmbunătățirea cadrului normativ național prin armonizarea și ajustarea acestuia la Aquis-ul European; (ii)

perfecționarea sistemului de control de-a lungul lanțului agroalimentar, (iii) dotarea și consolidarea capacității laboratoarelor naționale, (iv) consolidarea capacităților sistemului sanitar-veterinar, (v) dezvoltarea sistemului de colectare și eliminare sigură a subproduselor de origine animală și a produselor derivate care nu sunt destinate consumului uman, (vi) fortificarea posturilor de inspecție la frontieră, (vii) finalizarea negocierilor și obținerea dreptului de export în UE a cărnii de pasăre și a ouălor de categoria B, (viii) dezvoltarea unui sistem integrat și digitalizat al evidenței și gestiunii domeniului siguranței alimentelor și bunăstării animalelor e-ANSA. Pentru a garanta siguranța alimentară, va fi elaborat și implementat un set de măsuri orientate spre asigurarea sănătății și bunăstării animalelor, armonizate cu normele europene și transpuse în programe naționale sectoriale.

3.3 Creșterea competitivității și integrarea practicilor de marketing în agricultură

Comercializarea producției agroalimentare rămâne a fi una din problemele cheie invocate de producătorii agricoli, indiferent de forma de proprietate și de mărimea gospodăriei. Atât pe piața locală, cât și pe piața internațională, segmentul comercializării producției autohtone se confruntă, în mare parte, cu aceleași provocări: calitatea, omogenitatea și cantitatea loturilor propuse spre comercializare, psihologia de prezentare a producției pe piață, lipsa unei politici clare la nivel de stat în raport cu piețele de desfacere, lipsa rapoartelor și studiilor de marketing ce ar ghida producătorii și procesatorii în activitatea de creare a produsului marfă, precum și oferirea produselor adecvate la solicitările consumatorilor de pe aceste piețe.

Recunoscând segmentul de marketing și comercializare a producției agroalimentare ca pilon cheie în dezvoltarea agroindustriilor, Strategia prevede: (i) elaborarea Programului național pentru susținerea și dezvoltarea exportului producției agroindustriale, (ii) crearea Centrului de agromarketing, Centrului agroalimentar (HUB), și Bursei virtuale a produselor autohtone, (iii) instituirea unei platforme permanente de discuții și ghidare dintre reprezentanții Ministerului și reprezentanții misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova, (iv) crearea și dezvoltarea oficiului horticola în scopul promovării produselor horticoale pe piețele de desfacere și asistenței în producere. De asemenea, vor fi susținute eforturile agenților economici în crearea unei rețele naționale de achiziționare a producției de la gospodăriile casnice și de la micii fermieri, precum și activitățile de reducere a exportului materiei prime în favoarea produselor procesate și ambalate.

Obiectivul 4 Susținerea unei dezvoltări socioeconomice rurale sustenabile este orientat spre ameliorarea condițiilor de trai și diversificarea economiei locale prin adresarea integrată a provocărilor ce țin de migrația în masă, scăderea ratei fertilității, îmbătrânirea populației, insuficiența serviciilor de bază, subdezvoltarea infrastructurii sociale, lipsa locurilor de muncă.

Obiectivele specifice ce vor contribui la atingerea Obiectivului General 4:

4.1 Sporirea investițiilor în infrastructura fizică și de servicii din mediul rural

Progresul lent în dezvoltarea rurală este determinat de o serie de carențe legate de dotarea slabă cu infrastructură de bază care să asigure condiții prielnice de trai și premisele pentru desfășurarea activității economice. Stimularea economiilor locale reprezintă o premisă a dezvoltării sustenabile. Prin acest obiectiv, vor fi implementate măsuri de susținere a sectorului public și privat pentru dezvoltarea și extinderea infrastructurii, care să favorizeze activitatea economică. Sprijinirea intervențiilor în dezvoltarea infrastructurii conexe pentru afacerile rurale va fi una dintre direcțiile cheie care va contribui la transpunerea obiectivului PAC pentru dezvoltarea dinamică a zonelor rurale. Pentru realizarea obiectivului propus va fi elaborat și ajustat cadrul normativ care ar permite acordarea subvențiilor pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai în mediul rural. De asemenea, vor fi identificate domeniile prioritare de intervenție, precum și modul de repartizare a ajutorului financiar pentru dezvoltarea proporțională a aspectelor sociale și economice a zonelor rurale. Susținerea dezvoltării infrastructurii rurale se va realiza prin acordarea de granturi pentru proiectele de infrastructură atât aferente exploatațiilor agricole și/sau afacerilor non-agricole, cât și pentru dezvoltarea localităților rurale.

4.2 Încurajarea afacerilor non-agricole din zonele rurale

Prin realizarea acestui obiectiv, se va interveni pentru a capacita și sprijin direct inițierea și dezvoltarea afacerilor în zonele rurale, ce au ca scop diversificarea activităților și crearea oportunităților ocupaționale. Aceasta prevede atât perfecționarea cadrului normativ privind activitățile non agricole, cât și sprijin financiar

pentru startup-uri de afaceri în diverse domenii din zonele rurale. O măsură specială va fi dedicată susținerii și dezvoltării turismului rural.

4.3 Implicarea comunității locale în implementarea strategiilor de dezvoltare locală

Pentru a susține dezvoltarea rurală sustenabilă, revitalizarea zonelor rurale și crearea locurilor de muncă, în perioada următoare de programare vor fi implementate un șir de măsuri menite să contribuie la extinderea și dezvoltarea rețelei de Grupuri de Acțiuni Locală (GAL), dar și de suport la implementarea proiectelor prioritare la nivel local, prin implicarea și consolidarea comunităților locale. Pentru realizarea acestui obiectiv, va fi elaborat cadrul normativ care va pune în aplicare abordarea LEADER, prin care se va acorda sprijin pentru constituirea și funcționarea GAL-ilor, inclusiv pentru dezvoltarea și susținerea implementării strategiilor de dezvoltare locală. În rezultat, 75% din localitățile rurale vor fi încadrate în GAL-uri.

4.4 Stimularea tinerilor fermieri prin facilitarea dezvoltării afacerilor în mediul rural

Mediul rural rămâne în continuare neatractiv pentru tineri, și asta din lipsa oportunităților de angajare, a condițiilor precare de trai și a salariilor mici. Disponibilitatea locurilor de muncă este relativ limitată pentru ei, motiv pentru care se impune continuarea intervențiilor menite să sprijine tinerii să își dezvolte afaceri și să creeze noi locuri de muncă în zonele rurale, contribuind astfel la diminuarea procesului migraționist din zonele rurale. Pentru acoperirea acestor nevoi, va fi elaborat cadrul normativ special și se va acorda subvenții în avans pentru tinerii fermieri, dornici să inițieze și să dezvolte afaceri agricole. De asemenea, va fi facilitat accesul acestor categorii de persoane la instruiți și la servicii de consultanță în vederea inițierii afacerilor proprii.

Obiectivele specifice sunt aliniate la obiectivele Politicii Agricole Comune UE. Corespondența obiectivelor specifice SNDAR 2027 cu obiectivele specifice PAC se prezintă în Anexa 9.1

3. DOMENII DE INTERVENȚIE

Politica de dezvoltare agricolă și rurală, prin natura sa, are un caracter complex și o arie de acoperire extinsă. Totodată, aceasta are mandatul de a asigura dezvoltarea echilibrată și armonioasă în raport cu mediul ambiant.

Pe de altă parte, natura problemelor și modalitatea de intervenție impune abordarea structurată a sectorului pentru a maximiza eforturile și impactul asupra acestora. În acest context, politica de dezvoltare agricolă și rurală își propune divizarea convențională a intervențiilor sale pe următoarele domenii specifice:

- 1. Producție vegetală**
- 2. Zootehnia**
- 3. Agricultura Ecologică**
- 4. Industria alimentară (procesare)**
- 5. Marketingul și comercializare producției agroindustriale**
- 6. Siguranța alimentelor și asigurarea bunăstării animalelor**
- 7. Educație, cercetare-dezvoltare și consultanță în agricultură**
- 8. Dezvoltare Rurală**
- 9. Îmbunătățiri funciare în scopul asigurării managementului durabil al resurselor de sol**
- 10. Revitalizarea sectorului hidroameliorației**

Pentru fiecare dintre domeniile de intervenție vor fi elaborate Programe de dezvoltare pe termen mediu, după cum urmează:

Programul 1: Dezvoltarea horticulturii va asigura transpunerea obiectivelor generale ale strategiei pentru domeniul de intervenție a producției vegetale și definirea activităților specifice pentru fiecare dintre sub sectoarele cheie ale sectorului vegetal, care se vor regăsi în sub sectoare prioritare: horticultură, viticultură, nucifere ș.a.

Program 2: Dezvoltarea sectorului de producere a leguminoaselor pentru boabe. Implementarea acestui program va asigura dezvoltarea durabilă a agriculturii, obținerea proteinei ieftine și valoroase, asigurarea securității alimentare, furajere și cu materie primă industria de procesare, contribuirea eficientă la valorificarea structurii și fertilității solului, asigurarea securității energetice, excelenți premergători în asolamentele de culturi, realizează reea recolte stabile, producerea unui efect economic și social major, realizarea existenței și funcționării sistemice a ciclului biologic în biosisteme.

Programul 3: Dezvoltarea sectorului de producere și procesare a plantelor aromatice, medicinale și condimentare va contribui la relansarea sectorului de plante aromatice, medicinale și condimentare, astfel se va crea baza pentru restabilirea unui sector cu potențial economic major și cu influența considerabilă, asupra: crearea locurilor de munca, sporirea bazei fiscale, creșterea bunăstării populației în spațiul rural, creșterea exporturilor și dezvoltarea industriilor conexe. În mod revitalizarea sectorului va crea oportunități de dezvoltare pentru producătorii agricoli mici și gospodăriile casnice.

Programul 4: Dezvoltarea agriculturii conservative. Implementarea acestui program va da un impuls pozitiv pentru sporirea rezilienței față de schimbările climatice, ameliorarea fertilității solului, reducerea consumului de fertilizanți minerali, stabilizarea productivității agricole și dezvoltarea agriculturii ecologice. Programul va veni cu un suport pentru fermierii care vor implementa aceste tehnologii și în special în perioada de tranziție de la agricultura convențională.

Programul 5: Promovarea și dezvoltarea agriculturii ecologice va transpune obiectivele generale și specifice ale strategiei vizând dezvoltarea agriculturii ecologice, implementarea măsurilor de conservare a biodiversității și promovarea a practicilor agricole prietenoase mediului.

Programul 6: Îmbunătățiri funciare în scopul asigurării managementului durabil al resurselor de sol Programul va asigura implementarea măsurilor de stopare a degradării și de sporire a fertilității solurilor prin modernizarea și extinderea sistemului de îmbunătățiri funciare, implementarea tehnologiilor moderne și a practicilor agricole prietenoase mediului.

Programul 8: Revitalizarea sectorului hidroameliorației va transpune obiectivele generale și specifice ale strategiei pentru a asigura dezvoltarea sectorului.

Programul 9. Valorificarea sectorului zootehnic

Programele vor transpune obiectivele generale și specifice pentru dezvoltarea cadrului regulatoriu și de politici care ar facilita dezvoltarea sectorului zootehnic. Vor fi dezvoltate 4 programe pentru sectoarele cheie: producerea și procesarea laptelui, producerea și procesarea cărnii și a ouălor, ovine și caprine, acvacultură, după cum urmează:

Programul Național de dezvoltare a sectorului de producere a laptelui – care va avea ținta de a fi înființate 100 ferme noi de producere a laptelui, cu un efectiv de câte 100 capete de vaci mulgătoare per exploatație (efectiv total 10 mii capete), productivitatea medie fiind 8 mii kg/cap/lactație. Totodată, se va pune accent și pe modernizarea celor peste 200 ferme zootehnice deja existente, precum și completarea lor cu animale înalt productive.

Programul Național de dezvoltare a sectorului de producere a cărnii și a ouălor – care va avea ținta de a fi înființate 50 ferme de creștere a bovinelor din rase specializate pentru producția de carne, cu un efectiv de 200 capete de vaci reproducătoare per exploatație (efectiv total 10 mii capete). Totodată, se va pune accent și pe modernizarea fermelor zootehnice de creștere a bovinelor pentru carne, porcinelor, păsărilor și animalelor de blană deja existente, extinderea numărului de ferme din aceste specii cu 20%, dar și a șeptelului de animale cu 50%, în comparație cu cel existent în prezent, precum și completarea lor cu animale înalt productive.

Programul Național de dezvoltare a sectorului de creștere a ovinelor și caprinelor – care va avea ținta de a fi înființate 200 ferme de creștere a ovinelor pentru lapte, cu un efectiv de 500 capete per exploatație (efectiv total 100 mii capete), 100 ferme de creștere a ovinelor pentru carne, cu un efectiv de 1000 capete per exploatație (efectiv total 100 mii capete), 250 ferme de creștere a caprelor, cu un efectiv de 200 capete per exploatație (efectiv total 100 mii capete).

Programul Național de dezvoltare a sectorului de acvacultură - care va avea ținta de a moderniza crescătoriile existente, dar și inventarierea corpurilor de apă neutilizate în prezent pentru producerea peștelui,

precum și de a spori producția de pește autohton de la 13,8 mii tone, până la 25 mii tone, iar consumul de pește autohton per cap de locuitor, să fie conformat normelor fiziologice, adică la 14 kg, în comparație cu valoarea de 11,3 kg consumată în prezent.

Programul 10: Revitalizarea sectorului de procesare a producției agricole va transpune obiectivele generale și specifice ale strategiei pentru domeniul industriei alimentare în vederea dezvoltării sectorului de procesare, prin acțiuni menite să optimizeze cadrul regulatoriu și strategic de atragere a investițiilor în procesarea legumelor și fructelor. În cadrul acestui program se va regăsi și *Programul național de dezvoltare a sectorului vitivinicol, care* va asigura transpunerea obiectivelor generale ale strategiei în domeniul de intervenție și va contribui la: a) relansarea sectorului pe plan internațional, b) sporirea valorii adăugate a sectorului vitivinicol prin trecerea la un model internațional condus de piață prin reducerea ofertei excesive, c) dezvoltarea sustenabilă a sectorului vitivinicol și optimizarea componentelor acestuia, d) crearea unui mediu favorabil pentru diversificarea în continuare a piețelor de desfacere pentru produsele sectorului vitivinicol și plasarea acestora pe un segment mai superior de prețuri de comercializare, precum și condițiilor favorabile pentru dezvoltarea echilibrată a tuturor categoriilor de întreprinderi vitivinicole și pentru cooperarea producătorilor mici.

Programul 11: Susținerea și dezvoltarea exportului producției agroindustriale. Programul va asigura dezvoltarea agriculturii în baza analizelor de agromarketing și în concordanță cu direcțiile de dezvoltare și cerințele consumatorilor atât în piețele locale cât și cele internaționale. Programul va veni cu acțiuni și măsuri de suport pentru agricultori și companiile exportatoare, întru adaptarea la noile condiții impuse de către piețele de desfacere. De asemenea programul va dezvolta conceptul efortului național în promovarea și dezvoltarea exporturilor ca fiind soluțiile cheie în dezvoltării sustenabile a sectorului agroindustrial.

Programul 12: Consolidarea siguranței alimentare a țării are ca scop atingerea unui nivel înalt al siguranței alimentelor și protecției consumatorilor, precum și alinierea la prevederile Regulamentelor europene în materie de siguranța a alimentelor, protecției consumatorului, dar și bunăstării animalelor.

Programul 13: Programul cercetare-dezvoltare-inovare în domeniul agroalimentar va permite stabilirea priorităților de cercetare-inovare necesare pentru a atinge obiectivele domeniului agroalimentar, astfel încât să asigure un grad ridicat de securitate și siguranța alimentară la nivel național; va spori capacitatea sistemului de cercetare-inovare din domeniul agroalimentar de a acumula cunoștințe, rezultate și experiențe de cel mai înalt nivel științific și tehnologic, în vederea diseminării și transferului tehnologic către mediul economic.

Programul 14. Programul de dezvoltare a serviciilor de consultanță și extensiune rurală va dezvolta actuala capacitate de consultanță, atât în sensul asigurării unui nivel ridicat al pregătirii profesionale a consultanților, cât și în sensul implicării mai active a fermierilor în procesul decizional.

Programul 15. Promovarea și dezvoltarea a învățământului agricol va asigura modernizarea educației în mediul rural, creșterea atractivității învățământului agricol, precum și inițierea parteneriatelor între instituțiile de învățământ și mediul economic.

Programul 16. Programului național pentru digitalizarea și automatizarea proceselor agroindustriale are ca scop facilitarea implementării și dezvoltării rapide a tehnologiilor informaționale în sectorul agroindustrial al Republicii Moldova.

Programul 17. Programul de dezvoltare rurală va transpune obiectivele generale și specifice ale strategiei pentru a asigura o dezvoltare rurală echilibrată, vizând intervențiile legate de dezvoltarea locală, prin implicarea comunității și implementarea abordării LEADER.

Programul 18. Programul național de dezvoltare a sectorului vitivinicol va contribui la relansarea sectorului pe plan internațional, va spori valoarea sectorului vitivinicol prin trecerea la un model internațional condus de piață prin reducerea ofertei excesive; va contribui la dezvoltarea sustenabilă a sectorului vitivinicol și optimizarea componentelor acestuia; va crea un mediu favorabil pentru diversificarea în continuare a piețelor de desfacere pentru produsele sectorului vitivinicol și plasarea acestora pe un segment mai superior de prețuri de comercializare; va crea condiții favorabile pentru dezvoltarea echilibrată a tuturor categoriilor de întreprinderi vitivinicole și pentru cooperarea producătorilor mici.

4. IMPACT

În calitate de Document de politici publice pe termen lung, SNDAR 2027, în mod evident, va avea mai multe categorii de impact.

IMPACTUL ECONOMIC

Impactului economic, se referă la atingerea indicatorilor stabiliți în SND 2027 pentru Ob1 - Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice.

În ipoteza depășirii COVID-19 și reluării proceselor economice globale din perioada pre-pandemică, în perioada 2022 – 2027 se poate anticipa o recuperare destul de rapidă a economiei, urmată de o creștere anuală cu 4-4.2% . Investițiile publice în sectorul agricol urmează să continue tendința istorică și să înregistreze creșteri constante de peste nivelul de 3 mld MDL anual către 2027. În același timp, în urma eliminării barierelor birocratice, creșterii valorii adăugate în agricultură și a productivității muncii, ponderea investițiilor private în totalul investițiilor în agricultură urmează să crească la cca. 13 mld MDL către 2027, adică valoarea totală a investițiilor în sectorul agricol va constitui cca. 4.63% din PIB față de 1.66% în 2020.

IMPACTUL SOCIAL

Impactul social implică facilitarea atingerii indicatorilor de impact specifici obiectivelor prevăzute de SND 2030 în domeniul dat și anume cele ce țin de creșterea accesului populației din mediul rural la infrastructura fizică și utilitățile publice.

Creșterea investițiilor în sectorul agricol și în infrastructura rurală mărirea salariului în sectorul agricol ca urmare a creșterii productivității în agricultură urmează să diminueze exodul populației din mediul rural.

O altă componentă importantă o reprezintă creșterea veniturilor populației rurale. Implementarea Strategiei va contribui la creșterea salarizării în mediul rural și, implicit, a veniturilor populației. Totodată, prin dezvoltarea sub-sectorului de procesare și a industriei alimentare este estimată scăderea ponderi angajării neformale în sectorul agricol.

IMPACTUL DE MEDIU

SNDAR 2027 va facilita dezvoltarea agriculturii cu impact redus asupra mediului și creșterea indicatorilor de dezvoltare a agriculturii ecologice, contribuind astfel la atingerea Ob10 din SND 2030 - Asigurarea dreptului fundamental la un mediu sănătos și sigur.

Diminuarea degradării solului prin implementarea practicilor agro-tehnologice adecvate de restabilirea a biotei în sol, implementarea tehnologiilor conservative de lucrare a solului, reducerea efectelor schimbărilor climatice prin sporirea biodiversității culturilor, implementarea tehnologiilor de producere prietenoase mediului, restabilirea fâșiilor de protecție în cadrul exploatațiilor agricole rămân a fi momentele cheie în asigurarea impactului de mediu asupra dezvoltării sectorului agricol.

În acest sens, investițiile publice urmează să asigure reabilitarea fâșiilor de protecție dintre exploatațiile agricole, în special cu pomi de nuc. Prin aceasta se va asigura suportul tridimensional pentru sector: reducerea efectelor distrugătoare ale vântului, sporirea suprafețelor verzi, dar și efectul economic din creșterea culturii de nuc.

Un rol important în etapa următoare va fi atribuit dezvoltării agriculturii verzi care: a) va garanta securitatea alimentară în contextul schimbărilor climatice și al declinului biodiversității; b) va reduce amprenta sistemului alimentar asupra mediului și a climei; c) va consolida reziliența

sistemului alimentar și d) va asigura tranziția către o sustenabilitate competitivă, de la fermă la consumator.

Reabilitarea sistemelor de irigare și dezvoltarea sectoarelor agricole ce necesita consum sporit de apă trebuie să fie efectuată în strictă conformitate cu disponibilitatea resurselor acvatice, calitatea apei precum și pretabilitatea solului.

În același timp, Strategia va include dimensiunile transversale ce țin de egalitatea de gen și principiul tratamentului egal, asigurând ajustarea corespunzătoare a intervențiilor sale în cadrul programelor sectoriale.

Având în vedere caracterul extins al SNDAR, Strategia își propune atingerea unor rezultate de dezvoltare durabile în sectorul agricol și cel al dezvoltării rurale, printre care:

- **Creșterea accelerată a investițiilor private în sectorul agroalimentar**

Analiza datelor pentru perioada 2014 -2020 denotă că ponderea investițiilor publice în active materiale pe termen lung în agricultură a fost de 26.6%, restul reprezentând investiții private. Astfel, creșterea investițiilor, inclusiv prin dezvoltarea unor instrumente financiare atrăgătoare, va facilita creșterea investițiilor private în sectorul agroalimentar. Totodată, este necesară și creșterea investițiilor publice directe, inclusiv prin majorarea și eficientizarea FNDAMR. Majorarea investițiilor publice țintește atât îmbunătățirea standardelor de viață pentru populație, inclusiv cea rurală, cât și încurajarea investițiilor private, în special în regiunile defavorizate. Pentru finanțarea investițiilor publice vor fi utilizate în mod prioritar sursele externe, mai ieftine decât cele interne, iar în paralel va fi raționalizat consumul curent al administrației publice. Orientarea finanțării investițiilor spre sursele externe și raționalizarea consumului curent va reduce cererea publică pentru resursele din sectorul financiar, care va fi mai motivat să le aloce în proiectele investiționale ale sectorului privat.

- **Creșterea productivității afacerilor agricole**

Datele statistice analizate denotă o valoare redusă a productivității muncii în sectorul agricol din Moldova, or creșterea productivității reprezintă un element crucial al concurenței pe piața de desfacere și creșterea veniturilor angajaților antrenate în activități agricole. În acest sens, este indicată canalizarea investițiilor atât publice cât și private în direcția dezvoltării componentelor cu valoare adăugată din lanțul de valori agro-industrial, precum cel zootehnic.

Un instrument important în acest sens urmează să îl reprezinte FNDAMR, al cărui regulament urmează să fie revăzut în sensul susținerii investițiilor în activitățile agricole și industriei alimentare cu valoare adăugată ridicată. Baza decizională pentru dezvoltarea măsurilor de sprijin trebuie să fie raționamentul economic al viitoarelor decizii, asigurat cu informații confirmative privind evoluția cererii și ofertei în piețele de desfacere a producției moldovenești.

Un element esențial în sporirea productivității afacerilor agricole îl pot juca Parcurile Inovaționale Tehnologice bazate pe infrastructura sferei de învățământ primar agricol, care în colaborare cu instituțiile de cercetări științifice pe domeniul agroindustrial vor asigura acordarea serviciilor de consultanță, instruire și transfer tehnologic pentru marea majoritate a entităților. Parcurile Inovaționale Tehnologice urmează să preia rolul de locomotive în implementarea tehnologiilor agricole pretabile pentru condițiile pedo-climaterice ale fiecărei regiuni agro-climaterice din țară.

- **Dezvoltarea unei economii bazate pe cunoaștere și inovare**

Creșterea inteligentă are un rol esențial în consolidarea cunoașterii și inovării ca elemente motrice ale viitoarei creșteri. Pentru aceasta este necesar de îmbunătățit calitatea sistemului învățământului agrar, întărirea performanței în cercetare, promovarea inovării și transferul de

cunoștințe. Este necesar de utilizat pe deplin tehnologiile informaționale și comunicaționale și să ne asigurăm că ideile inovatoare pot fi transpuse în noi produse de servicii care generează creștere, locuri de muncă de calitate și contribuie la abordarea provocărilor cu care se confruntă sectorul. Pentru a reuși, toate acestea trebuie corelate cu spiritul de antreprenor și cu accentul pe nevoile și oportunitățile pieței.

Investirea în cercetare-dezvoltare și inovare, educație și în tehnologii eficiente din punctul de vedere al utilizării resurselor va aduce beneficii sectoarelor tradiționale, zonelor rurale, precum și economiilor bazate pe servicii și cu un nivel ridicat de competență.

Investirea în cercetare-dezvoltare și inovare, educație și în tehnologii eficiente din punctul de vedere al utilizării resurselor va aduce beneficii sectoarelor tradiționale, zonelor rurale, precum și economiilor bazate pe servicii și cu un nivel ridicat de competență.

Asigurarea unor niveluri de studii calitative favorizează șansele de angajare, iar înregistrarea unor progrese în cea ce privește creșterea ratei de ocupare a forței de muncă contribuie la reducerea sărăciei. O capacitate sporită de cercetare-dezvoltare și inovare în toate sectoarele economiei, combinată cu o utilizare mai eficientă a resurselor va îmbunătăți competitivitatea și vor accelera crearea locurilor de muncă. Investirea în tehnologii mai ecologice, va proteja mediul și va contribui la combaterea schimbărilor climatice și va crea noi oportunități de afaceri și noi locuri de muncă.

Criza pandemică globală a accelerat digitalizarea agriculturii, iar fermierii sunt mai determinați să implementeze soluții inteligente pentru a crește performanța domeniului, în acces sens, este necesar de promovat competitivitatea și durabilitatea agriculturii cu ajutorul tehnologiilor informaționale.

- Dezvoltarea capacităților de producție a produselor de origine animalieră, inclusiv a componentelor de procesare

În sensul creșterii productivității și valorii adăugate în agricultură, dezvoltarea capacităților de producție a produselor de origine animalieră este strict necesară. Având în vedere complexitatea domeniului, dar și valoarea adăugată ridicată a acestuia comparativ cu alte sub-sectoare ale agriculturii, este esențială facilitarea canalizării investițiilor private și publice în domeniul respectiv. În ceea ce privește investițiile publice, acestea urmează să fie facilitate prin revizuirea regulamentului FNDAMR, dar și prin dezvoltarea unor programe de stat de nișă, precum și prin conectarea sectoarelor conexe, cum ar fi producerea furajelor. În cazul facilitării investițiilor private, este importantă eliminarea barierelor birocratice, facilitarea dezvoltării lanțului de aprovizionare cu materie primă și material semincer, dar și dezvoltarea capacităților de certificare în vederea deschiderii oportunităților de export.

- Dezvoltarea sectorului de procesare a producției agricole

Lanțul valorii adăugate în sectorul agroindustrial trebuie să se finalizeze cu segmentul de procesare a producției agricole. Exportul producției agricole ca materie primă este dăunător pentru Republica Moldova atât din punct de vedere economic, cât și din punct de vedere social. Exodul populației este, în mare măsură, rezultatul lipsei locurilor de muncă permanente și bine plătite, precum și a valorii adăugate reduse, ce nu permite asigurarea dezvoltării sustenabile a sectorului. Sarcina pentru perioada următoare constă în canalizarea eforturilor entităților statului și businessului privat pentru atragerea investițiilor în infrastructura de procesare a producției agricole, micșorând la maximum exportul materiei prime.

- Creșterea calității vieții în mediul rural

Dezvoltarea sectorului agricol este strâns legată de dezvoltarea mediului rural. Astfel, sectorul agricol este direct și în cea mai mare măsură afectat de stagnarea nivelului calității vieții în mediul rural. Creșterea calității vieții în mediul rural este esențială, în primul rând, pentru stoparea exodului populației în zonele urbane sau peste hotarele țării, dar și pentru asigurarea unei echități

sociale în vederea asigurării la serviciile publice fundamentale a tuturor cetățenilor. Una din sarcinile cheie ce urmează a fi realizate în perioada următoare rămâne a fi facilitarea dezvoltării afacerilor agricole care ar asigura angajarea forței de munca pentru perioada unui an agricol cu salarii competitive.

Investițiile în infrastructura rurală urmează a fi canalizate către domeniile cele mai vulnerabile și esențiale din punct de vedere a calității vieții, și anume: dezvoltarea infrastructurii de apă și canalizare, construcția drumurilor, creșterea infrastructurii sociale.

5. INDICATORI DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE

Cadrul de indicatori ai Strategiei este structurat pe pilonii strategici ai documentului. Astfel la nivelul obiectivului general, impactul intervențiilor va fi estimat prin intermediul indicatorilor de impact. Formularea acestora corespunde atât cadrului de programare (termen de 7 ani), cât și angajamentelor strategice la nivel de țară – indicatorii de impact aferenți politicii de dezvoltare agricolă și rurală formulată în cadrul SND 2030, precum și alinierea la indicatorii formulații de către Politica Agricolă Comună.

Indicatorii de impact urmăresc efectul cumulativ al politicii asupra dezvoltării sectorului agricol și a îmbunătățirii nivelului de trai în mediul rural și urmează să fie resimțite pe termen lung.

TABELUL 15. CADRUL DE INDICATORI DE IMPACT

OBIECTIV GENERAL	INDICATOR DE IMPACT	VALOAREA DE REFERINȚĂ 2020	ȚINTĂ 2027
OG1. Consolidarea potențialului sectorului agricol rezilient la schimbările climatice	Ponderea utilizării inputurilor locale în agricultură (%)	n/a	30%
	Pondere produse alimentare ecologice (%)	5%	25%
	Contribuția agriculturii la reducerea GES, (Clima.md (2020), %	48% (50%)	41% (44%)
	Mărimea medie a exploatației agricole (HG 357/2020), ha	1,53	2.05 (+0.5% anual)
OG2. Promovarea practicilor agricole inteligente, eficiente și durabile	Productivitatea muncii în agricultură, BNS(2020), lei/pers	107378	30%
	Rata de ocupare în mediul rural (agricultura și industria de procesare)	36,3%	40%
	Ponderea cheltuielilor pentru educație, cercetare și inovare în domeniul agricol, MF (2020), %	0,09%	Min 1.5%
OG3. Dezvoltarea pieței locale și sporirea potențialului de export	Contribuția la formarea PIB, BNS (2020), %		
	-producerea agricolă	9,6 %	12,0%
	-prelucrarea producției agricole	12,2%	14,0%
	Volumul investițiilor în agricultură, BNS (2020), mlrd lei	2,31 mlrd lei	3,1 - 4,2 mlrd lei
OG4. Susținerea unei dezvoltări socioeconomice rurale sustenabile	Ponderea valorică a produselor procesate/finite în exportul agroalimentar (%)	49%	60%
	Rata sărăciei în mediul rural, BNS (2020), %	35,3%	30%
	Ponderea proiectelor implementate în mediul rural	192	min.50% (anual)
	Creșterea investițiilor în mediul rural	160,00 mln. lei	min.50 % (anual)

În vederea estimării rezultatelor directe ale intervențiilor aferente obiectivelor specifice a fost definit un set de indicatori de rezultat meninți să sesizeze schimbările produse de intervențiile implementate care pot fi monitorizate cu o periodicitate anuală.

TABEL 16. CADRUL DE INDICATORI DE REZULTAT

OBIECTIV SPECIFIC	INDICATOR DE REZULTAT	VALOAREA DE REFERINȚĂ 2020	ȚINTĂ 2027
1.1 Asigurarea calității și disponibilității inputurilor în agricultură	Producători locali de semințe și material săditor (nr)	753	800
	Ferme de prăsilă certificate (nr)	20 bovine, 10 ovine, 1 caprine, 1 porcine, 13 apicole, 1 cabaline, 1 păsării, 0 piscicole	30 bovine, 15 ovine, 2 caprine, 3 porcine, 25 apicole, 2 cabaline, 7 păsării, 9 piscicole
1.2 Eficientizarea utilizării durabile a resurselor naturale, diminuarea riscurilor în agricultură prin adaptarea la schimbările climatice de apă, sol și energie	Ponderea terenurilor agricole irigate (%)	5-7%	20%
	Ponderea suprafețelor agricole lucrate în baza principiilor sistemelor conservative de lucrare a solului (%)	18,8%	30%
	Stoparea eroziunii solurilor prin efectuarea măsurilor de îmbunătățiri funciare	2250 ha	9500 ha
	Ponderea suprafețelor agricole asigurate (%)	2%	10%
1.3 Conservarea și dezvoltarea biodiversității	Pondere soiurilor locale din totalul soiurilor și hibrizilor din sectorul agricol autohton	28%	35%
	Extinderea suprafețelor fâșiilor forestiere de protecție	7144,7 ha	10000 ha (+5% anual)
1.4 Promovarea și dezvoltarea agriculturii ecologice	Beneficiari în agricultura ecologică (nr)	152	190
	Suprafața totală a terenurilor certificate în sistem ecologic	28547 ha	35700 ha
1.5 Crearea premiselor și lansarea bioeconomiei	Cadrul de politici și legal asigurat pentru dezvoltarea bioeconomiei	n/a	Cadru de politici regulatoriu elaborat și adoptat

OBIECTIV SPECIFIC	INDICATOR DE REZULTAT	VALOAREA DE REFERINȚĂ 2020	ȚINTĂ 2027
2.1 Revigorarea sectoarelor agricole strategice pentru securitatea alimentară a țării	Volumul de producție animalieră	9 135 miliarde lei	50%
	Suprafețe de planții viticole	121,4 mii ha	120 mii ha
	Suprafețele de livezi sămânțoase	60,2 mii ha	70 mii ha
	Suprafețele de livezi sămburoase	42,4 mii ha	45,0 mii ha
	Substituire plantațiilor cu termen de exploatare depășit	3,5%	5%
	Suprafața de terenuri cultivate cu plante aromatice și medicinale	5.6 mii ha	20 mii ha
2.2 Dezvoltarea lanțurilor alimentare și de producție în agricultură și promovarea cooperării.	Lanțuri valorice agroalimentare dezvoltate	n/a	7 lanțuri valorice dezvoltare Producerea semințelor, Producerea materialului săditor, Producerea plantelor aromatice și medicinale producerea fructelor, producerea strugurilor producerea

			pomușoarelor, producerea laptelui, cărnii, ouălor, peștelui și mierii
2.3 Promovarea modelelor de afaceri generatoare de locuri de muncă formale și permanente ce asigura fermierilor un venit durabil	Numărul de întreprinderi	4681	5150
	Numărul de salariați	43523	44000
	Volumul producției industria alimentară	16, 6 mla lei	30%
2.4.Stimularea agriculturii bazate pe inovații și cunoaștere	Dezvoltarea conceptului și implementarea ulterioară a Parcurilor Inovaționale Tehnologice bazate pe infrastructura sferei de învățământ primar agricol	n/a	Acces anual la servicii de consultanță a cca. 60% din entități agricole

OBIECTIV SPECIFIC	INDICATOR DE REZULTAT	VALOAREA DE REFERINȚĂ 2020	ȚINTĂ 2027
3.1 Asigurarea securității alimentare și a autosuficienței cu producție autohtonă	Gradul de autosuficiență	Carne (82%), Lapte (68%), Legume (78%)	Carne (95%) Lapte (80%), Legume (98%)
	Soldul balanței comerciale agroalimentare	241 mil USD	300 mil USD
3.2 Consolidarea domeniului siguranței alimentelor	Metode acreditate la siguranța alimentară	105	125
	Metode acreditate la sănătatea animală	354	65
	Metode acreditate la controlul medicamentelor și și hrana pentru animale	4	23
	Numărul de producători locali ce dețin certificări în domeniul calității produselor	300	422 (+10% anual)
	Pondere valorică a produselor procesate/finite în exportul agroalimentar	45%	60%
3.3 Creșterea competitivității și integrarea practicilor de marketing în agricultură	Crearea Centrului de Agromarketing la nivel național	n/a	Centru creat

OBIECTIV SPECIFIC	INDICATOR DE REZULTAT	VALOAREA DE REFERINȚĂ 2020	ȚINTĂ 2027
4.1 Sporirea investițiilor în infrastructura fizică și de servicii din mediul rural	Proiecte de infrastructura si servicii implementate	20	30 (anual)
	Proiecte de dezvoltare locală implementate	51	60 (anual)
4.2 Încurajarea afaceri non-agricole din zonele rurale	Afaceri non agricole sprijinite prin FNDAR	157	170 anual
	Locuri de muncă create în cadrul afacerilor	350	500 anual
4.3 Implicarea comunității locale în implementarea strategiilor de dezvoltare locală	Grupuri de Acțiune Locală (GAL) înregistrate	32	60
	Proiecte implementate prin intermediul GAL	350	2000
4.4 Stimularea tinerilor fermieri prin facilitarea dezvoltării afacerilor în mediul rural	Afaceri inițiate de tineri în mediul rural	33	30 de start-upuri si proiecte de afaceri anual

6. RISCURI DE IMPLEMENTARE

În implementarea Strategiei și formularea programelor sectoriale, vor fi luat în considerare un spectru de riscuri care pot afecta atât procesul de implementare a intervențiilor dar și cele care pot compromite atingerea rezultatelor propuse. Totodată, având în vedere perioada de programare (de 10 ani) precum și ierarhia documentelor de politici, programele sectoriale vor prelua și actualiza tipurile de riscuri aferente domeniului specific de intervenție.

Riscurile asociate cu domeniile de intervenție ale politicii de dezvoltare agricolă și rurală au fost structurate convențional în câteva categorii distincte, care vor facilita monitorizarea apariției acestora cât și posibilitatea formularea unor posibile strategii de diminuare sau răspuns:

Instituționale/organizaționale – sunt riscurile asociate procesului organizațional, realizării activităților și procedurilor operaționale și se referă inclusiv la disponibilitatea resurselor.

Operaționale/de management – includ riscuri asociate compartimentelor funcționale ale implementării politicii și se referă la procesele de planificare, estimare, control, comunicare precum și calendar.

Tehnologice – se referă la acele riscuri ce țin de cerințele (tehnice) față de lucrările a fi executate/ serviciile a fi prestate; disponibilitatea sau compatibilitatea tehnologiilor; performanțele în aplicarea sau administrarea tehnologiilor respective; managementul calității, precum și alte riscuri ce țin de tehnologiile necesare implementării politicii de dezvoltare agricolă și rurale.

Externe – implică riscurile ce sunt în afara controlului direct al echipei de implementare și se referă la beneficiari, contractori, piața, furnizori.

Totodată, fiecare risc a fost analizat prin prisma impactului pe care acesta îl poate avea asupra implementării politicii (Major, Mediu sau Minor) și prin probabilitatea de apariție (Sporită, Medie sau Scăzută), după cum urmează:

TIP RISC	IMPACT	PROBABILITATE
RISCURI INSTITUȚIONALE		
Lipsa unui sistem integrat de management	Major	Medie
Armonizarea lentă a legislației	Mediu	Sporită
RISCURI ORGANIZAȚIONALE		
Sinergia intervențiilor din domeniile de intervenție, inclusiv din asistența tehnică.	Major	Sporită
Correspondența documentelor de programare	Mediu	Sporită
Delimitarea clară a competențelor și cooperarea între instituțiilor ce implementează politica de dezvoltare agricolă și rurală	Mediu	Sporită
RISCURI TEHNOLOGICE		
Accesul limitat la resurse și cunoștințe în utilizarea tehnologiilor inovatoare	Mediu	Medie
RISCURI EXTERNE		
Criza economică generată de pandemia de Sars-Cov-2	Major	Sporită

TIP RISC	IMPACT	PROBABILITATE
Efectele schimbărilor climatice	Major	Sporită
Mediu politic volatil	Mediu	Medie
Procesele migraționiste	Major	Medie

Pentru riscurile emergente, cu un impact major și probabilitate înaltă de apariție, în cadrul Programelor Sectoriale derivate vor fi definite în mod obligatoriu măsuri de diminuare a acestora.

7. AUTORITĂȚI RESPONSABILE

CADRUL NAȚIONAL DE POLITICI

Cadrul național de politici în perioada de referință este dictat de Strategia Națională de Dezvoltare 2030, care este un document de viziune strategică ce indică direcția de dezvoltare a țării și a societății ce trebuie urmată în următorul deceniu, având la bază principiul ciclului de viață al omului, drepturile și calitatea vieții acestuia.

Strategia Națională de Dezvoltare Agricolă și Rurală până în anul 2027 reprezintă unul din Documentele de Planificare Strategică Sectorială ce urmează să fie elaborate în vederea atingerii obiectivelor formulate în SND 2030.

Totodată, la etapa actuală mai sunt în vigoare și reprezintă documente de politici de planificare strategică care au relevanță directă sau indirectă pentru obiectivele de dezvoltare a sectorului agricol și rural, după cum urmează:

- **Strategia în domeniul siguranței alimentelor pentru anii 2018-2022**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.1150/2017, orientată spre realizarea celor mai înalte standarde de protecție a sănătății publice și a intereselor consumatorilor în ceea ce privește siguranța produselor alimentare;
- **Strategia de dezvoltare a serviciilor de extensiune rurală pentru anii 2012–2022**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 486/2012, prin care se propune tranziția rapidă spre un model modern de organizare a serviciilor de extensiune rurală, care să genereze, în baza cunoștințelor și inovațiilor, o valoare adăugată înaltă și să fie orientat spre sporirea continuă a calității vieții în mediul rural;
- **Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 102/2013, care are ca obiectiv general asigurarea securității energetice a țării în baza implementării programelor regionale, care vizează crearea platformelor moderne de generare a energiei din surse regenerabile și îmbunătățirea eficienței energetice pe întreg teritoriul țării;
- **Strategia de transport și logistică pe anii 2013–2022**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 827/2013, care, în calitate de obiective specifice, prevede asigurarea accesului la rețeaua de drumuri naționale de la drumurile locale rurale din toate localitățile țării, precum și repararea și menținerea, către anul 2022, a peste 6 mii de km de drumuri locale;
- **Strategia națională de mediu pentru anii 2014-2023**, care se axează pe dezvoltarea durabilă, protecția mediului și gestionarea riscului de dezastre;
- **Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021** se intersectează cu strategiile de dezvoltare rurală, mai ales în privința articolului 14 din Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW), care se referă la drepturile femeilor din mediul rural.
- **Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020-2023 și Planul de acțiuni privind implementarea acestuia (HG 381/2019)**

În același timp, în proces de elaborare și aprobare se află documente de planificare strategică, cum

ar fi Strategia națională de dezvoltare regională pentru anii 2022- 2028 sau Strategiei pentru o economie incluzivă, durabilă și digitală până în anul 2030.

CADRUL INSTITUȚIONAL

În prezent, activitățile ce contribuie la dezvoltarea agriculturii și a zonelor rurale sunt implementate de următoarele instituții:

Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (MAIA) este responsabil de elaborarea, promovarea și implementarea politicilor publice în domeniile agriculturii și producției alimentare, dezvoltării rurale, precum și în domeniile conexe, inclusiv, cercetare științifică, educația și asistența consultativă de specialitate de specialitate, irigarea, conservarea și managementul durabil al solurilor. Dintre instituțiile din subordinea MAIA, ce susțin eforturile acestuia în implementarea politicilor de dezvoltare agricolă și rurală, pot fi menționate:

- **Agencia de Intervenție și Plăți pentru Agricultură (AIPA)** care, în prezent, oferă suport financiar pentru subvenționare în agricultură și dezvoltare rurală, conform regulilor UE. De asemenea, AIPA îndeplinește rolul agenției de implementare și plăți pentru unii donatori, inclusiv Banca Mondială, oferind suport pentru măsuri de dezvoltare rurală și agricolă;
- **Agencia Națională pentru Siguranța Alimentelor** este responsabilă de implementarea politicilor în domeniile siguranței alimentelor, sanitar-veterinar, protecției plantelor și carantinei fitosanitare, controlului semincer, calității produselor primare, produselor alimentare și a hranei pentru animale și a protecției consumatorului pe tot lanțul alimentar.
- **Instituțiile de cercetări științifice din sectorul agroindustrial** – oferă suport științific și practic în identificarea, cercetarea, adaptarea și implementare tehnologiilor inovatoare în sector.
- **Instituțiile de educație și transfer tehnologic:** (Universitatea Agrară de Stat din Republica Moldova, Centrele de excelență și colegiile agricole) care oferă suport în pregătirea profesională, perfecționarea și formarea continuă a adulților din sectorul agroindustrial al țării.
- **Serviciul Special de Influențe Active asupra Proceselor Hidrometeorologice.** – prin intermediul subdiviziunilor centrale și teritoriale asigură protecția culturilor agricole și a zonelor rurale împotriva căderilor de grindină.
- **Comisia de Stat pentru Testarea Soiurilor de Plante** – este responsabilă de examinarea soiurilor de plante în vederea aprecierii conformității lor cu condițiile de brevet.
- **Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Tehnică „Intehagro”** – întreprinderea de Stat la autogestire, responsabilă de examinarea și certificarea mecanizatorilor și operatorilor de echipamente agricole mecanizate, înmatricularea de tehnica agricolă, echipament și utilaj pentru sector, precum și efectuarea reviziilor tehnice ale acestora.
- **Oficiul Național al Viei și Vinului** este autoritatea competentă în implementarea politicilor statului în sectorul vitivinicol și asigurarea ghidarea și dezvoltarea durabilă a acestuia, inclusiv prin formarea și gestionarea eficientă a Fondului Național al Viei și Vinului.
- **Agencia Relații Funciare și Cadastru** este responsabilă de implementarea și realizarea măsurilor de stopare a degradării și de sporire a fertilității solurilor.
- **Unitățile consolidate pentru implementarea Programelor partenerilor de dezvoltare direcționate în suportul sectorului agroindustrial:**
 - *UCIP-IFAD, implementarea programelor de suport ale Fondului Internațional pentru Dezvoltare Agricolă (IFAD)* - suport pentru modernizarea și restructurarea agriculturii și dezvoltarea zonelor rurale cu accent pe susținerea fermierilor mici și persoanelor cu venit scăzut din zonele rurale.

- *Unitatea consolidată pentru implementarea și monitorizarea proiectelor în domeniul agriculturii (UCIMPA)*, finanțată de Banca Mondială, responsabilă de asigurarea implementării eficiente a proiectelor Băncii Mondiale în domeniul agriculturii și dezvoltării afacerilor rurale;
- *Unitatea consolidată pentru implementarea și monitorizarea Programului de restructurare a sectorului horticola*, finanțată de Banca Europeană de Investiții, al cărui scop este de a îmbunătăți competitivitatea sectorului și de a asigura corespunderea cerințelor de calitate ale UE.
- *Agenția pentru dezvoltarea și modernizarea agriculturii*, ce facilitează accesului fermierilor la tehnică și echipament agricol modern prin vânzare-cumpărare, inclusiv în rate, întru asigurarea creșterii producției agroalimentare competitive.

Ministerele, Instituțiile și Agențiile de Stat din Republica Moldova care asigura elaborarea și implementare politicilor conexe sectorului agroindustrial și dezvoltare rurală.

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării – responsabil de elaborarea și aprobarea planului-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, manualelor școlare, ghidurilor metodologice și altor resurse de învățare;

Întreprinderea de Stat „Institutul de Proiectări pentru Organizarea Teritoriului” – responsabilă de elaborarea proiectelor pentru organizarea teritoriului.

Agenția „Apele Moldovei” – promovează și implementează politicile în domeniul hidroameliorației;

Fondul de Dezvoltare Durabilă Moldova – gestionează în numele Guvernului Fondul de refinanțare a împrumuturilor format în cadrul activității *Acces la finanțare în Agricultură* în urma implementării Acordului „Compact” și asigură monitorizarea și raportarea impactului acestor investiții în perioada post-„Compact” și facilitează accesul la finanțare și extindere a suprafețelor irigate;

Partenerii de dezvoltare ai Republicii Moldova (UE, BM, USAID, FAO, PNUN s.a.) – prin intermediul programelor și proiectelor de asistență tehnică și financiară, facilitează și susțin eforturile Republicii Moldova în dezvoltarea durabilă a sectorului agroindustrial, combaterea sărăciei și crearea unor condiții decente pentru munca și odihna în mediul rural.

Asociațiile profesionale și de profil al producătorilor agricoli asigura menținerea unui dialog cu instituțiile statului, participă în procesul de consultare publică a documentelor de politici în sector.

8. PROCEDURI DE RAPORTARE

În vederea asigurării unui management adecvat al intervențiilor derivate din prezenta Strategie, este stabilit un cadru unic de raportare, care permite monitorizarea constantă a progresului înregistrat prin documentele de programare pe termeni scurt și mediu, cât și aplicarea unor corecții în caz de necesitate.

Cadrul de raportare este structurat pe procedurile de monitorizare și evaluare asigurate la nivel de politici în cadrul Ministerului care va defini o metodologie unică pentru monitorizare și evaluarea politicilor de dezvoltare agricolă și rurală.

Având în vedere modalitatea de formulare a documentelor de programare derivate din strategie (Programele Sectoriale) cât și implementarea intervențiilor prin intermediul Fondului Național de Dezvoltare Agricolă și Rurală, monitorizarea și evaluarea va fi asigurată în mod stratificat după cum urmează :

Primul nivel va viza monitorizarea și evaluare politicii de dezvoltare agricolă și rurală. Procesele de monitorizare la acest nivel sunt concentrate pe centralizarea indicatorilor de impact formulați în Strategie și presupun elaborarea Rapoartelor Anuale privind progresul atins. Evaluarea politicii pe de altă parte va avea un caracter formativ și va fi asigurată la mijloc de termen (2025), în conformitate cu rigorile și ghidările metodologice furnizate de Cancelaria de Stat.ⁱⁱⁱ

Atât procesele de monitorizare cât și cele de evaluare, sunt asigurate la acest nivel de MAIA prin intermediul DAMEP într-un cadru participativ (implicând structurile din subordinea Ministerului, alte Ministere și instituții care implementează proiecte în domeniile de intervenție ale politicii, dar și structurile asociative/asociațiile de profil) în vederea aplicării corecțiilor și ajustărilor în conformitate cu evoluția intervențiilor dar și cadrul național și internațional. În cazul exercițiului de evaluare însă vor fi implicate entități externe independente funcțional de entitățile implementatoare ale politicii.

Al doilea nivel de monitorizare și evaluare vizează monitorizarea și evaluarea Programelor Sectoriale derivate din Strategie și presupune centralizarea indicatorilor de rezultat aferenți fiecărui Program și reflectă contribuția la atingerea Țintelor setate în Strategie și realizarea Planurilor de Acțiuni. Procesele de monitorizare la acest nivel sunt desfășurate anual de către MAIA prin intermediul DAMEP și presupune colectarea și centralizarea indicatorilor de rezultat cât și de produs și presupune elaborarea Rapoartelor semestriale de progres. Evaluarea la acest nivel ca avea un caracter sumativ, având în vedere cadrul de programare (4 ani) și va fi realizată la finele implementării Programelor, cu scopul totalizării rezultatelor și formularea recomandărilor pentru următoare perioadă de programare.

În eventualitatea extinderii domeniilor de intervenție sau integrării unor abordări diferite, evaluarea va fi desfășurată anterior elaborării politicii publice (evaluarea ex-ante), pentru a fundamenta scenariul optim ales pentru implementare.

Cel de-al treilea nivel de monitorizare și evaluare vizează proiectele finanțate din FNDAR. Monitorizarea la acest nivel este asigurată de AIPA și vizează centralizarea indicatorilor de produs și rezultat aferenți fiecărui Program Sectorial și este desfășurată cu o periodicitate trimestrială, în conformitate cu metodologia de monitorizare și evaluare avizată de Minister.

Evaluarea pe de altă parte va surprinde aspecte ce țin de principalele dimensiuni de evaluare (Relevanță, Eficiență, Eficacitate, Impact, Sustenabilitate precum și aspectele transversale ale Strategiei cum ar fi reziliența climaterică, egalitatea de gen și abilitarea economică a femeilor) și va fi asigurată de AIPA în baza unui eșantion de proiecte relevante finanțate din FNDAR. Atât Rapoartele de progres cât și cele de evaluare vor fi consultate public și vor fi plasate pe paginile oficiale ale instituțiilor.

9. ANEXE

9.1 CORESPONDENȚA OBIECTIVELOR GENERALE SNDAR CU PAC

Obiectivele generale ale SNDAR 2022 - 2027	Obiectivele Generale la PAC ^{iv}		
	(1) Promovarea unui sector agricol inteligent, rezilient și diversificat care garantează securitatea alimentară	(2) Stimularea îngrijirii mediului și a combaterii schimbărilor climatice și contribuția la îndeplinirea obiectivelor Uniunii legate de mediu și climă	(3) Consolidarea structurii socioeconomice a zonelor rurale
OG1. Consolidarea potențialului sectorului agricol rezilient la schimbările climatice		■	
OG2. Promovarea practicilor agricole inteligente, eficiente și durabile	■	■	
OG3. Dezvoltarea pieței locale și sporirea potențialului de export	■		
OG4. Susținerea unei dezvoltări socioeconomice rurale sustenabile			■

9.2 CORESPONDENȚA OBIECTIVELOR SPECIFICE SNDAR CU PAC:

Correspondența Obiectivelor Specifice ale SNDAR cu Obiectivele Specifice ale PAC pentru perioada 2021-2027	Obiectivele Specifice ale PAC pentru perioada 2021-2027 ⁵								
	Sprijinirea veniturilor fiabile ale fermelor și a rezilienței în întreaga Uniune, în vederea îmbunătățirii securității alimentare	Îmbunătățirea orientării spre piață și sporirea competitivității, inclusiv punerea unui accent mai puternic asupra cercetării, tehnologiei și digitalizării	Îmbunătățirea poziției fermierilor în cadrul lanțului valoric	Contribuirea la energia sustenabilă, precum și la atenuarea schimbărilor climatice și la adaptarea la acestea	Promovarea dezvoltării sustenabile și a gospodăririi eficiente a unor resurse naturale precum apa, solul și aerul	Contribuirea la protejarea biodiversității, îmbunătățirea serviciilor ecosistemice și conservarea habitatelor și a peisajelor	Atragerea tinerilor fermieri și facilitarea dezvoltării întreprinderilor din zonele rurale	Promovarea ocupării forței de muncă, a creșterii economice, a incluziunii sociale și a dezvoltării locale în zonele rurale, inclusiv a bioeconomiei și a silviculturii sustenabile.	Îmbunătățirea răspunsului dat de agricultura UE exigențelor societale referitoare la hrană și la sănătate, inclusiv la alimentele sigure, hrănitoare și sustenabile, la deșeurile alimentare și la bunăstarea animalelor
OG1: Consolidarea potențialului sectorului agricol rezilient la schimbările climatice									
OS 1.1 Asigurarea calității și disponibilității inputurilor în agricultură					■				
OS 1.2 Eficientizarea utilizării durabile a resurselor naturale, diminuarea riscurilor în agricultură prin adaptarea la schimbările climatice de apă, sol și energie					■				
OS 1.3 Conservarea și dezvoltarea biodiversității						■			
OS 1.4 Promovarea și dezvoltarea agriculturii ecologice				■					

H

⁵ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:aa85fa9a-65a0-11e8-ab9c-01aa75ed71a1.0009.02/DOC_1&format=PDF

OS 1.5 Crearea premiselor și lansarea bioeconomiei.						■			
OG 2. Promovarea practicilor agricole inteligente, eficiente si durabile									
OS 2.1 Revigorarea sectoarelor agricole strategice pentru securitatea alimentară	■								
OS 2.2 Dezvoltarea lanțurilor alimentare și de producție în agricultură și promovarea cooperării			■						
OS 2.3 Promovarea modelelor de afaceri generatoare de locuri de muncă formale și permanente ce asigura fermierilor un venit durabil		■							
OS 2.4 Stimularea agriculturii bazate pe inovații și cunoaștere		■							
OG 3 Dezvoltarea pieței locale și sporirea potențialului de export									
OS 3.1 Asigurarea securității alimentare și a autosuficienței cu producție autohtonă		■							
OS 3.2 Consolidarea siguranței alimentelor									■
OS 3.3 Creșterea competitivității și integrarea practicilor de marketing în agricultură		■							
OG 4 Susținerea unei dezvoltări socioeconomice rurale sustenabile									
OS 4.1 Sporirea investițiilor în infrastructura fizică și de servicii din mediul rural								■	
OS 4.2 Încurajarea afacerilor non-agricole din zonele rurale							■		
OS 4.3 Implicarea comunității locale în implementarea strategiilor de dezvoltare locală								■	

OS 4.4 Stimularea tinerilor fermieri prin facilitarea dezvoltării afacerilor în mediul rural							■		
--	--	--	--	--	--	--	---	--	--

9.3 CORELAREA OBIECTIVELOR SPECIFICE CU DOMENIILE DE INTERVENȚIE PRIORITARE:

OBIECTIVUL GENERAL	OBIECTIVUL SPECIFIC	DOMENIILE DE INTERVENȚIE
OG1. Consolidarea potențialului sectorului agricol rezilient la schimbările climatice	<i>OS 1.1 Asigurarea calității și disponibilității inputurilor în agricultură</i>	▪ Eficientizarea sectoarelor fitotehnic și horticola, orientarea spre creșterea culturilor cu valoare adăugată ▪ Revitalizarea sectorului de procesare a producției agricole ▪ Valorificarea sectorului zootehnic ▪ Revitalizarea sectorului de cercetare și dezvoltare în domeniul agro-alimentar
	<i>OS 1.2 Eficientizarea utilizării durabile a resurselor naturale, diminuarea riscurilor în agricultură prin adaptarea la schimbările climatice de apă, sol și energie</i>	▪ Eficientizarea sectoarelor fitotehnic și horticola, orientarea spre creșterea culturilor cu valoare adăugată ▪ Revitalizarea sectorului de procesare a producției agricole ▪ Valorificarea sectorului zootehnic ▪ Revitalizarea sectorului de cercetare și dezvoltare în domeniul agro-alimentar
	<i>OS 1.3 Conservarea și dezvoltarea biodiversității</i>	▪ Revitalizarea sectorului de cercetare și dezvoltare în domeniul agro-alimentar ▪ Eficientizarea sectoarelor fitotehnic și horticola, orientarea spre creșterea culturilor cu valoare adăugată ▪ Valorificarea sectorului zootehnic
	<i>OS 1.4 Promovarea și dezvoltarea agriculturii ecologice</i>	▪ Eficientizarea sectoarelor fitotehnic și horticola, orientarea spre creșterea culturilor cu valoare adăugată
	<i>OS 1.5 Crearea premiselor și lansarea bioeconomiei.</i>	▪ Revitalizarea sectorului de procesare a producției agricole ▪ Valorificarea sectorului zootehnic ▪ Revitalizarea sectorului de cercetare și dezvoltare în domeniul agro-alimentar
OG2. Promovarea practicilor agricole inteligente, eficiente și durabile	<i>OS 2.1 Revigorarea sectoarelor agricole strategice pentru securitatea alimentară a țării</i>	▪ Eficientizarea sectoarelor fitotehnic și horticola, orientarea spre creșterea culturilor cu valoare adăugată ▪ Revitalizarea sectorului de procesare a producției agricole ▪ Valorificarea sectorului zootehnic
	<i>OS 2.2 Dezvoltarea lanțurilor alimentare și de producție în agricultură și promovarea cooperării</i>	▪ Eficientizarea sectoarelor fitotehnic și horticola, orientarea spre creșterea culturilor cu valoare adăugată ▪ Valorificarea sectorului zootehnic

OBIECTIVUL GENERAL	OBIECTIVUL SPECIFIC	DOMENIILE DE INTERVENȚIE
	<i>OS 2.3 Promovarea modelelor de afaceri generatoare de locuri de muncă formale și permanente ce asigura fermierilor un venit durabil</i>	▪ Eficientizarea sectoarelor fitotehnic și horticola, orientarea spre creșterea culturilor cu valoare adăugată ▪ Revitalizarea sectorului de procesare a producție agricole ▪ Valorificarea sectorului zootehnic
	<i>OS 2.4 Stimularea agriculturii bazate pe inovații și cunoaștere</i>	▪ Eficientizarea sectoarelor fitotehnic și horticola, orientarea spre creșterea culturilor cu valoare adăugată ▪ Revitalizarea sectorului de procesare a producție agricole ▪ Valorificarea sectorului zootehnic ▪ Revitalizarea sectorului de cercetare și dezvoltare în domeniul agroalimentar
OG3. Dezvoltarea pieței locale și sporirea potențialului de export	<i>OS 3.1 Asigurarea securității alimentare și a autosuficienței cu producție autohtonă</i>	▪ Eficientizarea sectoarelor fitotehnic și horticola, orientarea spre creșterea culturilor cu valoare adăugată ▪ Revitalizarea sectorului de procesare a producție agricole ▪ Valorificarea sectorului zootehnic
	<i>OS 3.2 Consolidarea siguranței alimentelor</i>	▪ Consolidarea Siguranței Alimentare a țării
	<i>OS 3.3 Creșterea competitivității și integrarea practicilor de marketing în agricultură</i>	▪ Eficientizarea sectoarelor fitotehnic și horticola, orientarea spre creșterea culturilor cu valoare adăugată ▪ Revitalizarea sectorului de procesare a producție agricole ▪ Valorificarea sectorului zootehnic
OG4. Susținerea unei dezvoltări socioeconomice rurale sustenabile	<i>4.1 Sporirea investițiilor în infrastructura fizică și de servicii din mediul rural</i>	▪ Intensificarea proceselor de dezvoltare rurala
	<i>4.2 Încurajarea afaceri non-agricole din zonele rurală</i>	
	<i>4.3 Implicarea comunității locale în implementarea strategiilor de dezvoltare locală</i>	
	<i>4.4 Stimularea tinerilor fermieri prin facilitarea dezvoltării afacerilor în mediul rural</i>	

"http

ⁱ Conform BNS, începând cu anul 2019, ancheta forței de muncă se realizează conform unui nou plan de sondaj și conform definiției revizuite a ocupării, astfel datele pentru anii 2019 și 2020 nu pot fi luați în considerare într-o analiză comparativă cu anul 2014.

ⁱⁱ <http://www.winemoldova.md/library.php?lng=ro&part=3>

ⁱⁱⁱ https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/ghid_expost_final_pdf.pdf

^{iv} https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:aa85fa9a-65a0-11e8-ab9c-01aa75ed71a1.0009.02/DOC_1&format=PDF